

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Lino Jurevičiaus
V kurso komercinės teisės
Studijų šakos studento

Magistro darbas

**SUTARTIES VYKDYMO SUSTABDYMAS IR SUTARTIES
VYKDYMO TRŪKUMŲ ŠALINIMAS KAIP TEISIŲ GYNIMO
BŪDAI**

Vadovas prof. dr. Ramūnas Birštonas

Recenzentas doc. dr. Deividas Soloveičik

Vilnius, 2019

Turinys

ĮVADAS	3
1. TEISIŲ GYNIMAS SUTARČIŲ TEISĖJE	8
2. SUTARTIES VYKDYMO SUSTABDYMAS KAIP TEISIŲ GYNIMO BŪDAS	12
2.1. Sutarties vykdymo sustabdymo samprata ir esmė	12
2.1.1. <i>Exceptio non adimpleti contractus</i>	12
2.1.2. <i>Soft law</i> instrumentai ir Vokietijos bei Prancūzijos teisė	15
2.1.3. Lietuvos teisė	19
2.2. Prievolės vykdymo sustabdymo ir sutarties vykdymo sustabdymo atskyrimas	21
2.3. Sutarties vykdymo sustabdymo taikymo pagrindai ir sąlygos	24
2.3.1. Šalis siejančios sutarties pobūdis ir sutarties vykdymo tvarka	25
2.3.2. Sutarties pažeidimo mastas ir proporcingumo kriterijus	27
2.3.3. Informavimas apie sutarties vykdymo sustabdymą	31
2.4. Atskiri sutarties vykdymo sustabdymo taikymo atvejai	32
3. SUTARTIES VYKDYMO TRŪKUMŲ ŠALINIMAS KAIP TEISIŲ GYNIMO BŪDAS	37
3.1. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimo samprata ir esmė	37
3.1.1. <i>Soft law</i> instrumentų reguliavimas ir Vokietijos bei Prancūzijos teisė	38
3.1.2. 1980 metų Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių	44
3.1.3. Lietuvos teisė	46
3.2. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimo taikymo pagrindai ir sąlygos	49
3.2.1. Šalis siejančios sutarties pobūdis ir pažeidimo mastas	50
3.2.2. Pranešimas apie reikalavimą ištaisyti trūkumus ir proporcingumo kriterijus	51
3.2.3. Neįmanomumas ir asmeninio pobūdžio prievolės kaip negatyvaus pobūdžio sąlygos	54
3.3. Teisinės pasekmės ir realus įgyvendinimas	56
4. SUTARTIES VYKDYMO SUSTABDYMO IR SUTARTIES VYKDYMO TRŪKUMŲ ŠALINIMO TARPUSAVIO SANTYKIS	62
4.1. Konkurencija ar tarpusavio suderinamumas	62
4.2. Veiksniai, turintys įtakos teisių gynimo būdų pasirinkimui	64
IŠVADOS	68
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	71
LITERATŪROS SĄRAŠAS	73
SANTRAUKA	78
SUMMARY	79

IVADAS

Temos aktualumas. *Ubi ius - ibi remedium*¹ arba kitaip, teisė egzistuoja tiek, kiek yra suteikiama priemonių ją įgyvendinti ar apginti savo subjektines teises. Sutarčių teisę drąsiai galima laikyti privatinės teisės šerdimi, kurios pagrindu formuojasi civiliniai teisiniai santykiai, sukuriantys neabejotiną ekonominę naudą tiek jų dalyviams, tiek ir visuomenei, tokiu būdu skatinant civilinės apyvartos plėtrą. Nepaisant to, dėl tam tikrų susiklostančių įvykių ar veiksmų, susiduriama su kliūtimis, trukdančiomis tinkamai įvykdyti sutartis, dėl to ne kiekviena sutartis yra įvykdoma ir tokiu būdu šalys ne visada pasiekia sutartimi sulgyto rezultato. Sutarties šalių teisių ir teisėtų interesų apsaugai užtikrinti teisėje egzistuoja atitinkami teisių gynimo būdai, skirti garantuoti tinkamai sutartį vykdančios šalies teisių ir teisėtų interesų apsaugą.

Doktrinoje ir teismų praktikoje dažniausiai analizuojami civilinės atsakomybės, sutarties nutraukimo ar pripažinimo negaliojančia ar niekine institutai, kai tuo tarpu sutarties vykdymo sustabdymas ir vykdymo trūkumų šalinimas plačiau nagrinėti nebuvo, nors toks poreikis egzistuoja. Visų pirma, sutarties vykdymo sustabdymas ir vykdymo trūkumų šalinimas yra priskiriami prie nejurisdikcinių teises ginančių institutų, todėl jais, esant sutarties pažeidimui nukentėjusioji sutarties šalis gali pasinaudoti savarankiškai, todėl šie teisių gynimo būdai neretai tampa pirminiais, kuriais nukentėjusioji sutarties šalis gali pasinaudoti „čia ir dabar“, tokiu būdu užtikrinant operatyvią teisių apsaugą. Antra, šie teisių gynimo būdai *a priori* orientuoja į sutarties išsaugojimą, o ne teisinių santykių pasibaigimą, tokiu būdu užtikinamas civilinių teisių santykių stabilumas, kuris laikytinas vertybiniu kriterijumi civilinės apyvartos prasme. Taigi šios aplinkybės savo ruožtu lemia šių teisių gynimo būdų svarbą ir atitinkamą taikymo poreikį šiuolaikinės rinkos ekonomikos sąlygomis.

Vis dėlto, sutarties šaliai, norinčiai pasinaudoti šiais teisių gynimo būdais, pirmiausia turi būti aiškus pats teisių gynimo būdas kaip toks, t. y. tiek jo teisinis reguliavimas, tiek juo sukeltos teisinės pasekmės jo paties teisių atžvilgu, tiek ir reikalavimai, norint ne tik pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, bet ir gauti efektyvią naudą. Nepaisant to, sutarties vykdymo sustabdymas ir vykdymo trūkumų šalinimas nei kartu, nei atskirai, išskyrus bendrais bruožais apibrėžtą sutarties vykdymo sustabdymą, iš esmės Lietuvos teisės

¹ Išvertus iš lotynų kalbos – suteikus teisę, turi būti suteikta ir jos gynimo priemonė, žr. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo terminų žodyną, [interaktyvus, žiūrėta 2019-02-01], prieiga per internetą, <<http://lrkt.lt/lt/vertimai/konstitucinio-teismo-aktuose-vartojami-terminai/terminu-vertimai/1255>>.

doktrinoje analizuoti nebuvo ir didesnio doktrinos dėmesio teorinio ištyrimo prasme nėra susilaukę iki šiol, o tai lemia teisinio tikrumo ir aiškumo spragą, įskaitant ir taikymo bei aiškinimo problemas praktikoje. Štai sutarties vykdymo sustabdymas teismų praktikoje aiškinamas bendrajame prievolių vykdymo sustabdymo kontekste², o tai nėra visiškai tikslu, kadangi sutarties vykdymo sustabdymo kaip sutarčių teisės instituto prigimtis slypi dar kanonų teisėje žinomo *exceptio non adimpleti contractus* principo suvokime su tik jam būdingais specifinio taikymo ir aiškinimo ypatumais. Tuo tarpu sutarties vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas palyginus su kitais, teismų praktikoje taikomas ir aiškinamas itin retai, ką patvirtina ir tarptautinį elementą turintys komerciniai ginčai, kur statistine prasme iš dviejų šimtų bylų tik viena susijusi su reikalavimu tinkamai įvykdyti sutartį³. Todėl menkas šio reikalavimo ištyrimas doktrinoje, galimai lemia ir menką supratimą bei taikymą praktikoje. Atsižvelgiant į tai kyla objektyvus poreikis šių savarankiškų teisių gynimo būdų teorinei ir praktinei analizei, atskleidžiant šių institutų esmę, jais sukeliamas teisinės pasekmes, taikymo pagrindus ir sąlygas bei tarpusavio santykį.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra atskleisti teisių gynimo būdus sustabdant sutarties vykdymą ir šalinant sutarties vykdymo trūkumus nacionalinėje sutarčių teisėje, apibrėžti šių teisių gynimo būdų taikymo trūkumus bei neaiškumus ir atsižvelgiant į tai pateikti pasiūlymų ir rekomendacijų, siekiant patobulinti šių teisių gynimo būdų taikymą ir prieinamumą civilinių teisinių santykių dalyviams.

Tyrimo uždaviniai, padėsiantys pasiekti darbo tikslą:

1. Apibrėžti teisių gynimą sutarčių teisėje.
2. Išanalizuoti sutarties vykdymo sustabdymą kaip savarankišką teisių gynimo būdą.
3. Identifikuoti sutarties vykdymo trūkumų šalinimą kaip savarankišką teisių gynimo būdą.
4. Nustatyti sutarties vykdymo sustabdymo ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimo tarpusavio santykį.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. spalio mėn. 14 d. nutartis civilinėje byloje RUAB „Vėtrūna“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija, bylos Nr. 3K-3-517-219/2015.

³ LANDO H., ROSE C. *On Specific Performance in Civil Law and Performance Cost*, 2000, Copenhagen Business School, p. 7

Darbo objektas. Objektą sudaro sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas esant sutarties pažeidimui nacionalinėje sutarčių teisėje. Siekiant geriau suprasti pagrindinius šiame darbe analizuojamus teisių gynimo būdus, taip pat buvo atlikta teisių gynimo sutarčių teisėje analizė.

Sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas yra sutinkami senas teisės tradicijas turinčiose kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, taip pat plačiai žinomi tarptautinio pobūdžio dokumentuose ir *soft law* instrumentuose, todėl nesant pakankamo šio teisių gynimo būdų ištyrimo nacionaliniu mastu, geografinė tyrimo teritorija neapsiribojo vien Lietuvos Respublika, buvo analizuojama ir lyginama užsienio valstybių teisės doktrina, teisinis reguliavimas bei teismų praktikos pozicijos, taip pat ir *soft law* instrumentai bei juos aiškinanti teisės doktrina.

Šiame darbe nebus nagrinėjama: sutarties vykdymo sustabdymo ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimo santykis su kitais teisių gynimo būdais; šiame darbe, siekiant grynai praktinio pritaikomumo, lyginamuoju aspektu autorius apsiribojo tik kontinentinės teisės atvejo ištyrimu.

Tyrimo metodai. Siekiant šio darbo tikslo, atlikta doktrinos, teisės aktų, tarptautinio pobūdžio dokumentų ir teismų praktikos analizė. Darbe naudoti ir taikyti sisteminis-analitinis, lyginamasis, loginis, teleologinis tyrimo metodai, kurių visuma padėjo visapusiškai atskleisti nagrinėjamų teisių gynimo būdų esmę, teisinį reguliavimo mechanizmą ir jo įgyvendinimo trūkumus bei galimus problemų sprendimo būdus.

Sisteminis-analitinis metodas buvo naudojamas nagrinėjant darbo objektu esančių teisių gynimo būdų teisinį reglamentavimą, taikymą bei aiškinimą, siekiant nustatyti, ar nacionaliniu lygiu yra pakankamas teisinis reguliavimas ar jis atitinka doktrinos pozicijas, kaip jų taikymas pasireiškia praktikoje, nustatant, koks yra teismų praktikos vaidmuo renkantis vieną ar kitą teisių gynimo būdą.

Lyginamasis metodas buvo naudojamas atskleidžiant tyrimo objektu esančių teisių gynimo būdų sampratą bei šių teisių gynimo būdų teisinę kilmę ir taikymui keliamas sąlygas, siekiant nustatyti, kaip kitose valstybėse sprendžiami su šių teisių gynimo būdų taikymu susiję klausimai. Lyginamasis metodas buvo pasirinktas dėl to, kad nacionalinių teisės šaltinių dėl jų stygiaus nepakanka norint pasiekti darbo tikslą. Atliekant lyginamąją šių teisių gynimo būdų analizę buvo pasirinktos Vokietijos ir Prancūzijos valstybės, kaip turinčios

galias, tačiau tuo pat metu skirtingas teisinės tradicijas, dėl to iš esmės didžiausią svarbą teisėje turinčios kontinentinės teisės sistemos valstybės.

Loginis metodas buvo naudojamas analizuojant teorines ir praktines sutarties vykdymo sustabdymo ir vykdymo trūkumų šalinimo įgyvendinimo pagrindus ir sąlygas, taip pat šio metodo pagalba buvo daromi motyvuoti apibendrinimai ir išvados dėl nagrinėjamų teisių gynimo būdų aiškinimo.

Teleologinis tyrimo metodas buvo naudojamas siekiant atskleisti įstatymų leidėjų tikslą, kurio buvo siekiama įtvirtinant aptariamus teisių gynimo būdus skirtingų valstybių teisės normose.

Originalumas. Sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties trūkumų šalinimas didesnio teisės doktrinos mokslininkų dėmesio nacionaliniu lygiu nebuvo sulaukę. Penkerių metų laikotarpiu šia tema magistro baigiamųjų darbų parašyta nebuvo. Šie teisių gynimo būdai trumpai aprašyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaro VI knygoje, taip pat šiais klausimais trumpai užsiminta R. Moisejevo, autorių kolektyvo darbe „*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*“. Dr. S. Drazdauskas disertacijoje „*Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*.“ bendrais pagrindais užsiminė apie vykdymo sustabdymą, o sutarties vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas bendrais pagrindais buvo paminėtas D. Ambrasienės, S. Cirtautienės, A. Dambrauskaitės ir kt. darbe „*Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste*“. Daugiau atskiros ir išsamaus doktrinos dėmesio nacionaliniu lygiu šie teisių gynimo būdai nesusilaukė. Tai leidžia pagrįstai teigti, kad autoriaus darbas ir jame gautos tyrimo išvados yra originalūs.

Pagrindiniai šaltiniai. Pagrindiniai naudoti šaltiniai siekiant darbo tikslo yra užsienio autorių darbai: prof. H. Beale ir kitų autorių lyginamoji sutarčių teisės studija „*Cases, Materials and Text on Contract Law*“⁴, taip pat prof. G. H. Treitel lyginamoji studija dėl pažeistų teisių gynimo „*Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*“⁵, kurių darbuose pateikiami, didelės apimties, susisteminti darbo tikslui svarbūs ir aktualūs teisių gynimo būdai. Šie autoriai pasirinkti kaip nusipelnę savo srityje didžiulį autoritetą turintys mokslininkai, ypatingai didelį dėmesį nurodytuose darbuose telkę lyginamajai sutarčių teisės

⁴ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010

⁵ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998

analizei, įskaitant ir darbe nagrinėjamus teisių gynimo būdus. Iš lietuvių autorių daugiausia buvo naudojama T. Klimo veikalas „*Comparative contract law A transsystemic approach with an emphasis on the Continental law, cases, text and materials*“⁶. Taip pat didelis dėmesys buvo skirtas tarptautinio pobūdžio dokumentams – CISG⁷ bei *soft law* instrumentų: UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių teisės principų⁸, Europos sutarčių teisės principų⁹ bei Europos Sąjungos jurisdikcijos Bendrųjų principų sistemos projekto (DCFR)¹⁰ analizei ir juos aiškinantiems teisės doktrinos darbams.

⁶ KLIMAS T. „*Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*“ Carolina academic press, 2006

⁷ 1980 metų Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių // Valstybės žinios 1995, Nr. 102-2283.

⁸ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=109294>>

⁹ Europos sutarčių teisės principai, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/400200/_/pecl/#head_131>

¹⁰ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009

1. TEISIŲ GYNIMAS SUTARČIŲ TEISĖJE

Teisių gynimo poreikis neabejotinai atsirado nuo pačios teisės kaip socialinio reiškinių atsiradimo. Romėnų teisėje buvo žinoma, kad asmeniui naudojantis turima teise ir susiduriant su kliūtimis, trukdančiomis jam tenkinti savo interesus, kyla būtinybė priversti kitą – įpareigotą subjektą – sudaryti tam reikiamas sąlygas¹¹, kitaip tariant užtikrinti teisių įgyvendinimą. Kaip nurodoma doktrinoje, susiklosčius situacijai, kai įpareigotas asmuo nederamai elgiasi, nevykdo teisę turinčio asmens reikalavimų, šis kreipiasi į tam tikras valstybės institucijas su prašymu apginti jo teisę¹². Teismine gynyba įpareigotas subjektas priverčiamas atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų, kad asmuo galėtų įgyvendinti turimą teisę¹³. Teisių įgyvendinimas buvo suprantamas taip, kad asmuo manantis, kad jam trukdoma įgyvendinti savo teisę, galėjo pateikti ieškinį¹⁴, atitinkamai vadinamą *actio*, t. y. arba *actio in rem*, taikytiną daiktinių teisių apsaugai, arba *actio in personam*, skirtą prievolinių teisių gynybai. Taigi Romėnų teisėje buvo pripažįstama ir užtikrinama tinkamai vykdančios prievolinius teisinius santykius šalies teisė į pažeistų teisių gynimą, kreipiantis su ieškiniu teisminės gynybos į valstybės institucijas.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹⁵ teisių gynimo definicijos nepateikia. Tai palikta doktrinai nurodant, kad fiziniams asmenims bei organizacijoms pripažįstant tam tikras subjektines teises, jų subjektams būtinos ir tų teisių gynimo nuo pažeidimų galimybės¹⁶. Doktrinoje yra paplitę keli teisių gynimo sampratos aiškinimai. Vieni laikosi pozicijos, kad teisių gynimas tai visuma priemonių, skirtų teisių atkūrimui ar pripažinimui ir jų turėtojų interesų gynybai jas pažeidus ar ginčijant¹⁷. Kiti laikosi pozicijos, kad teisių gynimas tai priemonės, kurios taikomos tik teisės pažeidimo atveju ir kurių tikslas – atkurti padėtį iki teisės pažeidimo¹⁸. Kaip nurodoma doktrinoje, subjektinė teisė lemia teisę į gynybą, kitaip tariant tai yra sudedamoji subjektinės teisės dalis¹⁹. Kita vertus, ši sąvoka užsienio

¹¹ NEKROŠIUS I., NEKROŠIUS V., VĖLYVIS S. *Romėnų teisė*, Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. – Vilnius: Justitia 2007. p. 29.

¹² Ibid. 11.

¹³ Ibid. 11.

¹⁴ Ibid. 11, p. 31.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹⁶ MIKELĖNAS V., RASIMAVIČIUS P., STASKONIS V. ir kt. *Civilinė teisė*, Antrasis pataisytas leidimas, Vija, Kaunas 1998, p. 67.

¹⁷ MIKELĖNAS V. *Civilinė teisė: Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009., išnaša 778, p. 545.

¹⁸ MIKELĖNAS V., RASIMAVIČIUS P., STASKONIS V. ir kt. „*Civilinė teisė*“. Antrasis pataisytas leidimas, Vija, Kaunas 1998, p. 333.

¹⁹ MIKELĖNAS V. *Civilinis procesas*. D. 1. Vilnius: Justitia, 1997., p.15.

teisės doktrinoje dažniausiai aiškinama daug plačiau ir apima atitinkamų reikalavimų pareiškimą teisių pažeidėjui ir visą procesą, kuriame nagrinėjami pažeidėjui pareikšti reikalavimai²⁰, nurodant, kad net nevartojamas terminas „gynimas“, o labiau paplitusi sąvoka „teisių įgyvendinimas“ (vok. *Rechtsdurchsetzung*)²¹. Be to, anot doktrinos atstovų, kai kurie vokiečių mokslininkai vartoja terminą „vykdymas“ (vok. *Ausuubung*), juo apibūdindami kiekvieną teisių turėtojo elgesį, kuris atitinka teisės turinį, ypač pabrėždami teisę ginti savo interesus²². Taigi remiantis teisės doktrina teisių gynimas kaip toks, pirmiausia siejamas su galimybe įgyvendinti subjektines teises ir iš jų išplaukiančius teisinio pobūdžio reikalavimus, susijusius tiek su pažeistų teisių atkūrimu ar jų pripažinimu, tiek ir daug platesnio pobūdžio reikalavimais, susijusiais su teisių įgyvendinimu apskritai.

Teisių gynimo poreikis kiekvienu atskiru atveju kyla įvykus tam tikriems juridiniams faktams, o sutartiniuose teisiniuose santykiuose šis poreikis atsiranda, kai sutarties kontrahentas pažeidžia prisiimtus įsipareigojimus kitai sutarties šaliai. Sutarties pažeidimu laikomas sutarties neįvykdymas arba netinkamas vykdymas, taip pat įvykdymo termino praleidimas²³, kurių atsiradimą sąlygoja tam tikri sutarties šalių veiksmai ar įvykiai. Doktrinoje skiriamas dvejopas kliūčių, kurios apsunkina sutarties vykdymą, pobūdis²⁴. Viena iš jų apima nuo šalių valios nepriklausančias kliūtis, kurių teisiniai padariniai aptariami nenugalimos jėgos teisiniame institute, taip pat pasikeitusių aplinkybių teisiniame institute²⁵. Kita grupė kliūčių yra susijusios su pačių šalių veiksmais ar neveikimu, t. y. priklauso nuo šalių valios. Tai sutarties pažeidimai, kurie suteikia pagrindą kitai šaliai pasinaudoti įvairiais teisinės gynybos būdais – sustabdyti sutarties vykdymą, nustatyti papildomą terminą sutarčiai įvykdyti ar net nutraukti sutartį²⁶. Taigi, kai kontrahentas savo veiksmais ar neveikimu pažeidžia sutartį, nesant aplinkybių atleidžiančių jį nuo atsakomybės, kita sutarties šalis įgyja pagrindą ginti pažeistas teises.

Doktrinoje skiriamos dvi teisių gynimo formos²⁷ t. y. pirma, jurisdikcinė, kuria civilinių teisių santykių subjektai gindami pažeistas teises kreipiasi į atitinkamas valstybės

²⁰ MIKELĖNAS V. *Civilinė teisė: Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 545

²¹ Ibid 20, p. 545

²² MIKELĖNAS V. *Civilinė teisė: Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, išnaša 781, p. 545.

²³ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.205 str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

²⁴ DRAZDAUSKAS S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008. p. 259

²⁵ Ibid 24.

²⁶ Ibid. 24.

²⁷ MIKELĖNAS V. *Civilinė teisė: Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 546

institucijas, pirmiausia į teismus²⁸, ir antra, nejurisdikcinė, kuria pasinaudodami teisiųjų santykių dalyviai teises gina savarankiškai, pateikdami reikalavimus asmeniui, kuris pažeidė ar pažeidžia subjektines reiškiančiojo reikalavimą teises. Be teisiųjų gynimo formų taip pat skiriami civilinių teisiųjų gynimo būdai, kuriais doktrinoje priimta laikyti tam tikrus reikalavimus, reiškiamus vieno asmens, kurio teisės pažeistos arba kuriam gresia realus pažeidimo pavojus (nukentėjusiojo), kitam asmeniui, kuris pažeidžia teises arba kurio veiksmais gali būti pažeidžiamos teisės (pažeidėjui)²⁹. Remiantis teismų praktika, konkretūs civilinių teisiųjų gynimo būdai nustatyti materialiosios teisės normose, kurios reguliuoja konkretų teisinį santykį, ir asmuo, kuris mano, kad jo civilinės teisės yra pažeistos, gali prašyti teismo taikyti vieną ar iš karto kelis civilinės teisės gynimo būdus³⁰. Kadangi susiklosčius sutartiniams teisiniams santykiams iš esmės pažeidžiamos asmeninio prievolinio pobūdžio teisės, tokiu atveju, kreditorius turi galimybę pasirinkti tuos teisiųjų gynimo būdus, kurie būdingi prievoliniams ir iš jų išplaukiantiems sutarčių teisiniams santykiams. Doktrinoje nurodoma, kad teisiųjų gynimo būdai išplaukiantys iš sutarties pažeidimo yra specifiniai, nurodantys konkretų teisiųjų įgyvendinimą, kaip antai sutarties vykdymo sustabdymą, sutarties nutraukimą ar nuostolių atlyginimą³¹.

Kokiu teisiųjų gynimo būdu remtis, nors ir su tam tikromis išlygomis, sprendžia teises ginantis subjektas. Remiantis teismų praktika, civilinei teisei būdingas dispozityvumo principas reiškia, kad asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokį pažeistų teisiųjų gynimo būdą pasirinkti, t. y. tik suinteresuotas asmuo sprendžia, ar kreiptis į teismą dėl pažeistų civilinių teisiųjų gynimo ir tik jis turi teisę pasirinkti pažeistų teisiųjų gynybos būdą³². Nežiūrint to, nukentėjusiosios šalies pasirinkimas nėra absoliutus, anot teismų praktikos, kadangi suteikiant galimybę pasirinkti atitinkamus teisiųjų gynimo būdus yra nustatyti ir tam tikri ribojimai, vienas kurių – įgyvendinant savo teises laikytis įstatymų, neperžengti savo turimų civilinių teisiųjų ribų³³. Be to asmuo, siekdamas, kad jo civilinės teisės būtų apgintos, gali pasirinkti civilinių teisiųjų gynimo būdą savo nuožiūra, nuspręsti naudoti

²⁸ Šiam atvejui galima priskirti kreditoriaus kreipiamasi į teismą siekiant pripažinti sutartį ar jos nuostatą negaliojančia

²⁹ MIZARAS V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 28.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Miesto tvarka“ v. UAB „Klaipėdos miesto tvarka“ ir A. B., bylos Nr. 3K-3-326-695/2016.

³¹ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010; p. 659

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Miesto tvarka“ v. UAB „Klaipėdos miesto tvarka“ ir A. B., bylos Nr. 3K-3-326-695/2016.

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. J. IĮ v. UAB „Laivyno inžinerijos centras“, bylos Nr. 3K-3-455/2008.

vieną ar iš karto kelis civilinės teisės gynimo būdus, tačiau tik tokiu atveju, jeigu įstatyme nenustatyta konkretaus tos civilinės teisės gynimo būdo³⁴. Priklausomai nuo sutarties pažeidimo kreditorius gali rinktis vieną ar kelis gynimo būdus, jeigu bendrą jų taikymą leidžia pasirinktų gynimo būdų prigimtis³⁵. Kitaip tariant, konkretus teisių gynimo būdo pasirinkimas priklausys tiek nuo teisės pažeidimo pobūdžio, tiek nuo teisinio reguliavimo, tiek ir nuo sutarties sąlygų, jeigu pažeidimas kyla iš šalių sudarytos sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo.

Taigi apibendrinus galima teigti, kad kreditoriaus teisių gynimo klausimas sutartiniuose teisiniuose santykiuose tampa aktualus esant konkrečios kontrahentus siejančios sutarties pažeidimui, t. y. skolininkui neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius sutartimi prisiimtų įsipareigojimų. Priklausomai nuo to, ar kreditorius pažeistas teises gali ginti savarankiškai, ar kreipdamasis į kompetentingas valstybės institucijas, skiriamos dvi teisių gynimo formos, t. y. jurisdikcinė ir nejurisdikcinė, kurių buvimą nulemia susiklosčiusių teisinių santykių specifiškumas. Tuo tarpu teisių gynimo būdai kaip asmens, kurio teisės pažeistos, teises pažeidusiam asmeniui keliami konkretaus pobūdžio aiškiai apibrėžti reikalavimai, skirstomi pagal teisių pažeidimo pobūdį ir pagal tikslą, kurio siekiama ginant pažeistas teises, kurių kiekvienas detalizuojamas civiliniame kodekse, leidžiant asmenims, ginantiems pažeistas ar tariamai pažeistas teises pasirinkti konkretų teisių gynimo būdą savarankiškai, laikantis bendrųjų civilinės teisės principų, kai tokį pasirinkimą ir taikymą lemia tiek pažeidimo pobūdis, tiek teisinis reguliavimas ar šalių sudarytos sutarties sąlygos.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje J. M. Š. v. VĮ Registrų centras, antstolė L. U. D., bylos Nr. 3K-7-59/2008.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje J.G. v. AB SEB bankas, bylos Nr. 3K-7-306/2012.

2. SUTARTIES VYKDYMO SUSTABDYMAS KAIP TEISIŲ GYNIMO BŪDAI

2.1. Sutarties vykdymo sustabdymo samprata ir esmė

Sutarčių teisėje visuotinai žinoma maksima, pagal kurią sutarties šaliai neįvykdžius to, kuo yra įsipareigojusi pagal prisiimtus teisinius įsipareigojimus, kontrahentas taip pat turi teisę atsisakyti vykdyti tam tikras priešpriešines pareigas, tos šalies atžvilgiu³⁶. Sutarties vykdymo sustabdymas teisės doktrinoje suprantamas kaip teisė atsisakyti vykdyti tam tikras arba visas iš sutarties kylančias pareigas kitos šalies atžvilgiu tol, kol pastaroji įvykdys sutartimi prisiimtus įsipareigojimus arba bent jau pradės juos vykdyti³⁷. Sutarties vykdymo sustabdymas neretai laikomas preliudija į kitus teisių gynimo būdus, dažniausiai į sutarties nutraukimą. Ši seka paaiškinama tuo, kad kai sutarties kontrahentas nevykdo savo įsipareigojimų, kreditorius įprastai pasitelks sutarties vykdymo sustabdymą, siekdamas tokiu būdu priversti kontrahentą vykdyti iš sutarties kylančius įsipareigojimus, tačiau skolininkui nereaguojant į tokius raginimus, kreditorius gindamas savo interesus tikėtina rinksis sutarties nutraukimą³⁸. Net ir skirtingose teisės sistemos valstybėse, kaip antai Vokietijos ar Anglijos teisėje, sutarties vykdymo sustabdymas laikomas vienašaliu veiksniu, dėl kurio taikymo iš kreditoriaus nereikalaujama nei specialių procedūrų, nei oficialių pranešimų skolininkui pateikimo³⁹. Taigi kaip matyti, tai vienašalis, savarankiškas, nejurisdikcinis teisių gynimo būdas, kai skolininkui nevykdant sutartimi prisiimtų įsipareigojimų, kreditorius, siekdamas gauti sutarties įvykdymą bei išsaugoti sutartinius teisinius santykius, laikinai sustabdo sutarties vykdymą skolininko atžvilgiu.

2.1.1. *Exceptio non adimpleti contractus*

Sutarčių teisėje bendrąja prasme yra žinoma iš dvišalių sutarčių kylanti galimybė tinkamai sutartį vykdančiai šaliai sulaikyti savo įsipareigojimų vykdymą skolininko atžvilgiu. Teisės doktrinoje⁴⁰ šis kreditoriaus teisių gynimo būdas žinomas kaip *exceptio non adimpleti contractus*, kurio ištakos siekia romėnų teisę, o galutinai susiformavo iš Kanonų teisės ir jos

³⁶ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 2.

³⁷ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010; p. 893

³⁸ Ibid. 37

³⁹ Ibid. 37, p. 894

⁴⁰ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 18

šalininkų darbų parašytų XVI amžiuje⁴¹. Kanonų teisėje šis principas buvo suprantamas ir kildinamas iš etikos ir moralės principo *non servanti fidem non est fides servanda*, kuri reiškia, jog niekas nėra įpareigotas laikytis duoto žodžio, jeigu prieš jį nesilaikoma savojo⁴². Tuo tarpu išvertus iš lotynų kalbos, terminas *exceptio non adimpleti contractus* pažodžiui reiškia „neįvykdytos sutarties gynyba“⁴³. Taigi pats principas savo esme, aiškinant jį lingvistiškai, teikia pagrindą šių dienų suvokimui, pagal kurį kreditorius, gindamas savo teises, turi galimybę sustabdyti sutarties vykdymą ir tai nebus laikoma sutarties pažeidimu.

Nors šis principas, koks jis suprantamas dabar, kildinamas iš Kanonų teisės, jo ištakos siejamos ir su romėnų teise, kurioje šis institutas buvo suprantamas ir aiškinamas kiek kitaip. Klasikiniu romėnų teisės laikotarpiu šis principas veikiau atspindėjo tik tam tikras atskiras romėnų teisėje galiojančias teises priemones naudotas teisminiuose ginčiuose bei buvo suprantamas kaip specialus atsakovo, nevykdančio tam tikrų priešpriešinių įsipareigojimų kitai šaliai, gynybos nuo jam pareikšto ieškinio būdas⁴⁴. Ir tik vėlesniais romėnų teisės laikais, glosatorių darbuose buvo išryškinta šio principo taisyklė, pagal kurią *exceptio non adimpleti contractus* principas bendrąja prasme buvo suprantamas kaip taisyklė, kuria vadovaujantis, kai priešpriešinių tarpusavio įsipareigojimų vykdymo tvarką numato sutarties pobūdis arba kai tokia tvarka yra tiesiogiai numatyta šalių susitarime, tai būtent tokios sutarties vykdymo tvarkos ir turi būti laikomasi⁴⁵. Priešingu atveju, būtų nesąžininga reikalauti kitos šalies vykdyti priešpriešinius įsipareigojimus, neatlikus savųjų. Vėliau ši *exceptio non adimpleti contractus* koncepcija perėmė ir pagal etikos ir moralės principus pritaikė Kanonų teisės atstovai, su kurių veikla ir siejama šio principo kilmė, kol galiausiai jis įsitvirtino šių laikų Europos kontinentinės teisės tradicijos valstybėse. Vienos valstybės, kaip antai Vokietija, Šveicarija ar Kanada, šį principą aiškiai įtvirtinto pozityviojoje teisėje, o kitose valstybėse, tokiose kaip Austrija ir Prancūzija šį principą, kaip bendrąjį principą,

⁴¹ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 18

⁴² O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 152, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <<http://www.translex.org/116000>>

⁴³ NICHOLAS, B. *The French Law of Contract. Second Edition*. Oxford: Clarendon, 1992, p. 213.

⁴⁴ O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 152 interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <<http://www.translex.org/116000>> ,(toliau šaltinis bus nurodomas be nuorodos į interaktyvią prieigą).

⁴⁵ Ibid. 44

taikytiną specifinę, daugiausia pirkimo–pardavimo, sutartyse aiškindama sutarčių teisės normas išvedė teismų praktika⁴⁶.

Šiuolaikiniame kontekste *exceptio non adimpleti contractus*⁴⁷ yra suprantama kaip teisė, leidžianti dvišalės sutarties šaliai atsisakyti vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus sutarties kontrahentui tol, kol pastarasis įvykdys savo pareigą arba pradės ją vykdyti⁴⁸. Doktrinoje nurodoma, kad *exceptio* yra taikomas išskirtinai sinalagmatinėse sutartyse, kurių šalis sieja priešpriešinės teisės ir pareigos, ir kurių kontrahentai vienas kito atžvilgiu siekdami gauti sutartimi sulygtą rezultatą prisiimtus įsipareigojimus atlieka vienu metu arba paeiliiu⁴⁹. Šis principas remiasi teisine mintimi, pagal kurią sutarties šalių vienas kito atžvilgiu prisiimti teisiniai įsipareigojimai ir jų vykdymas yra priklausomi vienas nuo kito, t. y. vienos sutarties šalies teisių įgyvendinimas priklauso nuo jo pareigų vykdymo sutarties kontrahentui ir atvirkščiai⁵⁰. Pripažįstama, kad *exceptio* kaip teisių gynimo būdas yra tarpinis variantas tarp kitų teisių gynimo būdų, dažnai laikomas tik laikina, iš sutarties kylančių įsipareigojimų nevykdymo dėl kontrahento neveikimo, pateisinančia priemone⁵¹. Be to nurodoma, kad *exceptio* iš esmės taikomas dviem atvejais: pirma, kai sutarties šalis esant sutarties pažeidimui nori išsaugoti sutartinius teisinius santykius ir antra, kai sutarties pažeidimo mastas nėra pakankamas tam, jog būtų galima nutraukti sutartį⁵².

Doktrinoje nurodoma, jog siekiant pažeistų teisių gynybai taikyti *exceptio* būtina tenkinti tam tikras šio instituto taikymo sąlygas, vadinamas dviejų žingsnių analize⁵³. Remiantis šia analize atliekamas faktinių aplinkybių vertinimas, t. y. pirma, nustatoma, ar sutarties šalis, kurios atžvilgiu taikytinas *exceptio* turėjo pareigą sutartimi prisiimtus įsipareigojimus atlikti pirma arba, kad priešpriešiniai įsipareigojimai turėjo būti atlikti vienu metu, t. y. orientuojamasi į sutarties vykdymo tvarką arba eiliškumą ir antra, sutarties kontrahento

⁴⁶ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 47

⁴⁷ Toliau tekste *exceptio non adimpleti contractus* bus vartojama sutrumpinta užsienio literatūroje naudojama sąvoka *exceptio*

⁴⁸ O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 152

⁴⁹ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 249

⁵⁰ O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 152

⁵¹ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 46.

⁵² TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 311

⁵³ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 47

galimybė taikyti šį teisių gynimo būdą įvertinama remiantis protingumo ir proporcingumo kriterijais, atsižvelgiant į pažeidimo mastą ir kreditoriaus reakciją, t. y. veiksmus, į dėl sutarties pažeidimo atsiradusias neigiamas pasekmes⁵⁴.

Taigi remiantis teisės doktrina *exceptio non adimpleti contractus* kaip sutarties vykdymo sustabdymo principas yra kilęs iš kanonų teisės, prie kurio formavimosi nemaža dalimi prisidėjo ir romėnų teisės įtaka. *Exceptio* iš esmės taikomas šalis siejant sinalagmatinėms sutartims, esant nustatytam dviejų žingsnių testui: pirma, kai sutarties šalis, turėjusi pareigą vykdyti sutartimi prisiimtus skolinius įsipareigojimus, vienu metu su kontrahentu arba pirmiau nei kontrahentas šių pareigų neįvykdo ar įvykdo netinkamai ir antra, toks nukentėjusios sutarties šalies teisių gynimo būdas iš esmės atitinka protingumo kriterijų, atsižvelgiant į sutarties pažeidimo rimtumą, kreditoriaus veiksmų atitiktį sąžiningumo bei proporcingumo reikalavimams.

2.1.2. *Soft law* instrumentai ir Vokietijos bei Prancūzijos teisė

Soft law instrumentai. Remiantis aukščiau aptartu *exceptio* principu, sutarties vykdymo sustabdymui ganėtinai nemažai dėmesio skirta ir *soft law* instrumentuose, t. y. UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių teisės principuose⁵⁵ (toliau tekste – UNIDROIT principai), Europos sutarčių teisės principuose⁵⁶ (toliau – PECL) bei Europos Sąjungos jurisdikcijos bendrajame principų sistemos projekte⁵⁷ (toliau tekste – DCFR⁵⁸), kurie nors ir nėra privalomai taikytini teisės aktai, tačiau dėl autorių ir sudarytojų kompetencijos bei didelio pripažinimo, o taip pat atskirų valstybių surinktos gerosios praktikos taikant šį teisių gynimo būdą, jie vis dėlto, itin svarbūs ir reikšmingi.

UNIDROIT principuose sutarties vykdymo sustabdymas kaip teisių gynimo būdas pažeidus sutartį įtvirtintas 7.1.3. straipsnyje, pagal kurį skiriami du atvejai: pirma, kai šalys

⁵⁴ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 47.

⁵⁵ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=109294>>. (toliau šaltinis bus nurodomas be nuorodos į interaktyvią prieigą).

⁵⁶ Europos sutarčių teisės principai, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 19 d.], prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/#head_131>. (toliau šaltinis bus nurodomas be nuorodos į interaktyvią prieigą).

⁵⁷ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference* (DCFR), interim outline Editon, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2008.

⁵⁸ angl. The Draft of Common Frame of Reference.

sutartį turi įvykdyti tuo pačiu metu, tai bet kuri šalis turi teisę sustabdyti prievolių kylančių iš sutarties vykdymą, kol kita šalis pradės vykdyti sutartį⁵⁹, ir antra, kai šalys sutartį vykdo paeiliui, tai pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu gali šalis, kuri sutartį turi vykdyti vėliau⁶⁰. Kaip eksplicitiškai nurodyta oficialiame komentare, šis teisių gynimo būdas atitinka kontinentinėje teisėje susiformavusio *exceptio non adimpleti contractus* principo konceptą⁶¹. Taigi kaip matoma UNIDROIT principuose įtvirtintas sutarties vykdymo sustabdymas yra paremtas *exceptio* principo suvokimu ir iš jo kylančiu doktrinoje aptartu taikymu skirtu teisiniams santykiams kylantiems iš sinalagmatinių sutarčių.

PECL sutarties vykdymo sustabdymas įtvirtintas 9:201 straipsnyje, kurio pirmojoje dalyje nurodoma, kad šalis, kuri sutartį turi vykdyti kartu arba vėliau, gali sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita sutarties šalis nepradėjo vykdyti (angl. *has tendered*) arba neįvykdė sutarties. Ir skirtingai nuo UNIDROIT principų, šio straipsnio pirmosios dalies antrajame sakinyje nurodoma, kad šalis, turinti teisę sustabdyti sutarties vykdymą, gali sustabdyti tiek visų iš sutarties jai kylančių pareigų vykdymą, tiek ir dalį pareigų vykdymo, konkrečiu atveju atsižvelgiant į protingumo kriterijus⁶². Taigi kaip matoma, PECL viena vertus atspindi UNIDROIT principuose įtvirtintas aptariamo teisių gynimo būdo modelis, būdingas *exceptio* principo reikšmei, kita vertus, PECL per daug nedetalizuodamas pateikia platesnes šio teisių gynimo būdo taikymo galimybes.

DCFR sutarties vykdymo sustabdymas numatytas III.-3.401 straipsnyje, kurio pirmojoje dalyje nurodoma bendroji taisyklė, kuri yra analogiška aptartai PECL 9:201 straipsnio 1 daliai. Be to DCFR kaip ir PECL numatyta, jog šalis, turinti teisę sustabdyti sutarties vykdymą, gali sustabdyti tiek visų iš sutarties jai kylančių pareigų vykdymą, tiek ir dalį pareigų vykdymo, konkrečiu atveju atsižvelgiant į protingumo kriterijus. Be to, šis straipsnis taikomas sinalagmatinių sutarčių atveju, pažymint, kad tokiu būdu sutartį vykdančiai šalis yra apsaugota nuo pareigos vykdymo sutartį nevykdančiai šaliai, suteikiant pastarajai paskatą vykdyti sutartimi prisiimtus įsipareigojimus, norint pačiai gauti priešpriešinį sutarties įvykdymą⁶³. Galiausiai nurodoma, kad šis institutas paremtas, vadovaujantis gerai žinomo

⁵⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 7.1.3 str. 1 d.

⁶⁰ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 7.1.3 str. 2 d.

⁶¹ Ibid. 60

⁶² Europos sutarčių teisės principų 9:201 str. 1 d.

⁶³ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 843.

exceptio non adimpleti contractus principo išraiška⁶⁴. Šiuo atveju DCFR bendrąja prasme numatytasis sutarties vykdymo sustabdymas yra toks, kaip ir UNIDROIT principuose bei PECL.

Taigi, pagal atliktą analizę matoma, jog *soft law* instrumentuose tiesiogiai įtvirtintas sutarties vykdymo sustabdymas kaip teisių gynimo būdas iš esmės paremtas vadovaujantis jau aptarto *exceptio non adimpleti contractus* išraiška, nurodant, jog šis institutas taikomas sinalagmatinėms sutartims, kai sutarties vykdymas numatomas atlikti vienu metu, arba šalis turi sutartį vykdyti vėliau.

Vokietijos teisės sistema. Vokietijoje teisė sustabdyti sutarties vykdymą įtvirtinta BGB 320 straipsnyje, pagal kurį, sutarties šalis saistoma sinalagmatinės sutarties, gali atsisakyti vykdyti savo įsipareigojimus tol, kol kita sutarties šalis įvykdys jai tenkančius įsipareigojimus, nebent ji būtų įpareigota sutartį vykdyti pirmiau⁶⁵. Doktrinoje dėl Vokietijoje įtvirtinto sutarties vykdymo sustabdymo egzistuoja du principiniai požiūriai. Pagal pirmąjį, sutarties vykdymo sustabdymas grindžiamas vieningųjų mainų teorija (vok. *theorie des einheitlichen Austauschanspruchs*), kai sinalagmatinės sutarties šaliai pareiga vykdyti sutartį atsiranda tik tada, kai savo pareigą įvykdo kontrahentas⁶⁶, t. y. šaliai neatsiranda pareigos vykdyti sutarties, kol jos neįvykdė pirmiau arba tuo pačiu metu turinti įvykdyti, tačiau dar jos neįvykdžiusi, šalis. Pagal antrąjį požiūrį laikoma, kad šis teisių gynimo būdas grindžiamas gynybos teorija (vok. *Einredetheorie*), kai kontrahentas iš sutarties kylančios pareigos nevykdymą pateisina tuo, kad pareiga netapo vykdytina, nes kita šalis neįvykdė savosios pareigos⁶⁷. Nežiūrint to, Vokietijos teisėje laikomasi požiūrio, paremto gynybos teorija, pagal kurią sutarties vykdymo sustabdymas laikomas bendrosios sulaikymo teisės⁶⁸ specialiuoju atveju, taikomu santykiuose, susiklostančiuose sinalagmatinių sutarčių pagrindu⁶⁹, ką tiesiogiai patvirtina BGB 320 str⁷⁰. Taigi kaip matyti, remiantis Vokietijos teise, sutarties

⁶⁴ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 843.

⁶⁵ Vokietijos civilinio kodekso 320 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 20 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_320.html>.

⁶⁶ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 316

⁶⁷ Ibid 66.

⁶⁸ Sulaikymo teisės Vokietijoje suprantama dvejopai: pirma, platesne prasme, suteikiama teisė sustabdyti prievolės vykdymą; siauresne, suprantama kaip daiktinė teisė, leidžianti atsisakyti perduoti tam tikrą daiktą ir pan.

⁶⁹ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 316

⁷⁰ Vokietijos civilinio kodekso 320 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. vasario 20 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_320.html>.

vykdymo sustabdymas kaip teisių gynimo būdas yra taikomas, tik prievolės šalis siejant sinalagmatinėms sutartims, o pats šio teisių gynimo būdo taikymas siejamas su vyraujančia gynybos teorija.

Prancūzijos teisės sistema. Prancūzijoje sutarties vykdymo sustabdymas (pranc. *l'exception d'inexécution*) nėra tiesiogiai įtvirtintas teisės aktuose, o išvedamas iš teismų praktikos, kaip bendrasis dvišalių sutarčių teisės principas⁷¹. Šio teisių gynimo būdo prigimtis kildinama iš sutarties pagrindo (pranc. *cause*) doktrinos, pagal kurią, sutarties šalis saistant sinalagmatinėms sutartims, vienos šalies sutartimi priimtų įsipareigojimų vykdymo pagrindas yra kontrahento sutartimi priimtų konkrečių pareigų įvykdymas. Pastarajai sutarties šaliais priimtų įsipareigojimų neįvykdžius, nėra ir teisinio pagrindo kitai sutarties šaliai vykdyti jai tenkančių pareigų.⁷² Prancūzijos doktrinoje taip pat nurodoma, kad sutarties vykdymo sustabdymui, kaip teisių gynimo būdui, teisinis pagrindas randamas „numanomoje sutarties šalių valioje“, pagal kurią sutarties kontrahentas nebūtų sudaręs dvišalės sutarties, jeigu jis nebūtų manęs, kad ji bus įvykdyta vienu ir tuo pačiu metu⁷³. Prancūzijoje laikomasi pozicijos, kad *l'exception d'inexécution* yra savigynos priemonė, kuriai nereikia jokio išankstinio teismo leidimo arba oficialaus pranešimo kitai šaliai, jei sutartimi nesusitarta kitaip⁷⁴. Esminis šio teisių gynimo pobūdis pasireiškia tuo, kad tinkamai sutartį vykdančiai šaliai yra suteikiama galimybė sustabdyti savo pareigų atlikimą, tokiu būdu apsaugant ją nuo skolininko neveikimo, šiam nevykdant iš sutarties kylančių įsipareigojimų. Be to šis institutas būdamas savarankišku teisių gynimo būdu, suteikia kreditoriui tam tikrą teisę daryti atitinkamą spaudimą skolininko atžvilgiu, kad šis įvykdytų priimtus įsipareigojimus⁷⁵. Taigi kaip matyti, Prancūzijos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje sutarties vykdymo sustabdymas laikomas savarankišku nuo teismų nepriklausomu teisių gynimo būdu, kuris aiškinamas bei grindžiamas sutarties pagrindo bei numanomos sutarties šalių valios doktrinomis, pagal kurias sutarties šalies pareigos vykdymo pagrindas yra kitos šalies pareigos vykdymas, ir kuris taikomas remiantis sąžiningumo principu.

⁷¹ O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 153

⁷² NICHOLAS, B. *The French Law of Contract. Second Edition*. Oxford: Clarendon, 1992, p. 214.

⁷³ O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 154

⁷⁴ Ibid. 73, p. 155

⁷⁵ BEALE, H. et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010 p. 896.

2.1.3. Lietuvos teisė

Sutarties vykdymo sustabdymas kaip ir Vokietijoje tiesiogiai įtvirtintas Civilinio kodekso 6.207 nuostatose, pagal kurias įstatymų leidėjo numatyta, kad jeigu šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu, tai bet kuri iš jų turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita šalis nepradės jos vykdyti⁷⁶; o kai šalys savo prievolės turi įvykdyti viena paskui kitą, tai turinti sutartį įvykdyti vėliau šalis gali sustabdyti vykdymą tol, kol kita šalis neįvykdo savo prievolių⁷⁷. Tiesa, sutartinės prievolės vykdymo sustabdymas taip pat reglamentuotas ir bendrosiose prievolių teisės nuostatose, t. y. CK 6.58 straipsnyje, pagal kurį, jeigu sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis, o prievolės šalis, kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti, prievolės nevykdo arba yra aišku, jog nustatytu terminu jos neįvykdys, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba apskritai atsisakyti ją vykdyti, apie tai pranešti kitai šaliai ir pareikalauti atlyginti nuostolius. Visgi manytina, kad esminę reikšmę kalbant apie sutarties vykdymo sustabdymą, turi CK 6.207 straipsnis kaip *lex specialis* norma, CK 6.58 straipsnio prasme, kadangi būtent ji įtvirtina sutarties vykdymo sustabdymą perimtą iš UNIDROIT principų.

Lietuvos teisės doktrinoje⁷⁸ nurodoma, kad CK 6.207 straipsnis, pakartoja UNIDROIT principų 7.1.3. straipsnį ir nustato vieną iš savigynos būdų – sutarties vykdymo sustabdymą. Čia pat daroma nuoroda, kad šį straipsnį reikia aiškinti ir taikyti sistemiškai, kartu su CK 6.58 straipsniu, reglamentuojančiu prievolės vykdymo sustabdymą. Lietuvos autorių darbuose nurodoma, jog skolininkui pažeidus prievolės vykdymo terminą, kreditorius, atsižvelgiant į prievolės prigimtį, šalis siejančius priešpriešinius įsipareigojimus, taip pat gali taikyti savigynos priemones - sustabdyti priešpriešinės savo prievolės vykdymą.⁷⁹ Šios savigynos priemonės taikymas apibrėžtas CK 6.46, 6.58, 6.207, 6.208, 6.220 ir kituose straipsniuose⁸⁰. Taigi Lietuvos teisės doktrinoje sutarties vykdymo sustabdymas taip pat kaip ir Vokietijoje bei Prancūzijoje siejamas ir kildinamas iš savigynos teorijos, kita vertus šis

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.207 str. 1 d. str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.207 str. 2 d. str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

⁷⁸ MIKELĖNAS V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 275.

⁷⁹ DRIUKAS A. *Materialiosios privatinės teisės terminai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai. Vilnius 2018., p. 179

⁸⁰ MOISEJEVAS R. *Prievolių vykdymas ir teisinės jų neįvykdymo pasekmės*. Iš *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 714.

institutas siejamas ir su bendruoju prievolių vykdymo sustabdymo institutu, kuris nebūtinai ir ne visuomet siejamas su sutartiniais teisiniais santykiais, juolab su *exceptio* prigimtimi.

Lietuvos teismų praktikoje iš esmės taip pat nedaroma jokie atskyrimo tarp sutarties vykdymo sustabdymo, kildinamo iš *exceptio* ir prievolės vykdymo sustabdymo kaip bendrojo prievolių teisei būdingo teisių gynimo būdo. Antai byloje, kurioje kilo ginčas dėl pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo, o būtent dėl kainos už įgyjamą daiktą sumokėjimo, teismas nurodė, kad „*Vienas iš savigynos būdų – prievolės vykdymo sustabdymas. Šios savigynos priemonės taikymo sąlygos gali būti skirtingos, jos nustatytos CK 6.46, 6.58, 6.207, 6.208 6.220 ir kituose straipsniuose. Sprendžiant klausimą dėl sutarties šalies teisės sustabdyti savo prievolės vykdymą, kai savo priešpriešinės prievolės neįvykdo (netinkamai įvykdo) kita sutarties šalis, taikytinos atitinkamos CK 6.46, 6.58 ir 6.207 straipsnių nuostatos*“⁸¹. Kitoje byloje, kurioje kilo ginčas dėl mokėjimų už atliktus darbus sustabdymo, kylančių iš rangos sutarties nuostatų, teismas nurodė, kad „*CK 6.46 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad skolininkas turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą, kai kreditorius nevykdo savo priešpriešinės pareigos, jeigu skolininko ir kreditoriaus priešpriešinės pareigos susijusios taip, kad galima pateisinti prievolės vykdymo sustabdymą; CK 6.58 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tuo atveju, jeigu sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis, o prievolės šalis, kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti, prievolės nevykdo arba yra aišku, jog nustatytu terminu jos neįvykdys, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą; jeigu sutartinę prievolę viena jos šalis įvykdė nevisiškai, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą tiek, kiek prievolės neįvykdė kita šalis (CK 6.58 straipsnio 3 dalis). Šios bendrosios prievolių vykdymo sustabdymą reglamentuojančios teisės normos nustato teisinius pagrindus, kokiais atvejais skolininkas turi teisę sustabdyti savo prievolės kreditoriui vykdymą, kai prievolė yra dvišalė. Sutartinių prievolių vykdymo sustabdymą taip pat reglamentuoja CK 6.207 straipsnis, kurio 2 dalyje nurodyta, kad tuo atveju, kai šalys savo prievolės turi įvykdyti viena paskui kitą, tai turinti sutartį įvykdyti vėliau šalis gali sustabdyti vykdymą tol, kol kita šalis neįvykdo savo prievolių*“⁸². Taigi kaip matyti teismų praktikoje iš esmės laikomasi nuostatos, kad norint pasinaudoti sutarties vykdymo sustabdymo institutu ir tokiu būdu sustabdyti savo sutartinės

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. spalio mėn. 14 d. nutartis civilinėje byloje RUAB „Vėtrūna“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija, bylos Nr. 3K-3-517-219/2015.

prievolės vykdymą, pirmiausia yra taikomos ne CK 6.207 straipsnio kaip specialaus iš sutarčių teisės kylančio teisių gynimo būdo nuostatos, bet priešingai, ši teisė pirmiausia siejama su bendrosiomis prievolės vykdymo sustabdymą reglamentuojančiomis CK 6.46 str. ir CK 6.58 str. teisės normomis ir juose numatytais sąlygomis, tuo tarpu CK 6.207 straipsnį, kildinamą iš *exceptio* laikant ne savarankišku, bet tik papildomu anksčiau paminėtas nuostatas atitinkančiu reguliavimu.

Taigi kaip matyti Lietuvos teisėje, požiūris į sutarties vykdymo sustabdymą nežiūrint to, kad jis perimtas iš UNIDROIT principų, šiek tiek skiriasi nuo užsienio teisės doktrinoje pateikiamo *exceptio* principo nuostatų, kuriomis iš esmės vadovaujamosi tiek nagrinėtose užsienio valstybėse, tiek ir *soft law* instrumentuose. Lietuvos teisėje sutarties vykdymo sustabdymas pirmiausia siejamas su prievolių vykdymo sustabdymo galimybe, kildinama iš bendrųjų prievolės vykdymo sustabdymo teisės normų, numatytų CK 6.46 ir 6.58 straipsniuose, tokiu būdu nedarant aiškaus atskyrimo tarp sutarčių teisės gynimo būdų ir bendrųjų prievolių teisėje egzistuojančių teisių gynimo būdų, kas rodo nesant pakankamai skiriamo dėmesio iš sutarčių teisės kylantiems specialiems teisių gynimo būdams.

2.2. Prievolės vykdymo sustabdymo ir sutarties vykdymo sustabdymo atskyrimas

Kalbant apie sutarties vykdymo sustabdymą, turime omenyje iš prievolės kylančių priešpriešinių įsipareigojimų laikiną nevykdymą, tačiau svarbu suprasti, kad ne kiekviena prievolė yra kilusi iš sutarties. Kaip matome nacionalinėje teisėje, ypatingai teismų praktikoje, sutarties vykdymo sustabdymas kildinamas iš trijų atskirų teisės normų t. y. CK 6.46 str., 6.58 str ir 6.207 str. Toks teisinis reguliavimas viena vertus paaiškina, kad dabartinis civilinis kodeksas buvo rengtas remiantis daugumos kitų valstybių jau esančių civilinių įstatymų pavyzdžiais⁸³, o sisteminis kodekso normų aiškinimas tokiu būdu teismams leidžia šias teisės normas aiškinti bendrai. Visgi, autoriaus manymu, tai nėra visiškai tikslu. Štai CK 6.46 str. norma kalba tik apie prievolės sustabdymą, nesiejant jos su sutartinėmis prievolėmis. CK 6.58 str. nors ir kalba apie sutartinių prievolių sustabdymą, tačiau jame taip pat nustatytas numanomas sutarties neįvykdymas ir kreditoriaus teisė atsisakyti prievolės

⁸³ CK 6.46 str. nuostatos atitinka Nyderlandų civilinio kodekso 6:37, 6:52 str. teisinį reguliavimą, žr. Nyderlandų civilinis kodeksas, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 7 d.], prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>>, CK 6.58 str. nuostatos atitinka Rusijos Federacijos civilinio kodekso 328 str. 2 d., žr. 1994 Rusijos civilinis kodeksas, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 7 d.], prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/600800/_russian-civil-code/>; CK 6.207 str. perimtas iš UNIDROIT 7.1.3. str.

vykdymo apskritai. Tuo tarpu CK 6.207 str. įtvirtintas bendrosiose sutarčių teisės nuostatose kalba būtent apie sutarties vykdymo sustabdymą, kylantį iš *exceptio non adimpleti contractus*, kuris taikomas tik šalis siejant sinalagmatinėms sutartims. Atskirti bendrąją prievolių teisės normą nuo sutarties vykdymo sustabdymo problemų nekyla. Kiek kitaip yra su CK 6.58 str. ir 6.207 str. tarpusavio reguliavimu, kur, autoriaus manymu, CK 6.207 str. yra specialioji bendrosios CK 6.58 str. normos atžvilgiu, išskirtinai sinalagmatinio pobūdžio sutartims taikytina teisės norma, o CK 6.58 str. nuostatos taikomos tokiais atvejais kai: pirma, nėra galima taikyti CK 6.207 str., ir antra, atvejams dėl numanomo sutarties pažeidimo, kuris bus aptartas 2.4 poskyryje.

Užsienio teisės doktrinoje yra daroma aiški takoskyra tarp *exceptio* ir bendrosios prievolės vykdymo sulaikymo teisės (angl *right of retention*)⁸⁴. Sulaikymo teisė plačiaja prasme įtvirtinta Vokietijos BGB 273 str., 1 dalyje⁸⁵, pagal kurią prievolės šalis, kuri yra pateikusi pretenziją dėl jos vykdymo kontrahentui, turi teisę atsisakyti vykdyti iš tos pačios prievolės kylančius įsipareigojimus tol, kol kita šalis patenkins jo pretenziją, t. y. turi teisę sustabdyti prievolės vykdymą. Tuo tarpu *exceptio* laikomas bendrosios sulaikymo teisės (vok. *Zurückbehaltungsrecht*) specialiuoju atveju, taikomu santykiuose, susiklostančiuose išskirtinai sinalagmatinių sutarčių pagrindu⁸⁶. Atskyrimo esmė pasireiškia tuo, kad remiantis Vokietijos BGB 320 str. 1 d., Vokietijos BGB 273 str. 3 d., numatanti iš bendrosios prievolių vykdymo sustabdymo teisės plačiaja prasme kylančią galimybę skolininkui pateikus sutarties įvykdymo užtikrinimą, įveikti sutarties vykdymo sustabdymą, nėra taikoma. Kaip nurodoma doktrinoje, vienas pagrindinių skirtumų tarp sutarties vykdymo sustabdymo ir prievolės vykdymo sustabdymo yra tas, kad sutarties vykdymo sustabdymo neįmanoma įveikti pateikiant prievolės įvykdymo užtikrinimą⁸⁷. Tai, kad sutarties vykdymo sustabdymas yra taikomas tol, kol kontrahentas pradės vykdyti ar visiškai įvykdys savo įsipareigojimus nurodoma ir *soft law* instrumentuose, kaip antai DCFR 3:401 str.⁸⁸ arba PECL įtvirtintame sutarties vykdymo sustabdymo institute, kur nurodoma, jog jis taikomas tol, kol kontrahentas

⁸⁴ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 313

⁸⁵ Vokietijos civilinio kodekso 273 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 7 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p0819>.

⁸⁶ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 316

⁸⁷ Ibid. 86, p. 315, 317

⁸⁸ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 843.

pradės vykdyti arba įvykdys jam tenkančius įsipareigojimus⁸⁹, nedarant jokių išlygų dėl adekvataus sutarties vykdymo užtikrinimo.

Aiškios takoskyros nebuvimas tarp prievolės ir sutarties vykdymo sustabdymo, kildinamo iš *exceptio* Lietuvos teisėje, kai jie reglamentuoti atskirose teisės normose, lemia tam tikras teisinio aiškinimo ir taikymo problemas. Vadovaujantis tokiu sutarties vykdymo sustabdymo aiškinimu, teismų praktikoje kilus ginčams susiklostantiems dvišalių sutarčių pagrindu, taigi šalims remiantis specialiuoju CK 6.207 straipsnyje įtvirtintu teisių gynimo būdu, prieita išvados ir suformuota tokia teisės taikymo taisyklė, pagal kurią nukentėjusioji sutarties šalis negalės pasinaudoti sutarties vykdymo sustabdymu, jeigu sutartį pažeidusi šalis bus pateikusi ar eigoje pateiks adekvatų prievolės vykdymo užtikrinimą⁹⁰. Toks aiškinimas, manytina, neatitinka teisėje žinomo teisės aiškinimo principo *lex specialis, derogat lex generalis*, todėl toks aiškinimas neatitinka sutarties vykdymo sustabdymo kildinamo iš *exceptio* prigimties, pagal kurią, šis teisių gynimo būdas nėra eliminuojamas skolininkui pateikus prievolės įvykdymo užtikrinimą⁹¹. Tai patvirtina ir BGB 320 str. 1 d., teisinis reguliavimas, ir *soft law* instrumentuose numatytas sutarties vykdymo sustabdymo institutas.

Kita vertus, galimybė įveikti sutarties vykdymo sustabdymą pasitelkiant prievolės įvykdymo užtikrinimą yra galima, ji numatyta ir užsienio teisės doktrinoje bei aptartuose *soft law* instrumentuose, tačiau tik tais atvejais, kai pastarasis teisių gynimo būdas naudojamas ne bendroju atveju⁹², o esant numanomam sutarties pažeidimui, kas iš esmės įtvirtinta ir CK 6.58 straipsnio 1 dalies nuostatoje⁹³, kai sutarties šalis turi pareigą įvykdyti sutartį pirma, tačiau yra aišku, kad kontrahentas pats numatytu terminu jos neįvykdys. Tuo tarpu CK 6.207 straipsnis kaip specialioji norma nei eksplicitiškai, nei implicitiškai tokios sutarties vykdymo sustabdymo galimybės nenumato. Dėl šių priežasčių sutarties vykdymo sustabdymas negali būti įveikiamas ar laikomas neteisėtu, skolininkui pateikus prievolės vykdymo užtikrinimą, nes tai viena vertus, neatitinka šio teisių gynimo būdo prigimties, kildinamos iš *exceptio* ir kita vertus, tai prieštarautų dvišalių sutarčių esmei, kurią geriausiai paaiškina Vokietijos

⁸⁹ LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 404. ; VOGENAUER S. „*Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*“ 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 838

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009

⁹¹ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 317

⁹² Bendroju atveju turima omenyje sinalagmatinės sutarties vykdymo eiliškumą, kai šalis turinti pareigą sutartį vykdyti pirmiau arba vienu metu jos neįvykdo ir tada kita sutarties šalis sustabdo savo sutarties vykdymą.

⁹³ Apie sutarties vykdymo sustabdymą esant numanomam sutarties pažeidimui žr. šio darbo 2.4 poskyrį.

teisėje egzistuojanti vieningų mainų teorija, pagal kurią sutartys sudaromos būtent tam, kad šalys gautų viena iš kitos tam tikrą sutartyje numatytą naudą. Teigiant priešingai sutarties vykdymo sustabdymas netektų savo skatinamojo pobūdžio, t. y. skatinti sutarties nevykdančią sutarties šalį įvykdyti savo įsipareigojimus, siekiant jai pačiai gauti sutartimi suldygtą rezultatą.

2.3. Sutarties vykdymo sustabdymo taikymo pagrindai ir sąlygos

Aptarus sutarties vykdymo esmę ir jos prigimtį kildinamą iš *exceptio* bei susidūrus su tam tikrais taikymo neaiškumais, šiame poskyryje bus analizuojama tai, kokie teisinės reikšmės turintys kriterijai turi būti įvertinami ir kokius reikalavimus turi atitikti sutarties šalių veiksmai nustatant sutarties vykdymo sustabdymo taikymo galimumą.

Iš civiliniame kodekse⁹⁴ pateikto teisinio reguliavimo matyti, kad šalys, naudodamosi sutarties vykdymo sustabdymu kaip teisių gynimo būdu, privalo juo naudotis protingai ir sąžiningai. Atlikus teismų praktikos analizę, matyti, kad teismai suformulavo tokias prievolės, įskaitant ir sutarties vykdymo sustabdymo taikymo sąlygas: „1) sutarties šalių prievolės turi būti priešpriešinės; 2) prievolės turi būti vykdomos vienu metu arba viena po kitos; 3) prievolės neįvykdo (netinkamai įvykdo) bet kuri šalis, kai prievolės vykdomos vienu metu, arba pirmiau prievolę turinti įvykdyti šalis, kai prievolės vykdomos viena po kitos; 4) dėl prievolės neįvykdymo nėra kitos šalies kaltės, taip pat nėra kitų nuo prievolės neįvykdžiusios šalies nepriklausančių aplinkybių; 5) prievolės neįvykdžiusi šalis nepateikė adekvataus savo prievolės įvykdymo užtikrinimo; 6) prievolės vykdymo sustabdymas, kaip saviginos forma, panaudotas protingai ir sąžiningai, neperžengiant saviginos ribų“⁹⁵. Toks sąlygų pateikimas nėra tikslus, kadangi pirmiausia sąlygų visetas yra pateiktas remiantis ne tik ir ne tiek sutarties vykdymo sustabdymu kaip teisių gynimo būdu, bet remiantis bendrojo prievolių vykdymo sustabdymo nuostatomis, pagal CK 6.58 str., kuris, kaip minėta, apima ir įsipareigojimų vykdymo sustabdymą dėl numanomo pažeidimo, todėl šios sąlygos labiau pritaikytos bendrajai priešpriešinės pareigos vykdymo sustabdymo teisei. Kita vertus, nėra aišku, kokie taikymo pagrindai turėtų egzistuoti siekiant pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, nustatant šalis siejantį tarpusavio ryšį, įvertinant, ar sutarties vykdymo sustabdymas galimas

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.207 str. 3 d. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009; Šiaulių apygardos teismo 2011-05-17 nutartis civilinėje byloje UAB „Transimeksa“ v. UADBB „Biznio draudimo brokeris“, bylos Nr. 2A-321-154/2011.

taikyti esant bet kokiam sutarties pažeidimui, ar tik esminiam, kaip yra sutarties nutraukimo atveju. Taip pat neaišku, kokių mastu gali būti sustabdomas sutarties vykdymas kontrahento atžvilgiu, t. y. proporcingai sutarties pažeidimui ar ne. Atsižvelgiant į šias aplinkybes būtinas atskiras ir nuodugnus pagrindų bei sąlygų, keliamų sutarties vykdymo sustabdymo taikymui nustatymas ir jų analizė.

2.3.1. Šalis siejančios sutarties pobūdis ir sutarties vykdymo tvarka

Šalis siejančios sutarties pobūdis. Įprastai sutartys pagal jas siejančius šalių tarpusavio įsipareigojimus skirstomos į vienašales, kai viena sutarties šalis turi tik atitinkamas teises, o kita tik pareigas ir į dvišales arba sinalagmatines, kurių šalis sieja tarpusavio teisės ir pareigos viena kitai, t. y. kreditorius yra ir savo skolininko skolininkas ir atitinkamai skolininkas yra ir savo kreditoriaus kreditorius. Kaip nurodoma Vokietijos teisėje, šalys dvišalėmis sutartimis (vok. *gegenseitiger Vertrag*) apsieičia tam tikrais pažadais⁹⁶. Doktrinoje nurodoma, kad sutarties vykdymo sustabdymas kyla būtent iš dvišalių sutarčių, nurodant, kad dvišalės sutarties šalies priimto pažado neįvykdymas kitai šaliai suteikia teisę atsisakyti vykdyti iš sutarties kylančius įsipareigojimus⁹⁷. Vokietijoje egzistuoja testai, kuriais remiantis yra siekiama identifikuoti, kurie iš sutarties kylantys šalių įsipareigojimai yra priskiriami sinalagmatiniams. Tokiais įsipareigojimais laikomi esminiai sutarties šalių tarpusavio įsipareigojimai (vok. *Hauptpflichten*), kurie sudaro konkrečios sutarties turinį arba esmines sutarties sąlygas, kaip antai pirkimo–pardavimo sutarties atveju, kur pagrindinė pardavėjo pareiga perduoti tinkamos kokybės daiktus pirkėjui, o pirkėjo pareiga sumokėti už perduotas prekes⁹⁸. Ir priešingai, pirkėjo pareiga priimti pardavėjo jam perduodamą daiktą nelaikytina *Hauptpflichten*, o veikia šalutine iš sutarties išplaukiančia pareiga, dėl ko sutarties vykdymo sustabdymas tokiu atveju abejotinas⁹⁹. Prancūzijos teisėje *exceptio* taikymas yra platesnio pobūdžio nei Vokietijoje, ten jis taikomas ir netobulai sinalagmatinių (angl. *imperfectly synalagmatic*) sutarčių atveju¹⁰⁰. CK 6.207 straipsnyje numatančiame sutarties vykdymo sustabdymą, tiesiogiai nenumatoma, koks ryšys turi sieti sutarties šalis. UNIDROIT principų 7.1.3. straipsnio komentare nurodoma, kad sutarties vykdymo

⁹⁶ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 249

⁹⁷ Ibid. 96, p. 248

⁹⁸ BEALE H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010 p 902

⁹⁹ Ibid. 98.

¹⁰⁰ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 285

sustabdymas perimtas iš *exceptio non adimpleti contractus* principo, kuris taikomas išimtinai sinalagmatinių sutarčių atveju. Atsižvelgiant į tai, sutarties vykdymo sustabdymas, kylantis *exceptio* pagrindu yra galimas taikyti tik šalis siejant dvišalėms sutartims, iš kurių kylantys įsipareigojimai yra sudarantys esmines sutarties sąlygas.

Sutarties vykdymo tvarka. Doktrinoje nurodoma, kad siekiant taikyti *exceptio* yra svarbu nustatyti sutarties vykdymo tvarką arba eiliškumą¹⁰¹, nes tai laikoma vienu iš pagrindinių aspektų, kurį įvertinus kyla *exceptio* taikymo galimybė. Anot doktrinos, sutartys pagal jų vykdymo eiliškumą skirstomos į sutartis, kurios vykdomos vienu metu ir į tas, kurios vykdomos paeiliui, t. y. viena iš sutarties šalių sutartį turi įvykdyti pirmoji¹⁰². Vokietijos teisėje sutarties vykdymo sustabdymo institutas taikomas remiantis BGB 320 str. nuostatomis, kai sutarties šalys įsipareigojimus viena kitos atžvilgiu vykdo vienu metu¹⁰³. Prancūzijos teisėje, *exceptio* nėra tiesiogiai įtvirtintas sutarčių teisės nuostatose. Tai suformulavo teismų praktika, pagal kurią sinalagmatinės sutarties šalis negali reikalauti sutarties įvykdymo tol, kol ji pati neįvykdys jai iš sutarties kylančių įsipareigojimų sutarties kontrahentui¹⁰⁴, t. y. numatoma, kad sutartys viena kitos atžvilgiu vykdomos vienu metu. Ši sutarčių vykdymo vienu metu taisyklė paprastai eksplicitiškai numatoma teisės aktuose, sutartyse, arba numanoma vadovaujantis prekybos papročiais¹⁰⁵. Nacionalinėje teisėje sutarties vykdymo sustabdymas remiantis CK 6.207 straipsniu taikomas esant abiejų kategorijų vykdymo sutartims, t. y., kai šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu ir kai šalys savo prievoles turi įvykdyti viena paskui kitą¹⁰⁶. Iš esmės tokia pati sutarties vykdymo sustabdymo galimybė, atsižvelgiant į sutarties vykdymo eiliškumą, numatyta ir *soft law* instrumentuose¹⁰⁷. Atsižvelgiant į dvišalės sutarties vykdymo taisyklės bei iš jų išplaukiantį sutarties vykdymo eiliškumą, pagal kurį įprastai šalys sutartį vykdo vienu metu, arba viena po kitos, sutarties šalis turi teisę sustabdyti savo įsipareigojimų vykdymą esant sinalagmatinėms sutartims, išskyrus atvejus kai jai teisės aktais, šalių susitarimu ar atitinkamais prekybos papročiais kyla pareiga sutartį vykdyti pirmiau¹⁰⁸.

¹⁰¹ TREITEL G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 285

¹⁰² Ibid. 101

¹⁰³ TREITEL. G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 286

¹⁰⁴ Ibid 103

¹⁰⁵ Ibid. 103, p. 288

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.207 str. 1-2 d. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹⁰⁷ Žr. PECL 9:201 straipsnyje ir DCFR 3:401 straipsnio 1 dalyje.

¹⁰⁸ Šis atvejis bus aptariamasis 2.4 poskyryje.

2.3.2. Sutarties pažeidimo mastas ir proporcingumo kriterijus.

Pažeidimo mastas. Nors CK 6.207 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad siekiant taikyti sutarties vykdymo sustabdymą, reikalaujama elgtis protingai ir sąžiningai, tačiau detaliau apie tai nėra pasisakoma. Doktrinoje teigiama, kad kreditoriaus reakcija į sutarties pažeidimą ir tolimesni veiksmai ginant pažeistas teises kiekvienu atskiru atveju turi atitikti protingumo kriterijus¹⁰⁹. Apibrėžiant, kas turėtų būti laikoma protingumo kriterijų atitinkančiomis aplinkybėmis, požiūriai atskirose valstybėse skirtingi. Pagal Vokietijos BGB nuostatas¹¹⁰, kreditoriaus teisė sustabdyti sutartimi prisiimtų įsipareigojimų vykdymą galima tol, kol tai atitinka geros valios reikalavimus, tačiau paminėta norma netaikytina, jeigu pažeidimas yra mažareikšmis¹¹¹. Šiuo atveju, jeigu sutarties šalis iš dalies įvykdė prisiimtus įsipareigojimus, tai kontrahentas negali atsisakyti vykdyti iš sutarties kylančių priešpriešinių įsipareigojimų, jeigu tai konkrečiu atveju prieštarautų gerai valiai, atsižvelgiant į skolininko neįvykdytų įsipareigojimų apimtį, kai iš sutarties kylantys įsipareigojimai, kurių skolininkas neįvykdė yra ganėtinai nežymūs ar trivialaus pobūdžio¹¹². Tai puikiai iliustruoja Vokietijos teismų praktikos pavyzdys, kai *exceptio* leidėjui nebuvo prieinama, sulaikant autorinio atlyginimo mokėjimą, nes autoriaus pateiktas rankraštis turėjo klaidų, kurios galėjo būti pašalintos iki kūrinio pateikimo spausdinimui¹¹³. Visgi, Vokietijos teisėje reikalavimai nėra prilyginami esminiam sutarties pažeidimui, kuris reikalingas sutarties nutraukimui, sprendžiant dėl *exceptio* taikymo, sutarties pažeidimo mastas yra reikšmingas, tačiau ne visa lemiantis¹¹⁴, o veikiau didžiausias dėmesys skiriamas kreditoriaus sąžiningumo reikalavimų atitikčiai susiklosčiusiai situacijai, kai kiekvienu atskiru atveju yra žiūrima ne tiek sutarties pažeidimo masto, bet kreditoriaus konkrečių atsakomųjų veiksmų ir tų veiksmų pobūdžio skolininko atžvilgiu¹¹⁵. Taigi Vokietijos teisėje svarbu, kad pažeidimas nebūtų mažareikšmis ar trivialus, kas šiuo atveju reiškia, kad siekiant taikyti *exceptio*, iš sutarties kylančių pareigų pažeidimas

¹⁰⁹ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?*, Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 49.

¹¹⁰ Vokietijos civilinio kodekso 321 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 13 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_321.html>.

¹¹¹ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 303

¹¹² BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010 p 902

¹¹³ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 303

¹¹⁴ Ibid. 113.

¹¹⁵ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 49.

neturi būti esminis, o veikiau toks, kuriam esant kreditoriaus reakcija į jį atitiktų geros valios elgesį.

Prancūzijos teisėje sutarties pažeidimo mastas yra vienas iš esminių, sprendžiant ar *exceptio* panaudojimas atitinka protingumo kriterijų. Teismų praktikoje nurodoma, kad pažeidimas, norint taikyti *exceptio*, turi būti pakankamai rimtas (ang. *sufficiently serious*, pranc. *inexécution suffisamment grave*) ir, anot teisės doktrinos atstovų, turi būti toks, kad jei kreditorius būtų žinojęs apie šį pažeidimą sutarties sudarymo metu, tai jis nebūtų sudaręs šios sutarties apskritai¹¹⁶. Pagal šią koncepciją, esant nuomos sutarčiai, nuomininkas neturės teisės atsisakyti mokėti nuomos mokesčio nuomotojui vien dėl to, kad nuomotojas neatliko sutartyje numatyto buto remonto, nebent neatlikus buto remonto darbų iš esmės nebūtų įmanoma naudotis butu pagal paskirtį¹¹⁷. Vadinasi esant įprastiems sutarties pažeidimams, neturintiems įtakos sutarties esmei, šalis negali atsisakyti sutarties vykdymo sutartį pažeidusiai šaliai. Taigi Prancūzijos teisėje nustatant, ar kreditoriaus siekis pažeistų teisių gynybai naudoti *exceptio* yra atitinkantis protingumo kriterijų, svarbiausias dėmesys skiriamas sutarties pažeidimo pobūdžiui, kuris turi būti pakankamai rimtas ar net prilyginamas esminiam.

Lietuvos teisėje atitinkamai išskiriamos trys pažeidimo masto rūšys¹¹⁸: pirma, esminis sutarties pažeidimas (angl. *fundamental breach*), antra, žymus sutarties pažeidimas (angl. *substantial breach*), kuris atitinkamai yra mažiau žalingas už esminį, bei pasireiškiantis atvejais, kai skolininkas neįvykdo esminės dalies savo prievolių, ir trečia, paprastas, arba nežymus sutarties pažeidimas (angl. *ordinary breach*), kuris yra mažiausiai žalingas sutarties pažeidimas, galintis pasireikšti netinkamu prievolės arba termino praleidimu, arba bet kokios iš prievolės kylančios pareigos neįvykdymu. Sutarties vykdymo sustabdymo atveju pozityvioji teisė pažeidimo masto tiesiogiai nenumato. Vis dėlto, siekiant taikyti CK 6.207 str. numatytą teisių gynimo būdą esminio sutarties pažeidimo neturėtų būti reikalaujama. Manytina, kad pažeidimas turėtų būti pakankamai žymus ar net įprastas. Tokią išvadą galima daryti atsižvelgiant į *soft law* instrumentuose pateikiamus sutarties vykdymo sustabdymo taikymo kriterijus, pagal kuriuos siekis sustabdyti sutarties vykdymą turi atitikti geros valios

¹¹⁶ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 49.

¹¹⁷ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p. 902

¹¹⁸ DIDŽIULIS L. *Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis*, ISSN 1392-1595. Teisės problemos.2007.Nr. 1 (55), p. 24

ir sąžiningumo principus¹¹⁹, o tuo tarpu esminio sutarties pažeidimo nereikalaujama¹²⁰. Analogiškai DCFR komentare taip pat *expressis verbis* nurodoma, kad siekiant taikyti sutarties vykdymo sustabdymą, pažeidimas neturi būti esminis, tačiau taikant šį teisių gynimo būdą turi būti vadovujamasi protingumo kriterijais, o elgesys kiekvienu atveju turi atitikti geros valios ir sąžiningumo principus¹²¹.

Taigi remiantis *exceptio* teisine prigimtimi, užsienio valstybių taikoma praktika, o taip pat *soft law* instrumentuose pateiktais išaiškinimais, darytina išvada, kad Lietuvoje siekiant pasinaudoti sutarties vykdymo sustabdymu nereikalaujama esminio sutarties pažeidimo, šio instituto taikymui pakanka žymaus ar net įprasto pažeidimo, tokiu atveju užtikrinant protingumo ir sąžiningumo principų bei geros valios reikalavimų laikymąsi.

Proporcingumo kriterijus. Be bendrųjų sąžiningumo ir protingumo reikalavimų laikymosi, kurie konkrečiu atveju taikomi ir aiškinami *ad hoc*, doktrinoje nurodoma, kad vertinant galimybę pažeistoms teisėms taikyti *exceptio* yra sprendžiama, ar taikytinas teisių gynimo būdas yra proporcingas sutarties pažeidimui¹²². Remiantis proporcingumo kriterijumi vertinama, ar nuketėjusios šalies reakcija ir konkrečiu atveju taikyti veiksmai nėra pernelyg neproporcingi pažeistų teisių gynimui ir ar tai neriboja skolininko teisių daugiau, nei konkrečiu atveju būtina. Atkreiptinas dėmesys, kad proporcingumo reikalavimo taikymas užsienio valstybių teisėje nėra analogiškas. Vokietijos teisėje tokio reikalavimo nėra numatyta¹²³, o Prancūzijoje keliamas aiškus reikalavimas, kad *exceptio* taikymas būtų proporcingas sutarties pažeidimui¹²⁴. PECL doktrinoje įtvirtinta, kad siekiant taikyti sutarties vykdymo sustabdymą, keliamas reikalavimas, jog taikymas būtų ne pernelyg neproporcingas¹²⁵. Tai reiškia, jog sutarties vykdymo sustabdymo taikymas kiekvienu atveju neturi būti visiškai proporcingas sutarties pažeidimui, o yra leidžiama ir tam tikra

¹¹⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, 7.1.3 str., p. 226 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.], prieiga per internetą, <<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

¹²⁰ LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 405.

¹²¹ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, interim outline Edition, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2008, p. 844

¹²² NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 51

¹²³ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p. 914.

¹²⁴ NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006, Vol. 18(29), p. 51

¹²⁵ LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 405.

disproporcija, kas manytina, atitinka geros valios bei sąžiningumo principo reikalavimus kreditoriaus atžvilgiu. UNIDROIT principuose keliami tik veiksmų atitikties gerai valiai ir sąžiningumo principo laikymosi reikalavimai. Tuo tarpu DCFR proporcingumo reikalavimas suprantamas ir vertinamas pagal geros valios ir sąžiningumo principo reikalavimus¹²⁶. Nacionalinėje teisėje CK 6.207 straipsnio nuostatose, proporcingumo reikalavimas taip pat tiesiogiai nėra įtvirtintas, nors CK 6.58 str. 3 d. numatyta¹²⁷, jog tuo atveju, kai sutartinę prievolę viena jos šalis įvykdė nevisiškai, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą, arba atsisakyti ją įvykdyti tiek, kiek prievolės neįvykdė šalis, privalėjusi ją įvykdyti pirma. Doktrinoje dėl sutarties vykdymo sustabdymo teigiama, jog reikalaujant, kad nukentėjusi sutarties šalies sustabdytų tik tokią dalį savo prievolių, kuri visiškai atitiktų negautą įvykdymą, sutarties sustabdymas kaip teisių gynimo būdas neatliktų savo funkcijos, nes sutartį pažeidžianti šalis nebūtų skatinama vykdyti sutarties iki galo¹²⁸. Todėl turėtų būti leidžiamas sutarties vykdymo sustabdymas tokios apimties, kuri ekonomiškai motyvuotų kitą šalį ištaisyti įvykdymo trūkumus¹²⁹. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: byloje dėl pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo sustabdymo kasatorius kėlė klausimą dėl proporcingumo principo laikymosi pirkėjui sustabdant savo sutarties vykdymą, atsisakant mokėti likusią buto kainą pardavėjui. Anot kasatoriaus „Pagal CK 6.58 straipsnio 3 dalį prievolės vykdymo sustabdymas privalo būti grindžiamas proporcingumo principu. Apeliacinės instancijos teismas, nors ir rėmėsi CK 6.58 straipsnio 1, 3, 7 dalimis, tačiau, pripažindamas, kad beveik visos buto kainos (376 192 Lt) nesumokėjimas yra adekvatus prievolės vykdymo sustabdymas siekiant apginti 24 701,61 Lt turtinį interesą, pažeidė CK 6.58 straipsnio 7 dalį“¹³⁰. Teismas, tokius argumentus atmetė nuroydamas, kad „šis argumentas pagrįstas klaidingu proporcingumo principo aiškinimu. <...>. Anot teismo, šioje byloje nustačius, kad pardavėjas perdavė netinkamos kokybės daiktą, pirkėjas turėjo teisę sustabdyti visos likusios kainos mokėjimą.“¹³¹. Taigi Lietuvos teisėje norint taikyti sutarties vykdymo sustabdymą yra reikalaujama laikytis proporcingumo

¹²⁶ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, interim outline Editon, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2008, p. 848

¹²⁷ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.58 str. 3 d. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹²⁸ DRAZDAUSKAS, S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008, p. 274.

¹²⁹ Ibid. 128.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009.

¹³¹ Ibid. 130.

principo reikalavimų, kurie pasireiškia per bendruosius – sąžiningumo, protingumo, geros valios – sutarčių teisės principus, tačiau, nežiūrint to, griežto proporcingumo principo laikymosi nėra reikalaujama, o tai iš esmės atitinka šio teisių gynimo būdo kaip *exceptio* prigimtį ir taikymo tikslą – skatinti kontrahentą įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, siekiant gauti savo sutarties įvykdymą. Priešingas aiškinimas iš esmės, galėtų lemti skolininko pasyvų elgesį ir iškreiptų šio teisių gynimo būdo esmę.

2.3.3. Informavimas apie sutarties vykdymo sustabdymą

Tais atvejais, kai dėl sutarties pažeidimo ketinama nutraukti sutartį, šalis aiškiai įpareigota pateikti pranešimą apie sutarties nutraukimą kitai šaliai¹³² ir tai yra visiškai suprantama, nes tokiu būdu pasibaigia tarp šalių susiklostę teisiniai santykiai, o nepranešimas apie tai daro sutarties nutraukimą tam tikrais atvejais neteisėtu. Tačiau kaip yra tada, kai sutarties šalis ketina pasinaudoti sutarties vykdymo sustabdymu, ar iš jos reikalaujama pranešti apie tai kitai sutarties šaliai ir jei taip, kokios to priežastys bei pasekmės, skatinančios tai atlikti. CK 6.207 straipsnyje tokios pareigos, išskyrus laikytis sąžiningumo ir protingumo principų, nenumatyta. Visgi užsienio teisės doktrinoje laikomasi požiūrio, kad siekiant pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, jokie išankstiniai pranešimai nėra privalomi¹³³. Neoficialiame UNIDROIT principų komentare, kalbant apie sutarties vykdymo sustabdymą, taip pat nurodoma, jog šaliai, siekiančiai pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, nėra būtina apie tai informuoti kitos sutarties šalies, tuo pačiu nurodant, kad praktikoje visgi rekomenduotina skolininką informuoti apie sutarties vykdymo sustabdymo priežastis, siekiant motyvuoti jį pašalinti sutarties pažeidimą¹³⁴. Teismų praktikoje laikomasi panašios pozicijos, nurodant, kad pranešimas tokiu atveju nėra imperatyviai privalomas svarbu tik, kad šalis laikytųsi protingumo ir sąžiningumo principų¹³⁵. Taigi bendroju sutarties vykdymo sustabdymo atveju, paremtu *exceptio*, pagal CK 6.207 straipsnį pareiga informuoti sutartį pažeidusią šalį apie sutarties vykdymo sustabdymą neturėtų būti imperatyvi, o veikiau rekomenduojama,

¹³² Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.218 str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹³³ BEALE, H. *et al.* „Cases, Materials and Text on Contract Law“. Oxford: Hart Publishing, 2010;, p. 894; O’NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. *et al.* *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A. 1993, Vol. 480(4), p. 155

¹³⁴ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)* 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 839

¹³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio mėn. 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Statika“ v. UAB „Lietuvos draudimas“, bylos Nr. 2A-252/2004m.

apie tai pranešti, tokiu būdu papildomai motyvuojant sutartį pažeidusią šalį vykdyti savo įsipareigojimus, kas, manytina, atitinka sutarties vykdymo sustabdymo esmę, o kontrahentui ir taip aišku, kad sutartimi sulygto rezultato jis negaus tol, kol neįvykdys tinkamai savo prievolės kreditoriui.

2.4. Atskiri sutarties vykdymo sustabdymo taikymo atvejai

Sutarties vykdymo sustabdymas dėl numanomo sutarties pažeidimo. Nežiūrint bendrojo sutarties vykdymo sustabdymo atvejo, kyla klausimas, kaip yra tais atvejais, kai sutartį pirmiau turinti vykdyti šalis siekia sustabdyti savo įsipareigojimų vykdymą, manydama, jog sutarties kontrahentas pats nebus pajėgus vykdyti sutarties. Tokia galimybė dėl numanomo sutarties neįvykdymo yra numatyta nacionalinėje, užsienio teisėje bei *soft law* instrumentuose. Pagal Vokietijos BGB 321 straipsnį, kai po sutarties sudarymo vienos šalies finansinė padėtis smarkiai pablogėja ir dėl to iškyla reali grėsmė galimam sutarties įsipareigojimų neįvykdymui, šalis, turinti pareigą vykdyti sutartį pirmoji, gali atsisakyti vykdyti savo pareigas, kol kontrahentas neužtikrins savo prievolės vykdymo arba nesuteiks kitų saugumo garantijų¹³⁶. Sutarties šalies finansinės būklės pablogėjimas, leidžiantis atsisakyti vykdyti sutartį, turi atsirasti po sutarties sudarymo. Šis pablogėjimas vertinamas ne pagal bendrąją ekonominę padėtį, bet konkrečiu tos sutarties šalies atžvilgiu, vadovaujantis *rebus sic stantibus* principu ir jam taikomais reikalavimais¹³⁷. Prancūzijos teisėje sutarties kontrahento teisę sustabdyti sutarties vykdymą išvedė teismų praktika, nurodant, kad net ir tada, kai sudaryta pirkimo–pardavimo išsimokėtinai sutartis, pardavėjas neturi pareigos perduoti pirkėjui sutartyje numatytų prekių, jeigu po sutarties sudarymo pirkėjas tapo nemokus, arba pardavėjas atsidurtų tokioje teisinėje padėtyje, kai kiltų reali grėsmė, jog pirkėjas nebūtų pajėgus mokėti už perduotas jam prekes, išskyrus atvejus, kai pirkėjas pateikia mokėjimo saugumo garantijas¹³⁸. Lietuvoje, CK 6.207 straipsnio nuostata apie tokią galimybę neužsimena, tačiau teisė sustabdyti sutarties vykdymo sustabdymą dėl numanomo pažeidimo įtvirtinta bendrojoje CK 6.58 str. 1 dalies nuostatoje, nurodant, kad jeigu yra aišku, kad nustatytu terminu šalis savo prievolės neįvykdys, tai kita sutarties šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą. Taip pat ši galimybė išplaukia ir iš CK

¹³⁶ Vokietijos civilinio kodekso 321 str. [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_321.html>.

¹³⁷ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010p. 910

¹³⁸ *Ibid.* 137.

6.220 str. 1 d. nuostatos, pagal kurią šalis gali sustabdyti savo sutartinių prievolių vykdymą tol, kol kita sutarties šalis patvirtina, kad ji sutartį tikrai įvykdys tinkamai¹³⁹. Ši nuostata iš esmės analogiška UNIDROIT 7.3.4. str. įtvirtintai nuostatai, kurios komentare nurodoma, kad ji taikoma tais atvejais, kai sutartis nors ir neįvykdoma iš esmės, tačiau negalima nutraukti sutarties, kadangi yra tikimybė, kad šalis sutartį gali pradėti vykdyti ar ją įvykdys¹⁴⁰. PECL 9:201 straipsnio antroje dalyje įtvirtinta, kad šalis turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą ne tik bendraisiais atvejais, bet ir tada, kai ji sutartį turi įvykdyti pirmiau, tačiau jai kyla pagrįstų abejonių, dėl to, ar kita vėliau sutartį turinti vykdyti šalis bus pajėgi vykdyti savo prisiimtas pareigas¹⁴¹. DCFR III.-3.401 straipsnio 2 dalyje taip pat numatyta, kad kreditoriui, kuris turi pareigą vykdyti priešpriešinius įsipareigojimus pirmasis, suteikiama teisė sustabdyti savo pareigos vykdymą, jeigu atsižvelgiant į aplinkybes kreditoriui kyla pagrįstų abejonių dėl to, kad skolininkas, kreditoriui įvykdžius savo įsipareigojimus, nebus pajėgus vykdyti sutarties. Tokia teisė pagal DCFR galioja tol, kol išlieka pagrįstos abejonės dėl skolininko galimybės įvykdyti sutartį, tačiau jeigu skolininkas pateikia adekvatų sutarties vykdymo užtikrinimą kreditoriui, tai ši teisė prarandama. Taigi kaip matoma, tiek aptariamose užsienio teisės sistemos, tiek ir nacionalinė teisė bei *soft law* instrumentai numato sutarties vykdymo sustabdymo galimybę dėl numanomo sutarties neįvykdymo, tuo pat metu užsienio teisėje ir *soft law* instrumentuose nurodant, kad būtent šiuo atveju sutarties vykdymo sustabdymas yra galimas tol, kol kontrahentas, dėl kurio sutarties vykdymo kyla abejonių, pateikia prievolės vykdymo užtikrinimą, kas dar kartą patvirtina, kad nacionalinėje teisėje esamas sutarties vykdymo sustabdymas bendruoju atveju aiškinimas ir suprantamas ne visai nuosekliai.

Iš aptarto reguliavimo kyla klausimas, koks pažeidimo mastas turi būti šiuo atveju. PECL 9:201 str. 2 d. komentare nurodoma, kad sutarties vykdymo sustabdymas dėl numanomo sutarties pažeidimo galimas tada, kai numanomas ne bet koks, bet esminis pažeidimas¹⁴². DCFR komentare teikiama nuoroda į CISG 71 straipsnį, pagal kurį sutarties vykdymo sustabdymas dėl numanomo sutarties pažeidimo galimas tais atvejais, kai šalies numanomas

¹³⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.220 str. 1 d. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹⁴⁰ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, 7.3.4. str., p. 299 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 17 d.], prieiga per internetą, <<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>

¹⁴¹ Europos sutarčių teisės principų 9:201 str. 2 d.

¹⁴² LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 406.

pažeidimas yra žymus¹⁴³. Kadangi šuo atveju kalbama ne apie realų, bet apie numanomą sutarties pažeidimą, kuris dar nėra pasireiškęs, o grindžiamas kitos šalies manymu, kuris gali būti klaidingas, siekiant išlaikyti šalių teisių pusiausvyrą sutarties šaliai neturėtų būti suteikta galimybė sustabdyti sutarties vykdymą esant tokiam pat pažeidimo mastui kaip ir bendruoju atveju. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad sutarties vykdymo sustabdymas, siekiant teisinių santykių stabilumo bei užkertant kelią nepagrįstam vienos šalies atsisakymui vykdyti sutartį dėl galimų pažeidimų, kuriais ji didžiąją dalimi gautų tai, dėl ko susitarta, teisių gynimo būdo taikymas dėl numanomo sutarties pažeidimo turėtų būti galimas tik dėl esminio sutarties pažeidimo.

Kalbant apie kitos šalies informavimo pareigą dėl ketinimo sustabdyti sutarties vykdymą, CK 6.58 straipsnyje nurodyta, kad šalis, ketinanti pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, turi apie tai pranešti kontrahentui. Ši nuostata patvirtinta ir teismų praktikoje, antai byloje, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl prievolės vykdymo sustabdymo dėl numanomo pažeidimo, nurodyta, kad esant abejonėms dėl sutarties įvykdymo, turėtų būti kreipiamasi į kontrahentą siekiant išsiaiškinti, ar sutartis bus vykdoma tinkamai¹⁴⁴. Taigi pranešimas kitai sutarties šaliai dėl sutarties vykdymo sustabdymo esant numanomam sutarties pažeidimui yra būtinas, tokiu būdu, viena vertus informuojant sutartį turinčią vykdyti šalį vėliau, kad jos atžvilgiu sutartis nebus vykdoma dėl numanomo sutarties pažeidimo, kita vertus, suteikiant galimybę tai šaliai pateikti sutarties vykdymo užtikrinimą, paneigiant kreditoriaus abejones ir pašalinant galimybę kreditoriui piknaudžiauti savo teise.

Sutarties vykdymo sustabdymas šalis siejant kelioms atskiroms sutartims. Kai šalis sieja ne viena, o keletas skirtingų sutarčių, neretai kylanti problema yra ta, kad sutarties šalis atsisako vykdyti sutartį motyvuodama, jog sutarties kontrahentas nėra įvykęs iš ankstesnės sutarties kylančių įsipareigojimų¹⁴⁵, kaip antai nėra apmokėjęs už ankstesnės sutarties prekių pristatymą ir pan. Tokiu atveju kyla klausimas, ar tai visais atvejais pateisinama, ar priešingai, sutarties vykdymo sustabdymas galimas tik šalis siejant vienai ir tai pačiai sutarčiai. Vokietijos teisėje nurodoma, kad sutarties vykdymo sustabdymas tokiais atvejais įprastai nebūtų taikomas, išskyrus atskirus atvejus, kai iš skirtingų sutarčių kylantys

¹⁴³ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 848

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2007 m. birželio mėn. 19 d. nutartis civilinėje byloje O. D. v. 962-oji gyvenamųjų namų bendrija, bylos Nr. 3K-3-247/2007.

¹⁴⁵ BEALE, H. et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010 p.912

neįvykdyti įsipareigojimai yra sinalagmatinio pobūdžio ir neatskiriama susiję¹⁴⁶. Prancūzijos teisėje *exception d'inexécution* yra taikomas tik kai šalių įsipareigojimai kyla iš vienos ir tos pačios sutarties¹⁴⁷, t. y. sutarties vykdymo sustabdymas šiuo atveju negalimas. PECL doktrinoje aiškiai nurodoma, jog ši situacija PECL nėra išspręsta¹⁴⁸. UNIDROIT principuose ši nuostata tiesiogiai nėra numatyta, nors neoficialiame UNIDROIT principų komentare teigiama, kad sutarties vykdymo sustabdymas esant kelioms šalims siejančioms sutartims yra galimas, egzistuojant pakankamam ryšiui tarp pareigų, kylančių iš ilgalaikių sutarčių¹⁴⁹. Lietuvos CK nuostatų dėl sutarties vykdymo sustabdymo šiuo klausimu tiesiogiai taip pat nėra įtvirtintos. Visgi doktrinoje nurodoma, kad užsienio teismų praktikoje yra pripažįstama šalies teisė sustabdyti sutarties vykdymą, jeigu pažeidžiama kita sutartis tik, jeigu abi sutartys yra tarpusavyje susijusios, kas yra visiškai pagrįsta, nes neturėtų dirbtinai nukentėti tų sutarčių vykdymas, kurioms įvykdyti nėra jokių kliūčių¹⁵⁰. Be to, kadangi CK taikomas ir aiškinamas sistemiškai, tai teisė sustabdyti sutarties vykdymą šalis siejant skirtingoms sutartims netiesiogiai įtvirtina ir teismų praktikoje nurodant, kad „*kelios sudarytos sutartys negali būti aiškinamos izoliuotai, o turi būti aiškinamos kartu, nes tik taip gali būti atskleista tikroji šalių valia, išreikšta sudarytų susitarimų visetu. Tokiu atveju teismas turi tirti ir vertinti šalių elgesį ir ketinimus kuriant įvairialypius sutartinius santykius, kokių tikslų jos siekė sudarydamos kelias sutartis ir kokius veiksmus atliko vykdydamos sutartis*“¹⁵¹. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, sutarties vykdymo sustabdymas turėtų būti galimas taikyti ne tik šalis siejant vienai ir tai pačiai sutarčiai, tačiau ir tais atvejais, kai jas sieja kelios savarankiškos sinalagmatinės sutartys, kurios susijusios glaudžiu ir neatsiejamu tarpusavio ryšiu. Glaudus tarpusavio ryšys tarp skirtingų sutarčių galėtų, būti nustatytas atsižvelgiant į nuolatinį ir besitęsiantį šalių bendradarbiavimą verslo srityse, kaip antai, nuolatinis

¹⁴⁶ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p.913

¹⁴⁷ *Ibid.* 146.

¹⁴⁸ LANDO, O., BEALE, H. *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 405.

¹⁴⁹ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 840

¹⁵⁰ DRAZDAUSKAS, S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008, p. 276.

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje F. C. v. A. S. bylos Nr. 3K-3-301-469/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje E.B. v. A.T. ir kt., bylos Nr. e3K-3-577-219/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė kolegija. 2009 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje E.M. ir kt. v. G. S. ir kt., bylos Nr. 3K-7-288/2009

bendradarbiavimas pervežimų srityje, kur dažniausiai šalis sieja ilgalaikiai tarpusavio ryšiai, o kiekvienam individualiam vežimui sudaromos atskiros pervežimų sutartys.

Taigi atsižvelgiant į šią darbo dalį darytinos tokios pagrindinės išvados:

1. Sutarties vykdymo sustabdymas yra nejurisdikcinis teisių gynimo būdas. Nukentėjusiajai šaliai leidžiama sustabdyti iš dvišalės sutarties kylančių įsipareigojimų vykdymą kontrahento atžvilgiu, siekiant: pirma, išlaikyti sutartiniu teisinius santykius ir antra, tokiu būdu skatinti kitą sutarties šalį vykdant prisiimtus teisinius įsipareigojimus gauti savo sutarties įvykdymą.
2. Atsižvelgiant į šio teisių gynimo būdo teisinę prigimtį ir jo taikymu siekiamus tikslus, jis negali būti įveiktas pateikiant prievolės vykdymo užtikrinimą, kadangi tai neatitiktų šio instituto esmės, kylančios iš *exceptio non adimpleti contractus*.
3. Sutarties vykdymo sustabdymas taikomas išskirtinai dvišalių sutarčių atvejais, iš kurių kylantys įsipareigojimai yra sudarantys esmines sutarties sąlygas, pagal tokią sutarties vykdymo tvarką: prima, kai sutartį šalys turi vykdyti vienu metu ir bet kuri šalis jos neįvykdo, antra, kai sutarties neįvykdo sutartį pirmiau turinti vykdyti šalis. Remiantis sutarties vykdymo sustabdymu, vienai sutarties šaliai suteikiama teisė atsisakyti vykdyti iš sutarties kylančius įsipareigojimus tol, kol kita sutarties šalis pradės vykdyti ar įvykdys jai tenkančias pareigas.
4. Sutarties vykdymo sustabdymo taikymui nereikalaujama esminio sutarties pažeidimo, šio instituto taikymui pakanka žymaus arba paprasto sutarties pažeidimo, užtikrinant protingumo ir sąžiningumo principų bei geros valios reikalavimų laikymąsi. Griežtas proporcingumo principo laikymasis taip pat nereikalaujamas, leidžiama tam tikra disproporcija.
5. Sutarties vykdymo sustabdymas taip pat taikomas ir dėl numanomo sutarties pažeidimo, kuris turi būti esminis, be to šiuo atveju sutarties vykdymo sustabdymas gali būti įveikiamas sutarties kontrahentui pateikus adekvatų prievolės užtikrinimą. Sutarties vykdymo sustabdymas taikomas ir tais atvejais, kai šalis sieja kelias atskiras, tačiau glaudžiu tarpusavio ryšiu susijusias, sutartis, siekiant bendro ilgalaikiu bendradarbiavimu grindžiamo tikslo.
6. Siekiant taikyti sutarties vykdymo sustabdymą informavimo pareiga yra dvejopa: pirma, bendruoju sutarties vykdymo sustabdymo atveju, įvykus sutarties pažeidimui, sutartį pažeidusios šalies informavimas apie sutarties vykdymo

sustabdymą nėra imperatyvus, o veikiau rekomendacinio pobūdžio, papildomai motyvuojant sutartį pažeidusią šalį vykdyti savo įsipareigojimus, antra, pranešimas kitai sutarties šaliai dėl sutarties vykdymo sustabdymo esant numanomam sutarties pažeidimui yra privalomas, suteikiant galimybę tai šaliai pateikti sutarties vykdymo užtikrinimą dėl būsimo sutarties įvykdymo, tokiu būdu paneigiant kreditoriaus abejones ir išlaikant savalaikį sutarties vykdymą.

3. SUTARTIES VYKDYMO TRŪKUMŲ ŠALINIMAS KAIP TEISIŲ GYNIMO BŪDAS

3.1. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimo samprata ir esmė

Vienas fundamentalių sutarčių teisės principų – *favor contractus*, savo esme lemia tai, jog šalys nepriklausomai nuo sutarties pažeidimo pobūdžio ar jis būtų esminis, ar nežymus, visais atvejais siektų išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius, taigi ir pačią sutartį. Atsižvelgiant į tai, sutarčių teisėje žinomas sutarties vykdymo trūkumų šalinimas. Kaip nurodoma doktrinoje, visi tarptautiniai instrumentai visais atvejais kreditoriui suteikia teisę reikalauti pašalinti sutarties vykdymo trūkumus, nepriklausomai nuo pažeidimo pobūdžio¹⁵². Kita vertus, galimybė pašalinti trūkumus yra suteikiama ir sutartį pažeidusiai šaliai¹⁵³. Atsižvelgiant į tai, sutarties trūkumų šalinimas suprantamas dvejopai: pirma, kaip teisių gynimo būdas, nukentėjusios sutarties šalies atveju, ir antra, kaip teisė ištaisyti sutarties vykdymo trūkumus, sutartį pažeidusios šalies atveju. Nežiūrint to, trūkumų šalinimas laikomas turinčiu vieną ir tą patį tikslą – pašalinti tai, kas trukdo tinkamai įvykdyti sutartį, nurodant, kad „*remedy to cure*“ ir „*right to cure*“ yra tik skirtingos tos pačios monetos pusės¹⁵⁴. Taigi vykdymo trūkumų šalinimas plačiąja prasme yra universalus, galimas taikyti nukentėjusiajai sutarties šaliai ir suteikiant tokią galimybę sutartį pažeidusiai šaliai.

Teisės doktrinoje teigiama, kad trūkumų šalinimo koncepto kilmė išsivystė iš svarstymų dėl sutarties nutraukimo esant esminiam jos pažeidimui¹⁵⁵. Tai iliustruojama tokiu pavydžiu: „*Sutartį pažeidusi šalis siūlėsi ištaisyti sutarties pažeidimą, siekdama tokiu būdu*

¹⁵² JANSEN N. ZIMMERMANN R. „*Commentaries on European contract law*“ Oxford University press, 2018, p. 1125

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.208 str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

¹⁵⁴ JANSEN N. ZIMMERMANN R. „*Commentaries on European contract law*“ Oxford University press, 2018, 17 išnaša p. 1125

¹⁵⁵ KLIMAS T. „*Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*“ Carolina academic press, 2006, p. 348

įvykdyti sutartimi prisiimtas pareigas taigi ir įvykdyti sutartį, tačiau nukentėjusioji sutarties šalis, atsisakė leisti pašalinti sutarties trūkumus, nutraukė sutartį ir pareikalavo atlyginti nuostolius. Šiuo atveju skolininkas teisme gindamasis įrodinėjo, kad jis esant sutarties pažeidimui turi teisę pašalinti trūkumus“¹⁵⁶. Kaip nurodo prof. E. Alan Farnsworth¹⁵⁷, nors sutarties trūkumų šalinimo institutas buvo žinomas dar iki komercinio kodekso¹⁵⁸ atsiradimo, visgi kodeksas privalo būti interpretuojamas, suteikiant pardavėjui aiškią teisę į trūkumų šalinimą, pabrėžiant ir populiarinant pačią trūkumų šalinimo (angl. *cure*) sąvoką¹⁵⁹. Sutarties trukumų šalinimas taip pat apibūdinamas kaip paskutinė galimybė įvykdyti sutartį¹⁶⁰, o taip pat kaip skolininko veiksmai, kuriais ištaisomas sutarties vykdymas, neatitinkantis sutarties keliamų standartų¹⁶¹. Šis institutas reikalauja iš skolininko aktyvių veiksmų atlikimo, kurie pasireiškia labai įvairiai, nuo neteisingų dokumentų ištaisymo ar tinkamos informacijos pateikimo iki perduodamų tinkamos kokybės daiktų ar apskritai nepristatytų prekių pirkėjui pristatymo ir pan¹⁶². Taigi trūkumų šalinimas reiškia galimybę aktyviais veiksmais pašalinti egzistuojančius sutarties pažeidimus, tokiu būdu pasiekiant sutartą rezultatą ir išsaugojant tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius.

Sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas pirmiausia žinomas ir sutinkamas tarptautinio pobūdžio privatinę sutarčių teisę harmonizuojančiuose *soft law* instrumentuose, todėl, siekiant atskleisti šio instituto esmę, tikslinga šių instrumentų analizė.

3.1.1. *Soft law* instrumentų reguliavimas ir Vokietijos bei Prancūzijos teisė

Soft law instrumentai. Sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas tiesiogiai įtvirtintas UNIDROIT principų 7.2.3. straipsnyje, kuriame *expressis verbis* nurodoma, kad teisė reikalauti įvykdyti sutartį apima ir teisę tam tikrais atvejais reikalauti ištaisyti, pakeisti

¹⁵⁶ KLIMAS T. „*Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*“ Carolina academic press, 2006, p. 348

¹⁵⁷ Prof. Edward Alan Farnsworth buvo vienas žymiausių JAV sutarčių teisės mokslininkas, kurio darbai dėstomi teisės mokyklose ir kuriais kaip teisės doktrina remtasi priimant teismų sprendimus.

¹⁵⁸ JAV komercinis kodeksas – angl. Uniform commercial code, skirtas pirkimo – pardavimo sutarčių teisės harmonizavimui tarp valstijų, taikomas visose valstijose, Kolumbijos apylinkėje ir kitose jungtinių valstijų valdomose teritorijose.

¹⁵⁹ KLIMAS T. „*Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*“ Carolina academic press, 2006 294 išnaša p. 348

¹⁶⁰ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2003, p. 790

¹⁶¹ JANSEN N. ZIMMERMANN R. „*Commentaries on European contract law*“ Oxford University press, 2018, 4 išnaša, p. 1123

¹⁶² YOVEL J. *Comparison between provisions of the CISG (Seller's Right to Remedy Failure to Perform: Article 48) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 8:104 and 9:303)*2005, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 1 d.], prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp48.html>>.

arba kitais būdais pašalinti netinkamą sutarties vykdymą¹⁶³. Oficialiame komentare nurodoma, jog įgyvendinant šią normą, atitinkamai taikomos ir reikalavimo įvykdyti sutartį natūra taisyklės, pažymint, kad 7.2.3. straipsnis yra taikomas specialiais, tačiau ganėtinai dažnai pasitaikančiais sutarties nevykdymo kaip netinkamo vykdymo (angl. *defective performance*) atvejais, suteikiant galimybę nukentėjusiajai šaliai reikalauti pašalinti vykdymo trūkumus¹⁶⁴. Be to komentatoriai laikosi nuomonės, kad aptariamas straipsnis yra perteklinis, kadangi reikalavimas ištaisyti ar pakeisti yra specialūs reikalavimo įvykdyti sutartį natūra taikymo atvejai, kurie įeina į 7.2.2 str. taikymo sferą¹⁶⁵. Nežiūrint to, oficialiame komentare šis trūkumų šalinimo atvejis išskirtas į atskirą vardan aiškumo, kitaip tariant siekiant teisinio tikrumo.

Kaip matyti iš pačios straipsnio teisinės konstrukcijos, trūkumų šalinimas eksplicitiškai siejamas ir apima pirmiausia du savarankiškus reikalavimus, t. y. pirma, vykdymo trūkumų ištaisymą (angl. *repair*) ir antra, patį vykdymo pakeitimą (angl. *replacement*). Kaip nurodoma komentare¹⁶⁶, dažniausiai pasitaikantys atvejai yra siejami su reikalavimu ištaisyti netinkamos kokybės prekes arba reikalavimu pakeisti patį sutarties vykdymą, pakeičiant netinkamos kokybės prekes tinkamomis ir pan. Be to, teisė reikalauti ištaisyti trūkumus arba pakeisti patį vykdymą apima ir atvejus, susijusius su pinginių prievolių vykdymu, kaip antai atvejus, kai sumokama nepakankama pinigų suma, mokėjimas atliktas ne ta valiuta, kuria buvo susitarta, arba mokėjimo pervedimas padarytas ne į tą banko sąskaitą¹⁶⁷. Kalbant apie ištaisymą, nurodoma, kad dažniausiai pasitaikantys atvejai yra susiję su trūkumų turinčiomis prekėmis arba netinkamu ar nepakankamu aptarnavimu. Tuo tarpu kalbant apie pakeitimą, kaip savarankišką trūkumų šalinimo veiksma, laikomasi nuomonės, kad skolininkas vietoj kreditoriaus reikalaujamo pakeitimo, negali savo ruožtu išsisukti nei siūlydamas atlyginti nuostolius, nei siekdamas ištaisyti trūkumus¹⁶⁸. Kita vertus, trūkumų šalinimas apima ir veiksmus, kuriais siekiama gauti tam tikrą institucijų leidimą arba panaikinti tam tikrą

¹⁶³ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 7.2.3 str.

¹⁶⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, 7.2.3 str., p. 244 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą, <<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

¹⁶⁵ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 904

¹⁶⁶ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, 7.2.3 str., p. 244 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą, <<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

¹⁶⁷ Ibid. 166.

¹⁶⁸ VOGENAUER S. „*Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*“ 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 904

asmenų teises ar prieigą prie tam tikrų prekių įsigijimo¹⁶⁹. Taigi reikalavimas pašalinti vykdymo trūkumus suprantamas ganėtinai plačiai, apimantis tiek dažniausiai pasitaikančius reikalavimą ištaisyti trūkumus arba pakeisti patį vykdymą, tiek ir rečiau sutinkamus kitokio pobūdžio iš netinkamo sutarties vykdymo kylančius reikalavimus.

Taigi kaip matome, aptariamas vykdymo trūkumų šalinimo institutas UNIDROIT principuose suvokiamas kaip sudėtinė reikalavimo įvykdyti prievolę natūra dalis, galima taikyti tiek piniginio, tiek ir nepiniginio pobūdžio prievolėms, pasireiškianti specialiais atvejais, esant netinkamam sutarties vykdymui. Aptariamo straipsnio konstrukcija orientuoja į du pagrindinius, tačiau ne vienintelius nukentėjusios sutarties šalies reikalavimus, t. y. pirma, reikalauti ištaisyti vykdymo trūkumus ir antra, reikalauti pakeisti patį sutarties vykdymą.

PECL sutarties trūkumų šalinimo kaip atskiro teisių gynimo būdo tiesiogiai neišskiria. Šiuo atveju principuose įtvirtinta teisė reikalauti įvykdyti piniginio arba nepiniginio pobūdžio prievolės¹⁷⁰. Visgi 9:102 str. 1 d. nurodoma, kad teisė reikalauti įvykdyti sutartį apima ir atvejus ne tik dėl piniginių prievolių, bet taip pat ir teisę reikalauti pašalinti netinkamą vykdymą. Kitaip tariant PECL įtvirtintas teisių gynimo būdas suprantamas kaip kreditoriaus teisė reikalauti įvykdyti sutartį natūra, kuri apima ir teisę reikalauti pašalinti atsiradusius vykdymo trūkumus. Kaip nurodoma neoficialiame komentare, jeigu skolininkas sutartį vykdo, tačiau jos vykdymas yra netinkamas, tai tokiu atveju nukentėjusioji šalis gali reikalauti tinkamo sutarties vykdymo¹⁷¹. Svarbu paminėti ir tai, kad PECL 8:104 straipsnyje tiesiogiai įtvirtinta sutartį pažeidusios šalies teisė pašalinti vykdymo trūkumus, atsiradusius dėl netinkamo sutarties vykdymo¹⁷², kurios turinys svarbus ir aptariamo teisių gynimo būdo atvejui. Štai PECL 8:104 str. aiškinančioje doktrinoje¹⁷³ nurodoma, kad jis taikomas bet

¹⁶⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, 7.2.3 str., p. 244 [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą, <<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>>.

¹⁷⁰ Europos sutarčių teisės principų 9:101 str., 9:102 str.

¹⁷¹ LANDO O, BEALE H., „*Principles of European contract law Parts I and II*“ Kluwer law international, The Hague/London/Boston, 2000, p. 395

¹⁷² PECL įtvirtintas trūkumų šalinimo institutas kaip skolininko teisė taikomas tais atvejais, kai nukentėjusi sutarties šalis nepriima iš kontrahento sutarties įvykdymo dėl to, jog toks įvykdymas neatitinka sutarties sąlygų, papildomai nurodant jog jis taikomas, bet kurioms sutartims, esant bet kokiems sutarties sąlygų neatitikimams, nepriklausomai nuo sutarties pažeidimo ar neįvykdymo pobūdžio, jeigu nėra suėjęs vykdymo terminas arba jeigu vykdymo termino praleidimas nėra laikomas esminiu pažeidimu. (Pateiktas apibendrinimas yra autoriaus atliktos analizės rezultatas).

¹⁷³ YOVEL J. *Comparison between provisions of the CISG (Seller's Right to Remedy Failure to Perform: Article 48) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 8:104 and 9:303)* 2005, interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 1 d., prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp48.html>>.

kokioms tarp šalių sudarytomis sutartims, visais atvejais, kai sutarties vykdymas neatitinka sutarties sąlygų, nepriklausomai nuo to, ar jos neįvykdymas esminis ar ne, kol pats sutarties vykdymo atidėjimas šalinant trūkumus netampa esminiu sutarties neįvykdymu.

Taigi kaip matome PECL, trūkumų šalinimas taip pat kildinamas ir siejamas su teise reikalauti įvykdyti prievolę natūra, tais atvejais, kai sutartis nors ir vykdoma, tačiau netinkamai. Sutinkamai su PECL 8:104 str., *soft law* instrumente įtvirtinta nukentėjusiosios sutarties šalies teisė reikalauti pašalinti bet kokius sutarties vykdymo trūkumus, kylančius iš bet kokių tarp šalių sudarytų sutarčių, kai sutarties vykdymas neatitinka šalių sutartimi sulygtų sąlygų.

DCFR sutarties vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas taip pat nėra išskirtas į atskirą reguliavimą, o įtvirtintas skyriuje, reguliuojančiame reikalavimą įvykdyti piniginio ir nepiniginio pobūdžio prievolės natūra¹⁷⁴. Būtent 3:302 str. 2 d., reglamentuojantis nepiniginės prievolės vykdymą, įtvirtinta, kad reikalavimas įvykdyti prievolę apima ir reikalavimą nemokamai pašalinti bet kokius prievolės sąlygų neatitinkančius trūkumus. Kaip nurodoma komentare, reikalavimas įvykdyti prievolę apima ne tik vykdymą, kurio skolininkas apskritai nėra įvykęs, bet ir tuos atvejus, kai skolininkas bandė įvykdyti prievolę, tačiau jo bandymas nebuvo sėkmingas¹⁷⁵. Vadinasi šiuo atveju, kaip ir anksčiau aptartuose *soft law* instrumentuose, nukentėjusios šalies teisė reikalauti pašalinti vykdymo trūkumus kildinama iš reikalavimo įvykdyti prievolę natūra. Kaip nurodoma komentare, šis teisių gynimo būdas gali būti naudingas abiem sutarties šalims, gaunant tai, dėl ko susitarta, papildomai pažymint, kad skolininkas išlaiko sutartį vykdančio asmens reputaciją¹⁷⁶. Trūkumų šalinimas kaip ir anksčiau nagrinėtuose UNIDROIT principuose bei PECL taip pat pasireiškia ganėtinai įvairiai – sutvarkant netinkamos kokybės prekes, pristatant trūkstamas krovinio dalis, pakeičiant daiktą tinkamu ir pan.

Taigi pagal atliktą analizę matoma, jog sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas, yra suprantamas kaip specifinė reikalavimo įvykdyti prievolę natūra sudedamoji dalis, kuria esant netinkamam sutarties vykdymui, pasireiškiančiam įvairiais sutarties pažeidimais, nukentėjusiajai sutarties šaliai yra suteikiama teisė reikalauti pašalinti šiuos iš sutarties kylančius vykdymo trūkumus ir tokiu būdu gauti tinkamą sutarties rezultatą, tuo pačiu

¹⁷⁴ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference* (DCFR), Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 825, 828

¹⁷⁵ Ibid. 174, p. 829.

¹⁷⁶ Ibid. 174, p. 830.

išsaugant tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius. Pagrindiniai savarankiški veiksmai aptartuose instrumentuose – ištaisymas ir vykdymo pakeitimas.

Skirtingai nei antroje šio darbo dalyje analizuotas teisių gynimo būdas, trūkumų šalinimo institutas kaip bendra sutarčių teisėje įtvirtinta teisės norma, pažeidus sutartį identifikuojama ne visose kontinentinės teisės tradicijos valstybėse. Trūkumų šalinimas neatspindi bendrojo teisės principo¹⁷⁷. Didžioji dalis Europos kontinentinės teisės valstybių turi įtvirtinusios tik tam tikras trūkumų šalinimo užuominas ar formas ir tai tik atskirų sutarčių atvejais¹⁷⁸.

Vokietijos teisės sistema. Vokietijos teisėje, kaip bendrasis teisių gynimo būdas nevykdant sutarties ar ją vykdant netinkamai yra žinomas reikalavimas įvykdyti prievolę natūra (vok. *Naturalhertsellung*). Ši teisė kyla iš Vokietijos BGB¹⁷⁹ 241, 249, 250, 251 teisinio reguliavimo. Pagal BGB 241 str., kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko sutarties įvykdymo, kur vykdymas apima ir susilaikymą nuo tam tikrų veiksmų atlikimo¹⁸⁰. Pagal BGB 249 str., asmuo, kuris yra atsakingas už žalą, turi atkurti padėtį, kuri egzistuoję, jeigu aplinkybės, sukėlusios nukentėjusiajam asmeniui žalą, nebūtų atsiradusios¹⁸¹. Tuo tarpu BGB 250 str. numatyta, kad kreditorius gali nustatyti konkretų laiko tarpą tam, kad skolininkas panaikintų netinkamą vykdymą. Anot doktrinos, 249 ir 250 str. reglamentuojantys asmens padėties į buvusią iki pažeidimo atstatymą, suprantami plačiau – apimant ir papildomą galimybę vykdyti sutartį, pašalinant atsiradusius trūkumus, pvz. pristatant sutarties sąlygas atitinkančias prekes, kai prieš tai pristatytos šių sąlygų neatitiko¹⁸². Bendrąja prasme Vokietijoje reikalavimas įvykdyti sutartį natūra yra priskiriamas vadinamajai išimčių tradicijai (angl. *subject to exceptions*)¹⁸³, kurios esmę sudaro ne pats veiksmas ar teisė reikalauti įvykdyti sutartį natūra, įskaitant ir reikalavimą pašalinti trūkumus, bet išimtys arba sąlygos, kurioms esant šia teise pasinaudoti nebus galima.

¹⁷⁷ VOGENAUER S. „*Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*“ 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 845

¹⁷⁸ KLIMAS T. *Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*, Carolina academic press, 2006, 349 p

¹⁷⁹ Vokietijos civilinis kodeksas [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_320.html>, (toliau šaltinis bus pateikiamas be nuorodos į interaktyvią prieigą)

¹⁸⁰ Ibid. 179

¹⁸¹ Visgi padėties atkūrimas šiuo atveju suprantamas ne kaip nuostolių atlyginimas, o kaip *status quo ante*, t. y. atstatymas į buvusią padėtį, kaip pavyzdžiui įpareigojimas pristatyti atsargines dalis, būtų laikoma tinkama kompensacija, pagal BGB 249 str.

¹⁸² TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 52

¹⁸³ Ibid. 182, p. 51

Doktrinoje sutinkamas požiūris, kad šis teisių gynimo būdas nėra itin aktualus, kadangi paprastai kreditoriui daug patogiau nustatyti konkretų vykdymo terminą, kuriam pasibaigus jis paprasčiausiai reikalautų nuostolių atlyginimo¹⁸⁴, pažymint, kad nuostoliai yra tiek pat efektyvus teisių gynimo būdas kaip ir reikalavimas įvykdyti sutartį natūra, be kita ko, nurodant, kad pastarosios įgyvendinimo sunkumai dėl praktinių sumetimų netgi sumažina šio teisių gynimo būdo pasirinkimą. Taigi Vokietijos teisėje trūkumų šalinimas laikomas specialiu prievolės įvykdymo natūra atveju, tačiau nei jis, nei juolab pats reikalavimas įvykdyti sutartį natūra kaip teisių gynimo būdas nėra itin paklausūs, prioritetą suteikiant nuostolių atlyginimui.

Prancūzijos teisės sistema. Prancūzijos teisėje, kaip bendras teisių gynimo būdas, kontrahentui nevykdant iš sutarties kylančių įsipareigojimų, žinomas reikalavimas vykdyti sutartį natūra (pranc. *execution en nature*)¹⁸⁵, kuris priskiriamas prie vykdymo pagal prievolės turinį tradicijai (angl. *based on content of obligation*)¹⁸⁶. Reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra vienas pagrindinių Prancūzijos sutarčių teisės principų, kuris dažnai susijęs su privaloma sutarties galia¹⁸⁷. Teismų praktikoje buvo suformuota nuostata, kad reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra taikomas visais atvejais, išskyrus, kai tai neįmanoma¹⁸⁸. Be to, teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra griežta kreditoriaus teisė ir teismas neturi diskrecijos vietoje šio reikalavimo pakeisti ją kitu teisių gynimo būdu, pvz., priteisdamas nuostolius¹⁸⁹. Kasacinis teismas byloje dėl daiktų pristatymo pirkėjui nurodė, kad tais atvejais, kai atsakovas turi pareigą pristatyti sutartyje nurodytus daiktus, tačiau dėl tam tikrų priežasčių šių daiktų pristatyti negali, teismas gali įpareigoti jį pristatyti ekvivalentiškas prekes¹⁹⁰. Taigi šiuo atveju vyrauja griežtas sutarties vykdymo natūra požiūris. Išskirtinis trūkumų šalinimo atvejis Prancūzijos teisėje pasireiškia per pareigą ko nors nedaryti arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo. Štai CK 1222 str¹⁹¹.

¹⁸⁴ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 53

¹⁸⁵ Prancūzijos civilinio kodekso 1221, 1222 str., [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/601101/_/french-civil-code-2016/>.

¹⁸⁶ TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 54

¹⁸⁷ BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p. 841

¹⁸⁸ *Ibid.* 187.

¹⁸⁹ 1963-12-17 Prancūzijos kasacinio teismo sprendimas byloje Jalagier v. Societe Immobiliere Le Rabelais, byla Nr. 65, žr. KLIMAS T. *Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*. Carolina academic press, 2006, p. 278

¹⁹⁰ 1953-01-21 Prancūzijos kasacinio teismo sprendimas, žr. BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2010, p. 841 psl.

¹⁹¹ Prancūzijos civilinio kodekso 1222 str., [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 24 d.], prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/601101/_/french-civil-code-2016/>.

(buvęs 1143) numato, kad kreditorius turi teisę reikalauti sunaikinti tai, kas atlikta prieštaraujant sutarties sąlygoms, t. y. kreditoriui suteikta teisė pašalinti tai, kas buvo sukurta ar padaryta, išeinant už sutartimi numatyto susitarimo ribų, kaip pavyzdį nurodant, jog skolininkas teismo sprendimu galėtų būti įpareigotas nugriauti statinius, pastatytus pažeidžiant žemės sklypo nuomos sutarties sąlygas, kurie trukdo nuomotojui naudotis ten esančiomis patalpomis¹⁹². Taigi kaip matome, Prancūzijos teisėje reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, o tai reiškia ir reikalavimą pašalinti trūkumus, yra bendrasis sutarčių teisės principas, kuris remiantis prievolės pagal turinį tradicija, esant šalių reikalavimui taikomas visais atvejais išskyrus, kai tai padaryti neįmanoma.

Be abejonės, aptartos valstybės atskirų sutarčių rūšių atvejais numato konkrečius sutarties šalies teisių gynimo būdus, įskaitant ir trūkumų šalinimą¹⁹³, tačiau šio darbo objektas nėra nurodytų valstybių atskirų sutarčių rūšių analizė, dėl to pastaroji analizė nebus atliekama. Nežiūrint to, tiek aptartos užsienio valstybės, tiek ir nacionalinė teisė yra ratifikavusios 1980 metų Jungtinių Tautų Konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių¹⁹⁴, kurioje trūkumų šalinimo institutas įtvirtintas tiesiogiai ir dėl kurio taikymo kyla taikymo ir aiškinimo klausimų, todėl kyla poreikis šios konvencijos analizei.

3.1.2. 1980 metų Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių

Sutarties vykdymo trūkumų šalinimas 1980 metų Jungtinių Tautų Konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių (toliau – CISG¹⁹⁵) įtvirtintas 46 straipsnyje, reglamentuojančiame reikalavimą įvykdyti sutartį, kurio 2 ir 3 dalyse numatyta pirkėjo teisė reikalauti iš pardavėjo pakeisti prekes, kurios neatitinka sutarties sąlygų arba, kad pardavėjas pašalintų tą neatitikimą pataisydamas prekes. Išskyrimas į du atskirus reikalavimus – pakeisti sutarties sąlygų neatitinkančias prekes arba jas pataisyti, nėra savitiksliis. Teisės doktrinoje nurodoma, kad pirmiausia nukentėjusioji šalis, jeigu tai galima, atsižvelgdama į konkrečias

¹⁹² TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 57

¹⁹³ Trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas numatytas Vokietijos civilinio kodekso 433 str. reglamentuojančiame pirkimo – pardavimo sutartį, 634 str. reglamentuojančiame užsakovo teises, rangos sutarties atvejais.

¹⁹⁴ 1980 m. Jungtinių tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių Lietuvos Respublikoje ratifikuota 1995-12-15, Valstybės žinios Nr. 102-2283, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.4ED567F323C8>>.

¹⁹⁵ CISG – trumpinys verčiamas iš anglų kalbos termino – international sales of goods žr. oficialiame Jungtinių tautų Tarptautinės prekybos teisės puslapyje [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods.html>.

aplinkybes, reikalautų pataisyti prekes, o tik jeigu tai padaryti pernelyg neprotinga, neįmanoma arba skolininkas nebuvo pajėgus sutaisyti, reikalauti pakeisti daiktą kitu¹⁹⁶. Šios nuostatos atspindi ekonomiškumo principą, atsižvelgiant į tai, kad šalių įsisteigimo buveinės dažnai yra skirtingose valstybėse, o ir pats trūkumų ištaisymas, be abejo, yra žymiai ekonomiškesnis. Kaip nurodoma doktrinoje, pirkėjo teisė reikalauti įvykdyti sutartį, taigi ir ištaisyti trūkumus, paremta *pacta sunt servanda* principu, nurodant, kad tokiu būdu šalims suteikiama galimybė gerbti jų sudarytą sutartį¹⁹⁷. Kita vertus, šis institutas esant sutarties pažeidimui yra ir tam tikras pirkėjo, norinčio nutraukti sutartį, pasirinkimą ribojantis teisės instrumentas. Kaip nurodoma komentare, pirkėjas, esant netinkamam sutarties vykdymui, sutartį gali nutraukti tik tuomet, jeigu ji nebuvo tinkamai įvykdyta per papildomai suteiktą terminą, arba jeigu pardavėjas, kaip sutartį pažeidusi šalis, nepašalina per nustatytą terminą vykdymo trūkumų¹⁹⁸. Taigi trūkumų šalinimas CISG tam tikra prasme yra suvokiamas ir kaip sąlyga, kuria kreditorius turi būti pasinaudojęs prieš nutraukdamas sutartį. Norint tinkamai suprasti CISG įtvirtintą trūkumų šalinimo institutą svarbi ir joje tiesiogiai numatyta skolininko teisė pašalinti vykdymo trūkumus¹⁹⁹. Remiantis CISG 34, 37 ir 48 straipsnių teisiniu reguliavimu, teisė reikalauti pašalinti trūkumus atsiranda netinkamai įvykdžius sutartį, kai tai pasireiškia neatitinkančių sutarties sąlygų ar netinkamos kokybės prekių pristatymu, pavėluotu pristatymu, netinkamų dokumentų pateikimu ir pan. Konkretus sutarties trūkumų šalinimo būdas priklauso nuo pačios sutarties pobūdžio ir esamo pažeidimo. Svarbiausia, kad trūkumai būtų visiškai pašalinti. Tuo atveju, jeigu trūkumus pašalinti pavyksta, laikoma, kad sutartį pardavėjas įvykdė.

Apibendrinant matoma, kad CISG įtvirtintas trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas, siejamas ir kildinamas iš reikalavimo įvykdyti sutartį natūra, o taip pat kaip prevencinė priemonė, užkertanti kelią nutraukti sutartį pasireiškus sutarties pažeidimui, suteikiant nukentėjusiajai šaliai teisę reikalauti ištaisyti trūkumus, susijusius su sutarties sąlygų

¹⁹⁶ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)* 2nd (english) edition, Oxford University press., 2005, p. 544, 545, 552

¹⁹⁷ VANTO J. *Remarks on the manner in which the Principles of European Contract Law may be used to interpret or supplement Article 46 of the CISG*, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą, <<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp46.html>>.

¹⁹⁸ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, 2nd (english) edition, 2005, Oxford University press., p. 536.

¹⁹⁹ Ši teisė numatyta CISG 34, 37 ir 48 straipsniuose, nurodant, kad tokiu būdu sutartį pažeidusiam pardavėjui suteikiama teisė pašalinti vykdymo trūkumus, pakeičiant ar suremontuojant prekes ar pašalinant su prekėmis susijusiuose dokumentuose pasireiškiančius trūkumus

neatitinkančiomis prekėmis kiekio ir kokybės prasme bei su prekėmis susijusiais dokumentais.

3.1.3. Lietuvos teisė

Sutarties vykdymo trūkumų šalinimas reglamentuojamas Civilinio kodekso 6.208²⁰⁰ ir 6.214²⁰¹ straipsnių nuostatose, t. y. kaip ir užsienio doktrinoje²⁰² suprantamas universaliai: kaip sutartį pažeidusios šalies teisė ir kaip nukentėjusios sutarties šalies teisių gynimo būdas.

Trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas, doktrinoje²⁰³ apibūdinamas kaip instrumentas, detalizuojantis ir atskleidžiantis teisės reikalauti įvykdyti prievolę natūra turinį, teikiant nuorodą į UNIDROIT principų 7.2.3 straipsnį, leidžiant suprasti, kad jis turėtų būti aiškinamas pagal minėtų principų prasmę. Be to, CK 6.214 str. pateikta tiesioginė nuoroda ir į CK 6.208 str., reglamentuojantį skolininko teisę į trūkumų šalinimą, todėl aktualus ir šios teisės suvokimas, kreditoriui naudojantis nagrinėjamu teisių gynimo būdu. Trūkumų šalinimas iš esmės apibūdinamas kaip ir prieš tai aptartuose *soft law* instrumentuose ir CISG, t. y. jis taikomas esant sutarties pažeidimui, kai ji netinkamai įvykdoma, nes perduodamas nekokybiškas daiktas, nesukomplektuotos prekės, nekokybiškai atlikti darbai ir pan. Taigi teisė į trūkumų šalinimą yra bendroji norma, taikoma atskirų sutarčių rūšims, kaip antai rangos sutarties ar pirkimo–pardavimo, kuriose *expressis verbis* įtvirtinta nukentėjusios šalies teisė reikalauti pašalinti trūkumus²⁰⁴, todėl svarbus ir CISG kaip sudedamosios nacionalinės teisinės sistemos dalies reguliavimas, taip pat ir kitose sutartyse, ką patvirtina ir aptarti *soft law* instrumentai²⁰⁵. Taip pat doktrinoje teigiama, kad neretai ištaisyti trūkumus yra pigiau nei

²⁰⁰ Įstatymų leidėjo numatyta, kad sutartį pažeidusi šalis turi teisę savo sąskaita pašalinti įvykdymo trūkumus, jeigu: ji be nepateisinamo uždelsimo praneša kitai šaliai apie įvykdymo trūkumų pašalinimo būdą ir laiką; nukentėjusi šalis neturi teisėto intereso atsakyti, kad įvykdymo trūkumai būtų pašalinti; įvykdymo trūkumai pašalinami nedelsiant; įvykdymo trūkumų pašalinimą pateisina konkrečios aplinkybės. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.208 str. 1 d. str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262.

²⁰¹ Teisė gauti įvykdymą aprėpia teisę reikalauti ištaisyti ar pakeisti įvykdymą arba kitokiu būdu pašalinti įvykdymo trūkumus atsižvelgiant į šio kodekso 6.208 straipsnio taisykles. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.214 str. 1 d. str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

²⁰² JANSEN N. ZIMMERMANN R. *Commentaries on European contract law*. Oxford University press, 2018, 17 išnaša p. 1125

²⁰³ MIKELĖNAS. V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 276.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.363 str. 7 d. 1-2 p. ir 6.658 str. 3 d. str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

²⁰⁵ Kaip minėta analizuojant PECL, įtvirtintą trūkumų šalinimo institutą, laikomasi pozicijos, kad jis taikomas bet kurioms sutartims, be to tokios pozicijos laikomasi ir UNIDROIT principuose įtvirtino instituto taikymo atveju, žr. UNIDROIT principų 1-6 straipsnius; KOSKINEN J. *CISG, Specific performance and Finnish law*, 1999, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<https://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/koskinen1.html#vi>>.

nutraukti sutartį ir anot prof. V. Mikelėno, ši norma leidžia abiem šalims sumažinti galimus nuostolius, susijusius su netinkamu sutarties įvykdymu²⁰⁶. Trūkumų šalinimo institutas abstrakčiai paminimas ir kituose autorių darbuose nurodant, kad sutarties trūkumų šalinimas yra kaip vienas iš apribojimų siekiant nutraukti sutartį²⁰⁷, tuo pačiu pažymint, kad jei pažeidėjas laiku pasiūlo ištaisyti padarytus pažeidimus, nesukeldamas neprotingų nepatogumų nukentėjusiai šaliai, pažeidimo nebus galima pripažinti esminiu²⁰⁸. Sutarties nutraukimo kontekste taip pat nurodoma, kad gerbdamas šalių sudarytą sutartį CK numato trūkumų pašalinimo teisę, kurią inicijuoja pats skolininkas ir kuria jis gali pasinaudoti ir esminio sutarties pažeidimo atvejais, jeigu naudojimasis ja atitinka visas CK 6.208 str. taikymo sąlygas²⁰⁹.

Teismų praktikoje kasacinis teismas klausimo dėl trūkumų šalinimo pagal CK 6.214 str., kaip bendrosios normos taikymo ir aiškinimo nėra sprendęs. Atlikus teismų praktikos analizę dėl ginčų, kylančių iš netinkamo sutarties vykdymo, matyti, kad šalys teikdamos reikalavimus arba gindamosi nuo pareikštų reikalavimų bandė kelti trūkumų šalinimo klausimą, tačiau teismai dėl trūkumų šalinimo iš esmės nepasisakė, o bylos kasacinės instancijos taip ir nepasiekė. Štai vienoje byloje²¹⁰ kilo ginčas dėl iš rangos sutarties kylančių rangovo įsipareigojimų užsakovui. Ieškovas kreipėsi į teismą, prašydamas dėl atsakovo sutartinės prievolės netinkamo vykdymo priteisti 113065 Lt nuostolių atlyginimo ir procesinių palūkanų. Ieškovas nurodė, kad atsakovas pagal sutartį „įsipareigojo suprojektuoti, pagaminti ir instaliuoti automatinę lentų padavimo ir skersavimo liniją <...>. Sutartyje buvo nustatytas terminas, per kurį atsakovas turėjo paleisti liniją <...> Įrengimai buvo suprojektuoti, pagaminti atvežti į vietą, tačiau nebuvo paleisti. Sutarties 1.1.2, <...> 1.1.14., punktuose numatyti įrengimai visai nebuvo sumontuoti ir nebuvo atgabenti. <...> Ieškovo teigimu tai įrodo, jog <...> buvo pažeisti sutarties 1.1., 1.2., punktų reikalavimai“. Tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismai, ieškinį atmetė kaip nepagrįstą, nurodydami, kad „atsakovas darbus atliko, kiek pats ieškovas prašė, tiek kartų

²⁰⁶ MIKELĖNAS. V. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė“. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 276.

²⁰⁷ BALČIKONIS R. *Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą*. Jurisprudencija t.51 (43); 2004, p. 52

²⁰⁸ Ibid 207, p. 53

²⁰⁹ AMBRASIENĖ D., CIRTAUTIENĖ S., DAMBRAUSKAITĖ A. ir kt., „Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste“, Justitia, 2013, p. 329.

²¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013-06-10 nutartis civilinėje byloje UAB „Stipas“ v. J.L. įmonė, bylos Nr. 2A-416/2013

atsakovas vyko ir remontavo, taisė jau paleistą visą įrenginį <...> jokie defektų ar kiti aktai nebuvo surašyti ir nebuvo pateikti atsakovo įmonei. Tai yra, nebuvo ieškovo reikalavimo įvykdyti sutartį (LR CK 6.213 str.2d.) Teismas nurodė, kad liudininko A. L. parodymais yra nustatyta, jog visas sutarties objektas veikė, dirbo, nes buvo remontuojama, taisomi smulkūs gedimai.(LR CK 6.214 str., 6.208 str.)“. Taigi teismas šiuo atveju tik nustatė, kad sutartimi numatyti įrenginiai buvo paleisti, kad atsakovas ne kartą šalino įrenginių gedimus, tačiau dėl pačios trūkumų šalinimo normos išsamiau nepasisakė. Kitoje apeliacine tvarka nagrinėtoje byloje²¹¹, kurioje kilo ginčas dėl paslaugų pagal autorinę paslaugų sutartį apmokėjimo už atliktus darbus, ieškovė nurodė, kad „*pirmosios instancijos teismas nepagrįstai netaikė CK 6.208 straipsnio 1 dalies ir nevertino aplinkybių, kad atsakovė, gavusi <...> biuro išvadas dėl patikrinimo vietoje nustatytų trūkumų, nesikreipė į apeliantę dėl trūkumų ištaisymo, apie minėtas išvadas apeliantės neinformavo. Tokiu elgesiu ieškovė pažeidė imperatyvų CK 6.208 straipsnio reikalavimą, kadangi nesuteikė apeliantei įstatymo garantuotos teisės ištaisyti galimus sutarties vykdymo trūkumus“.* Teismas apeliacinį skundą atmetė, tačiau nei dėl CK 6.214 str., nei dėl CK 6.208 str. taikymo iš esmės nepasisakė. Kitose, net ir kasacine tvarka nagrinėtose bylose²¹², šalių argumentai dėl trūkumų šalinimo taikymo ir aiškinimo iš esmės taip pat nesusilaukė teismų dėmesio.

Kita vertus, teismų praktikoje sprendžiant klausimą dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra, vyrauja aiški pozicija, kad „*šis teisių gynimo būdas yra sutarčių privalomumo principo išraiška. Tokiu gynimo būdu kreditorius turi teisę naudotis, šio būdo parinkimas nepriklauso nuo teismo diskrecijos, išskyrus jei egzistuoja CK 6.213 straipsnio 2 dalies 1–5 punktuose nurodytos išimtys, kurioms esant įpareigojimas įvykdyti prievolę natūra negalimas ir kreditorius gali reikalauti taikyti kitus teisių gynimo būdus“*²¹³. Taigi Lietuvos teisėje reikalavimas įvykdyti prievolę natūra yra dvejopas: viena vertus, atspindi Prancūzijos teisėje žinomą reikalavimo įvykdyti prievolę pagal prievolės turinį požiūrį, kur teismas neturi diskrecijos atsisakyti vietoj ieškovo reikalavimo įvykdyti prievolę natūra pakeisti jį alternatyviu teisių gynimo būdu, išskyrus, jei tai neįmanoma; kita vertus, atspindi ir

²¹¹ Vilniaus apygardos teismo 2019-01-10 nutartis civilinėje byloje J.K.“ v. UAB „Inspectum“ bylos Nr. 2A-317-430/2019

²¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2010 m. kovo mėn. 15 d. nutartis civilinėje byloje D. Š. ir I. Š. v. UAB „Ranga IV investicijos“, bylos Nr. 3K-3-109/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2007 m. spalio mėn. 1 d. nutartis civilinėje byloje R.A. v. Vytauto Didžiojo universitetas., bylos Nr. 3K-3-349/2007;

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 metų balandžio 16 d. nutartis byloje N. P., N. I., A. Š., J. P., E. R v. G. A. ir R. A., bylos Nr. 3K-3-213/2014.

Vokietijos teisėje esantį išimčių tradicijos požiūrį, pagal kurį reikalavimas įvykdyti sutartį natūra galimas, atsižvelgiant į konkrečių sąlygų nebuvimą. Autoriaus manymu, CK 6.213 str. 2 d. teisinė konstrukcija lemia tai, kad reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, taigi ir trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas Civiliniame kodekse labiau atspindi išimčių tradicijos požiūrį, todėl aptariamo teisių gynimo būdo taikymas yra priklausomas nuo konkrečių sąlygų egzistavimo, arba jų nebuvimo. Kadangi teismų praktikoje vykdymo trūkumų šalinimas iš esmės nagrinėtas ir analizuotas teisės taikymo aspektu iki šiol nebuvo, išsamesnė trūkumų šalinimo taikymo galimybė, taip pat taikymo pagrindai ir sąlygos nėra aiškūs.

Taigi Lietuvos teisėje sutarties vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas yra kildinamas iš UNIDROIT principų 7.2.3. straipsnio, kuris kaip ir CK 6.214 str. kildinamas iš kreditoriaus reikalavimo įvykdyti sutartį natūra. Trūkumų šalinimo tikslas – priversti sutartį pažeidusią šalį ištaisyti netinkamą vykdymą, tokiu būdu kreditoriui gaunant tai, dėl ko iš esmės susitarta, bei išsaugoti tarp šalių susiklosčiusius sutartinius teisinius santykius. Be to trūkumų šalinimo institutas Lietuvoje minimas sutarties nutraukimo kontekste, laikantis nuomonės, kad šia priemone yra ribojama kreditoriaus teisė nutraukti sutartį, taigi tai atitinka ir teisės doktrinos poziciją, kurioje trūkumų šalinimas kildinamas iš sutarties nutraukimo. Atsižvelgiant į tai, kad trūkumų šalinimas yra sudedamoji reikalavimo įvykdyti prievolę natūra dalis, reikšminga aplinkybe tampa tai, kad Lietuvos teisėje šis teisių gynimo būdas pripažįsta Vokietijos teisėje žinomą išimčių tradiciją, todėl šio instituto taikymui esminę reikšmę įgyja atitinkamų sąlygų egzistavimas arba jų nebuvimas.

3.2. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimo taikymo pagrindai ir sąlygos

Teismų praktikoje šis teisių gynimo būdas teisės taikymo ir aiškinimo kontekste iki šiol nagrinėtas nebuvo, CK 6.214 str. kaip specialaus reikalavimo įvykdyti prievolę natūra atvejo nei pagrindai, nei sąlygos nenurodyti. CK 6.213 str. 2 dalies 1–5 punktuose nurodyti kriterijai yra labiau orientuojantys į bendrą reikalavimą įvykdyti prievolę, kai ši dar nėra pradėta vykdyti, o jų taikymas trūkumų šalinimo atveju nėra aiškus. Šių aplinkybių visumoje, beje atsižvelgiant į vyraujančią išimčių teoriją, būtinas atskiras pagrindų ir sąlygų, keliamų sutarties trūkumų šalinimo taikymui, nustatymas ir jų analizė.

3.2.1. Šalis siejančios sutarties pobūdis ir pažeidimo mastas

Šalis siejančios sutarties pobūdis. Sutarties vykdymo sustabdymo atveju nustatyta, kad jis taikomas esant išskirtinai dvišalėms sutartims. Kad vykdymo trūkumų šalinimas taikomas dvišalėms sutartims abejonių nekyla, nes tai lemia tiek pati teisinė normų konstrukcija, tiek ir atliktos analizės rezultatai, tačiau kaip yra vienašalių sutarčių atvejais. Iš CK 6.208 ir 6.214 str., aiškinant juos lingvistiškai matyti, kad įstatymų leidėjas šio instituto taikymą sieja tik su sutartimi, antai nurodant, kad „*sutartį pažeidusi šalis turi teisę <...>*“, plačiau neteigiant, kad tai turi būti tik dvišalė, šalis siejanti sutartis. Kaip matyti iš teisės doktrinos²¹⁴, nagrinėjančios CISG ir PECL taikymą, trūkumų šalinimas taikomas bet kokioms tarp šalių sudarytoms sutartims, visais atvejais, kai sutarties vykdymas neatitinka sutarties sąlygų. Ir iš tiesų, kaip pavyzdį imant dovanojimo sutartį, jeigu dovanotojas, perduodamas dovanojamą turtą, neprideda tuo turtu reikalingų naudotis dokumentų, arba pats daiktas yra su trūkumais, tai akivaizdu, kad apdovanotasis turi teisę reikalauti pašalinti šiuos trūkumus. Iš to galima daryti išvadą, kad trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas yra taikomas ir vienašalėms, ir dvišalėms šalis saistančioms sutartims, kurių sąlygos neturi būti esminės kaip anksčiau aptarto teisių gynimo būdo atveju.

Pažeidimo mastas. Sutarties vykdymo sustabdymo atveju nustatyta, kad jo taikymui esminio sutarties pažeidimo nereikalaujama. Trūkumų šalinimo atveju, *a priori* galima būtų teigti, kad reikalauti ištaisyti trūkumus galima nepriklausomai nuo sutarties pažeidimo, nes tai lemia sutarties vykdymo privalomumo principas. Vis dėlto, tai nebūtų visiškai tikslu, jau vien dėl skirtingų šio teisių gynimo būdo pasirinkimo alternatyvų, t. y. pirma, reikalavimo ištaisyti trūkumus ir antra, reikalavimo pakeisti patį vykdymą. Kalbant apie reikalavimą pakeisti vykdymą, pvz., pristatyti naujas, vietoj sutarties sąlygų neatitinkančių prekių, CISG laikomasi kategoriškos pozicijos, kad šis reikalavimas galimas tik esant esminiam sutarties pažeidimui²¹⁵. Toks požiūris paaiškinamas tuo, kad šalys turi siekti įvykdyti sutartį kuo ekonomiškiau, taigi ir reikalavimas dėl vykdymo pakeitimo turėtų būti galimas tik esant esminiam sutarties pažeidimui, juolab, kad šio teisės akto pagrindu susiklostančių santykių

²¹⁴ YOVEL J. *Comparison between provisions of the CISG (Seller's Right to Remedy Failure to Perform: Article 48) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 8:104 and 9:303)*, 2005, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp48.html>>.

²¹⁵ KOSKINEN J. *CISG, Specific performance and Finnish law*, 1999, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 29 d.], prieiga per internetą <<https://cisgw3.law.pace.edu/cisg/biblio/koskinen1.html#vi>>.

šalys yra iš skirtingų valstybių, o tai neabejotinai turi reikšmę sprendžiant dėl ekonomiško principo laikymosi. Kita vertus, UNIDROIT principai laikosi pozicijos, kad reikalavimui pakeisti sutarties įvykdymą dėl netinkamų prekių ar paslaugų nėra keliamas esminio sutarties pažeidimo kriterijus, nurodant, kad net ir galint pataisyti esamus trūkumus, nukentėjusioji sutarties šalis turi teisę reikalauti pakeisti prekes ar paslaugas kitomis, svarbu tik, kad konkretus trūkumas neturi būti pernelyg mažas ir lengvai pataisomas²¹⁶. Kitaip tariant UNIDROIT principuose laikomasi pozicijos, kad reikalavimas dėl vykdymo pakeitimo ribojamas tik esant nežymiam pažeidimui. Visgi, UNIDROIT principuose pateikta pozicija labiau atspindi šio teisių gynimo būdo esmę ir tokiu būdu užtikrina kreditoriaus teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą. Tuo tarpu kalbant apie reikalavimą ištaisyti trūkumus tiek CISG, tiek *soft law* instrumentuose esminio pažeidimo nereikalaujama. UNIDROIT principuose keliami protingumo kriterijų atitiktis, atsižvelgiant į 7.2.2. str. 2 d. numatytas sąlygas, reikalavimai²¹⁷, CISG atveju taip pat reikalaujama atitiktis protingumo kriterijams²¹⁸. Dėl kitų nei vykdymo pakeitimo ar ištaisymo trūkumų šalinimo atvejų, kaip antai trečiųjų asmenų teisių panaikinimo (dėl įkeitimo, uzufukto ar pan.), papildomų klausimų neturėtų kilti, nes akivaizdu, kad tokiu atveju šalis negali tinkamai naudotis daiktu ir šis reikalavimas turi būti tenkinamas neatsižvelgiant į tai, ar pažeidimas esminis ar ne. Kadangi CK trūkumų šalinimo institutas perimtas iš UNIDROIT principų, vadinasi, sutarties pažeidimo masto kontekste, pastaruosiuose nurodytais taikymo atvejais, autoriaus manymu, turi ir gali būti remiamasi sprendžiant klausimą dėl nacionalinėje teisėje keliamo pažeidimo masto. Taigi apibendrinus galima teigti, kad trūkumų šalinimui kaip teisių gynimo būdui esminis sutarties pažeidimo reikalavimas nėra keliamas, svarbu tik, kad pažeidimas nebūtų pernelyg mažareikšmis.

3.2.2. Pranešimas apie reikalavimą ištaisyti trūkumus ir proporcingumo kriterijus

Pranešimas apie reikalavimą ištaisyti trūkumus. Nežiūrint aptartų pagrindų, kuriems esant šalims objektyviai atsiranda galimybė pasinaudoti trūkumų šalinimo institutu, kyla papildomi klausimai, susiję su objektyvaus ir subjektyvaus pobūdžio kriterijais, t. y. su šalies, norinčios pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu, veiksmais, su nukentėjusios šalies interesais ir su konkrečiomis aplinkybėmis, egzistuojančiomis atsiradus šiam poreikiui.

²¹⁶ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 907

²¹⁷ Ibid. 216, p. 906

²¹⁸ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, fourth edition, Oxford University press, 2016, p. 751

Viena iš pagrindinių sąlygų yra kreditoriui keliamas reikalavimas per protingą terminą pranešti apie ketinimą naudotis trūkumų šalinimo institutu. Šią sąlygą numato nacionalinė teisė, *soft law* instrumentai ir CISG teisinis reguliavimas, kur esminis dėmesys turėtų būti atkreiptas į „protingo termino“ sąvoką. Koks konkretus laiko tarpas turėtų būti laikomas protingu, nėra aišku. Kaip nurodo CISG komentatoriai, šis terminas apskaičiuojamas vadovaujantis CISG 39 str. ir kiekvienu atskiru atveju priklauso nuo konkrečių aplinkybių²¹⁹, vadinasi tai vertinamasis kriterijus. Kaip nurodoma UNIDROIT principus aiškinančioje doktrinoje, teisė reikalauti pašalinti trūkumus, taikant 7.2.2 str. analogiją, gali būti paneigta, jeigu kita šalis įrodo, kad reikalavimas pašalinti trūkumus nebuvo pareikštas per protingą terminą²²⁰. Vadinasi, pranešimo per protingą terminą sąlyga turi esminę reikšmę. Pozicijos dėl pranešimo skolininkui apie reikalavimą pašalinti trūkumus per protingą terminą laikomasi ir Vokietijos bei Prancūzijos teismų praktikoje dėl CISG 46 str. taikymo. Vokietijos teismų nagrinėtoje byloje, kilusioje dėl prekių pristatymo, teismas nurodė, kad „*esant prekių neatitikimui pirkėjas privalo apie tai informuoti pardavėją, paisydamas CISG 39 str. numatytų terminų*“²²¹. Prancūzijos teismų nagrinėtoje byloje, teismas laikėsi dar griežtesnės pozicijos, nurodant, kad *sutinkamai su CISG 46 str., 38, str. ir 39 str., pirkėjas privalo per kuo įmanoma trumpesnę laiką apžiūrėti prekes ir kad pirkėjas galutinai netenka teisės pasinaudoti tariamu prekių neatitikimu, jeigu toks prekių neatitikimas, nurodant konkrečių neatitikimo pobūdį, nebuvo deklaruotas per protingą terminą, po to, kai trūkumai buvo nustatyti ar turėjo būti nustatyti*²²². Be to, pranešimui keliamas aiškumo kriterijus turinio prasme, nurodant, koku būdu pasireiškia trūkumai ir ko konkrečiai reikalaujama iš skolininko, nes būtų nepriimtina teisme reikalauti iš asmens atlikti tai, kas neaišku²²³. Bendrojo pobūdžio pastabos, kuriose nurodoma „ne visai gerai“, „netinkamos savybės“, „prasta kokybė“, „ne pagal mūsų lūkesčius“, nėra laikomi tinkamo turinio, aiškiais

²¹⁹ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, fourth edition, Oxford University press, 2016, p. 748

²²⁰ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 904

²²¹ Vokietijos Maino apygardos teismo 1998-11-26 sprendimas, Landgericht Mainz 26 November 1998, Nr. 12HKO 70/97, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/981126g1.html>>.

²²² Puatjė apeliacinio teismo, 2004-10-26 sprendimas, Cour d'appel de Poitiers 26 October 2004, Nr. 02/00109, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/041026f1.html>>.

²²³ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Editon. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 833.

pranešimais²²⁴. Taigi pranešimas tiek dėl prekių trūkumo, tiek dėl kitokio pobūdžio sutarties vykdymo trūkumų turi būti aiškus ir išsamus. Pranešimo formai konkretūs reikalavimai nėra keliami. Kaip nurodoma teismų praktikos apibendrinime²²⁵ dėl CISG 39 str. nuostatų, pranešimas gali būti pateikiamas bet kokia forma, taigi tiek žodžiu, tiek raštu. Visgi, turint omenyje, kad neretai, tokiu atveju tarp šalių kyla ginčai, prioritetas turėtų būti teikiamas rašytiniam pranešimui (faksu, el. laiškais ar kitais telekomunikacijų galiniais įrenginiais). Apibendrinus matome, kad pranešimo per protingą terminą sąlyga laikytina *conditio sine qua non*, t. y. sąlyga, kurios nesant kreditoriaus galimybė reikalauti pašalinti vykdymo trūkumus eliminuojama, todėl ši sąlyga laikytina viena iš svarbiausių, pirminių sąlygų, tik kuriai esant, šalies reikalavimas pašalinti trūkumus įgyja teisinį legitimumą.

Proporcingumo kriterijus. Nors trūkumų šalinimo atveju pripažįstama, kad jo taikymui *mutatis mutandis* keliamos sąlygos, kurios skirtos reikalavimui įvykdyti nepiniginio pobūdžio prievolę, tačiau vykdymo trūkumų šalinimas nėra visiškai toks pats, jau vien dėl to, kad prievolė buvo vykdoma, tačiau jos vykdymo metu pasireiškė trūkumai ir dėl to, kad vykdymo trūkumų šalinimas taip pat taikomas pinginių prievolių vykdymo atvejais, kai jos vykdomos netinkamai. Vertinant atitinkamus kreditoriaus veiksmus, dėl trūkumų šalinimo instituto, kaip sąlyga yra proporcingumo reikalavimo laikymasis. UNIDROIT principų neoficialiame komentare nurodoma, kad sprendžiant, ar reikalavimas pašalinti trūkumus bus neproporcingas, svarbu atsižvelgti į prekių vertę po trūkumų šalinimo, į pažeidimo reikšmingumą, ir į tai, ar be didesnių nepatogumų nukentėjusiajai šaliai nėra prieinami kiti teisių gynimo būdai²²⁶. Atvejai, kai reikalavimas pašalinti trūkumus galėtų būti pripažįstamas neproporcingu būtų kai: reikalaujamas prekės sutaisymas būtų brangesnis už prekės pakeitimą arba pačią reikalavimų neatitinkančią prekę, arba nauda, kurią pirkėjas gautų pašalinus trūkumus būtų pernelyg nereikšminga ir pan. Tas pats pasakytina ir tais atvejais, kai trūkumų šalinimas negali būti pateisinamas dėl techninių ar ekonominių priežasčių, arba, jeigu mažų, nereikšmingų defektų taisymas, susijęs su nepagrįstai didelėmis pastangomis ar

²²⁴ Vokietijos Koburgo apygardos teismo 2006-12-12 sprendimas, Landgericht Coburg 12 December 2006, Nr. 22 O 38/06, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/061212g1.html>>.

²²⁵ 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-39.html>>.

²²⁶ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 906

neprotingai didelėmis išlaidomis²²⁷. Tai iš esmės atitinka ir CK 6.213 str. 2 d. 2 punkte numatytą sąlygą, pagal kurią trūkumų šalinimas nebūtų galimas, jeigu tai nepagrįstai apsunkintų skolininko padėtį, arba tai būtų pernelyg brangu skolininko atžvilgiu. Beje skolininko padėties komplikavimas nėra siejamas vien su finansinės padėties apsunkinimu, tai suprantama plačiau, apimant tiek neproporcingai dideles pastangas, tiek ir grynai subjektyvaus pobūdžio neigiamus išgyvenimus²²⁸. Situacija dėl neprotingo skolininko padėties komplikavimo iliustruojama tokiu pavyzdžiu: *A penkerių metų laikotarpiui išnuomojo savo fermą kasybos bendrovei B. B papildomai įsipareigojo A, kad ji sutvarkys žemę po vykdytų kasybos darbų. A pasibaigus nuomos sutarčiai nusprendė išnuomoti žemę kariuomenei, naudotis ja kaip tankinių pajėgų treniravimosi vieta. Jeigu B įsipareigojimo vykdymas pareikalautų didžiulių lėšų, o žemės sklypo vertė dėl to pasikeistų nežymiai, tai pareiga sutvarkyti žemės sklypą reikštų skolininko padėties komplikavimą²²⁹*. Kita vertus proporcingumo nuostatos apima ir kitą CK 6.213 str. 2 d. įtvirtintą sąlygą, kad turinti teisę gauti įvykdymą sutarties šalis gali protingai gauti įvykdymą iš kito šaltinio. Šiuo atveju protingumas taip pat siejamas su tais atvejais, kai kreditoriui ekonomiškiau ir paprasčiau būtų reikalauti daikto sutaisymo iš arčiau jo esančių asmenų, arba tų, kurie turi reikiamus gebėjimus, techniką ar įrangą. Esant tokioms aplinkybėms, reikalauti trūkumų šalinimo iš skolininko, jo atžvilgiu nebūtų proporcinga. Taigi kaip matome, kreditoriui, siekiančiam pasinaudoti trūkumų šalinimo institutu iš esmės, keliami ganėtinai griežti proporcingumo principo laikymosi reikalavimai, kurie apima tiek veiksnius, susijusius su trūkumų šalinimo kaina pinigine prasme, tiek ir kitus nepiniginio pobūdžio skolininko padėties apsunkinimo veiksnius, įskaitant dedamas pastangas.

3.2.3. Neįmanomumas ir asmeninio pobūdžio prievolės kaip negatyvaus pobūdžio sąlygos

Šios sąlygos yra negatyvaus pobūdžio, t. y. joms egzistuojant reikalavimas pašalinti trūkumus nebus galimas jokiais atvejais ir tai ne vertinamojo pobūdžio, o konstatuojamojo pobūdžio sąlygos.

²²⁷ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 906

²²⁸ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 831.

²²⁹ Ibid. 228

Neįmanomumas. Viena iš negatyvaus pobūdžio sąlygų, kuri pripažįstama visose teisės sistemose, aptartuose *soft law* instrumentuose ir CK teisės normose yra susijusi su aplinkybėmis, kurioms esant prievolės vykdyti toliau nebeįmanoma. Skiriami du neįmanomumo atvejai: pirma, faktinis, kai prievolės įvykdyti nebėra galima dėl to, kad pasikeitė faktinės aplinkybės, kaip pavyzdžiui, pirkėjui turėjo būti pristatytas individualiais rūšiniais požymiais apibūdintas vienetinis, kolekcinis II-ojo Pasaulinio karo metais sukurtas automobilis, kuris gabenimo metu žūsta patekus į autoįvykį; antras, teisinis neįmanomumas, kuris gali pasireikšti įvairiai, kaip antai, teisės aktai, embargai, draudimai gaminti tokias prekes, išėmimas iš civilinės apyvartos ir kt. Taigi šiais atvejais, natūralu, kad kreditorius, negavęs tinkamo įvykdymo, šiuo teisių gynimo būdu pasinaudoti negalės. Neįmanomumas gali būti ir laikino pobūdžio, egzistuoti ribotą laiką, todėl pripažįstama, kad ir teisė reikalauti sutarties vykdymo yra ribojama tik tol, kol tęsis šios aplinkybės²³⁰. Nepriklausomai nuo to, ar neįmanomumas laikinas, ar ne, kreditoriui bet kokių atveju nėra užkertamas kelias ginti pažeistas teises kitais, sutartyje ar teisės aktuose numatytais būdais, įskaitant ir nuostolių atlyginimą.

Asmeninio pobūdžio prievolė. Čia turimi mintyje atvejai, kai prievolės vykdymo dalykas yra susijęs išskirtinai su tos šalies asmeniu. Teismų praktikoje išaiškinta, kad CK 6.213 straipsnio 2 dalies 5 punkto taikymui aktualus išimtinai asmeninis prievolės pobūdis, siejamas su skolininko asmeniu (pvz., sukurti originalų kūrinį)²³¹. Esant tokio pobūdžio prievolei, iš atlikėjo ne tik, kad nebus galima reikalauti priverstinai vykdyti prievolę, bet ir pašalinti vykdymo trūkumus, o tai lemia kelios priežastys: pirma, tokiu atveju iš esmės būtų varžomos sutarties šalies asmeninės laisvės, pažeidžiant principą, kad niekas negali būti verčiamas per prievartą atlikti to, ko jis nepageidauja; antra, darbai arba paslaugos, kurios atliekamos esant spaudimui dažnai netenkina nukentėjusios šalies; trečia, objektyviai sudėtinga kontroliuoti tinkamą prievolės vykdymą²³². Kaip pavyzdį galima paimti kūrinio atlikėją, kuris turi atlikti solinį pasirodymą, tačiau arba jo neatlieka, arba atlieka ne taip, kaip kreditorius įsivaizdavo. Tokiu atveju nepriklausomai nuo galutinio rezultato reikalauti

²³⁰ LANDO O, BEALE H., *Principles of European contract law Parts I and II*, Kluwer law international, The Hague/London/Boston, 2000, p. 396

²³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 metų balandžio 16 d. nutartis byloje *N. P., N. I., A. Š., J. P., E. R v. G. A. ir R. A.*, bylos Nr. 3K-3-213/2014.

²³² LANDO O, BEALE H., *Principles of European contract law Parts I and II*, Kluwer law international, The Hague/London/Boston, 2000, p. 397

pašalinti trūkumus nebus galima. Ginti pažeistas teises kreditorius galės reikalaudamas atlyginti nuostolius, nutraukdamas sutartį ar kt.

3.3. Teisinės pasekmės ir realus įgyvendinimas

Teisinės pasekmės. Kad trūkumų šalinimu kaip teisių gynimo būdu siekiama pašalinti kliūtis, kurios trukdo kreditoriui gauti tai, dėl ko susitarta, abejonių nėra. Visgi, pirmiausia kyla klausimas, kokias teises pasekmes sukelia pats naudojimosi procesas, neskaitant to, kad iš skolininko reikalaujama aktyvių, o tam tikrais atvejais ir pasyvių veiksmų atlikimo. Ankstesniuose poskyriuose atlikta teisinio reguliavimo analizė ir doktrina *expressis verbis* atsakymų į šiuos klausimus nepateikia, todėl reikalingas sisteminis aptarto instituto aiškinimas. Kaip minėta, trūkumų šalinimas suprantamas universaliai, suteikiant teisę ištaisyti sutarties vykdymo trūkumus ir sutartį pažeidusiai šaliai. Tokia galimybė tiesiogiai numatyta nacionalinėje teisėje, CISG ir aptartuose *soft law* instrumentuose, kaip antai UNIDROIT principų 7.1.4 straipsnyje²³³. Šis, skolininkui suteikiamas atvejis, aiškinant jį sistemiškai aktualus keliais aspektais. Pirmiausia, suteikiant galimybę sutartį pažeidusiai šaliai ištaisyti vykdymo trūkumus yra numatomi atitinkami ribojimai, kurie taikomi nukentėjusiai sutarties šaliai. Remiantis UNIDROIT 7.1.4. str. aiškinančia doktrina²³⁴, kai skolininkas pateikia pasiūlymą ištaisyti sutarties vykdymo trūkumus, tai automatiškai apriboja, išskyrus sutarties vykdymo sustabdymą, ir kreditoriaus galimybes taikyti kitus teisių gynimo būdus, nurodant, jog tokia galimybė kreditoriui atsiranda tik tada, kai skolininkui suteikiama antra galimybė įvykdyti sutartį, arba antra galimybė ištaisyti trūkumus. Panašios pozicijos laikomasi ir DCFR III.-3-202 straipsnyje numatytu teisiniu reguliavimu bei CISG doktrinoje, nurodant, kad jeigu trūkumų pašalinti nepavyksta, tai pirkėjas įgyja visas 45 straipsnyje numatytas teises, įskaitant ir teisę į sutarties nutraukimą²³⁵. Vadinasi, jeigu kreditorius esant sutarties pažeidimui pareikalaus, gindamas pažeistas teises,

²³³ Trūkumų šalinimas kaip skolininkui suteikiama teisė, pagal 7.1.4 str. yra siejamas su geros valios principu ir siekiu išvengti ekonominės žalos kylančios iš sutarties nutraukimo bei tokiu būdu suprantamas kaip skolininkui suteikiama galimybė ištaisyti netinkamai įvykdytą sutartį t. y. kaip teisinė priemonė skirta išsaugoti sutartį, net ir tais atvejais kai kreditorius pranešęs apie sutarties nutraukimą laiko, sutartį esančią pasibaigus, tuo pačiu numatant galimybę trūkumų šalinimo metu kreditoriui sulaikyti savo priešpriešinės pareigos vykdymą ir nepriklausomai nuo trūkumų šalinimo pasekmių, reikalauti visiško žalos atlyginimo. (Pateiktas apibendrinimas yra autoriaus atliktos analizės rezultatas).

²³⁴ VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015, p. 845

²³⁵ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, 2nd (english) edition, 2005, Oxford University press., p. 570

ištaisyti atsiradusius sutarties vykdymo trūkumus, tai pagal analogiją jis, išskyrus sutarties vykdymo sustabdymą neteks galimybės trūkumų šalinimo proceso laikotarpiu ginti teises kitais sutarčių teisės gynimo būdais.

Kitas svarbus aspektas yra nuostolių atlyginimo klausimas naudojantis trūkumų šalinimo institutu, nes vienaip ar kitaip nuostolių atsiradimo tikimybė dėl sutarties pažeidimo išlieka. Nors nei nacionalinė teisė, nei *soft law* instrumentai ar CISG šio klausimo tiesiogiai neaptaria, tačiau tokia galimybė aiškiai numatyta trūkumų šalinimo kaip skolininkui suteikiamos teisės atveju, antai CK 6.208 str. 4 d., bei CISG 48 str. 1 d., nurodo, jog nepaisant skolininkui suteikiamos galimybės pašalinti trūkumus, kreditorius išlaiko teisę reikalauti atlyginti nuostolius. Tokios pozicijos laikomasi ir *soft law* instrumentuose – UNIDROIT principų 7.1.4. straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kreditoriaus teisė reikalauti atlyginti nuostolius, kurie atsirado dėl netinkamo sutarties vykdymo, nurodant, kad sutartį pažeidusi šalis yra atsakinga už bet kokius nuostolius, atsiradusius iki trūkumų šalinimo, juos šalinant, ar nuostolius, kurių nebuvo išvengta pasinaudojant šia teise²³⁶, taigi teisė į nuostolius atsiranda nepriklausomai nuo to, ar trūkumų šalinimas buvo atliktas sėkmingai, dėl ko sutartis laikoma įvykdyta tinkamai, ar ne. Panašios pozicijos laikomasi ir PECL 8:104 straipsnio nuostatas aiškinančioje doktrinoje, nurodant, kad nors tiesiogiai nenumatyta, tačiau tokia teisė nukentėjusiajai šaliai neginčijamai suteikiama, nepriklausomai nuo šalinimo pasekmių²³⁷ ir DCFR III.-3:204 str. 3 dalyje, užtikrinant kreditoriui teisę į nuostolių, atsiradusių ar galinčių atsirasti dėl papildomo sutarties vykdymo, atlyginimą. Kadangi tiek CK ir CISG, tiek ir *soft law* instrumentai yra sisteminio pobūdžio, kontrahentui naudojantis vykdymo trūkumų šalinimu kaip teisių gynimo būdu, nepriklausomai nuo to, ar skolininkas ištaisys trūkumus ir tokiu būdu tinkamai įvykdys sutartį, ar ne, jam bet kuriuo atveju paliekama teisė reikalauti atlyginti dėl netinkamo sutarties vykdymo atsiradusius nuostolius.

Be aptartų pasekmių kyla kitas visiškai natūralus klausimas, susijęs su išlaidų, patiriamų šalinant trūkumus, paskirstymu, t. y. jos tenka tik skolininkui ar galbūt proporcingai paskirstomos abiem šalims, atsižvelgiant į kreditoriaus reikalavimų pobūdį. Atsakymą pirmiausia pateikia, DCFR 3:202 str. 2 d., kurioje eksplicitiškai įtvirtinta, kad trūkumų

²³⁶ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, 7.1.4 str.

²³⁷ YOVEL J. *Comparison between provisions of the CISG (Seller's Right to Remedy Failure to Perform: Article 48) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 8:104 and 9:303)* 2005, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp48.html>>.

šalinimo išlaidos visais atvejais tenka skolininkui²³⁸. CISG taip pat nurodo, kad trūkumų šalinimo išlaidos visais atvejais tenka pardavėjui. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje, kilus ginčui dėl CISG, antai Vokietijos teismų nagrinėtoje byloje²³⁹, nurodoma, kad „*vadovaujantis CISG 48 str. už išlaidas patiriamas šalinant trūkumus visais atvejais atsakingas pardavėjas*“. Beje pardavėjui tenkanti išlaidų našta suprantama dvejopai²⁴⁰: pirma, pardavėjas neturi teisės reikalauti jokių papildomų išlaidų, atsiradusių po prekių pristatymo termino, todėl trūkumų šalinimas negali būti siejamas su tuo, ar pirkėjas atlygins papildomas pardavėjo patiriamas išlaidas; antra, pardavėjas privalo kompensuoti bet kokias dėl trūkumų šalinimo pirkėjo patirtas papildomas išlaidas, kurios atlyginamos nepriklausomai nuo galimų patirti ir vėliau reikalauti atlyginti nuostolių. Manytina, kad aptartas išlaidų paskirstymas yra pagrįstas ir tinkamai užtikrinantis šalių teisėtų interesų pusiausvyrą, kadangi pirma, trūkumų šalinimu pačiam skolininkui suteikiama teisė tinkamai įvykdyti sutartį ir gauti tai, kas numatyta sutartyje, o ne kreditoriui nutraukus sutartį likti be sutarties rezultato; antra, tai lemia pati trūkumų šalinimo koncepcija, pagal kurią, kreditorius tarsi turi būti atstatomas į *status quo ante*, t. y. į padėtį buvusią iki pažeidimo, todėl iš jo negali būti reikalaujama trūkumų šalinimo išlaidų, išskyrus, jei kreditoriaus reikalavimas neatitiktų bendrųjų teisės principų arba kitaip pasireikštų nesažiningi jo veiksmai, tačiau tai turėtų būti labiau išimtis iš bendrosios taisyklės.

Taigi remiantis atlikta analize, tais atvejais, kai kreditorius naudojasi trūkumų šalinimu, galimybė ginti pažeistas teises kitais būdais, išskyrus sutarties vykdymo sustabdymu, trūkumų šalinimo proceso metu yra apribota. Pripažįstant, jog sutarties pažeidimas, nors vėliau ir pašalintas, tačiau gali sukelti nukentėjusiajai šaliai nepatogumų ar tam tikrų patiriamų praradimų, kreditoriui yra suteikta nuostolių reikalavimo galimybė, nepriklausomai nuo to, ar sutartis po trūkumų šalinimo įvykdyta ir jis gavo viską, dėl ko susitarta, ar ne. Be to bet kokios su trūkumų šalinimu susijusios išlaidos tenka tik skolininkui, pažymint, kad kreditoriui negali būti keliamos jokios papildomos sąlygos dėl trūkumų šalinimo metu skolininko patirtų išlaidų.

²³⁸ Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, Full Edition. Vol. 1, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2009, p 813

²³⁹ Vokietijos Hamo apeliacinio teismo sprendimas - [Oberlandesgericht Hamm 9 June 1995](http://www.oberlandesgericht-hamm.de/portal/portal/portal.tsp?cms=1&cmsid=1&cmslang=de), Nr. 11 U 191/94, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950609g1.html>>.

²⁴⁰ SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, 2nd (english) edition, 2005, Oxford University press., p. 565.

Realus įgyvendinimas. Nežiūrint atliktos analizės kyla klausimas, kaip ši teisė realiai įgyvendinama. Skolininkui nesutinkant pašalinti trūkumų arba tiesiog nevykdant kreditoriaus reikalavimo, pastarasis gali kreiptis į teismą ir tokiu būdu teismui priėmus sprendimą šis teisių gynimo būdas tampa vykdytinu. Tačiau tais atvejais, kai reikalavimas yra ne piniginio pobūdžio²⁴¹, o susijęs su tam tikro rezultato pasiekimu, arba prievole ką nors duoti ar ko nors pasiekti, kas ir yra pagrindiniai trūkumų šalinimo atvejai, sutarties šalis yra įpareigojama atlikti tai, ko galbūt ji dėl tam tikrų priežasčių nesutinka atlikti, nes mano tai esant neteisinga arba tiesiog atsisako šalinti vykdymo trūkumus. Taigi, kaip šią teisę įgyvendinti ne tik formaliai, bet ir realiai. Prancūzijos teisėje, išvedant iš teismų praktikos, tokiais atvejais yra numatytas *astreinte* institutas²⁴², kurio esmė ta, kad skolininkas už kiekvieną reikalavimo įvykdyti prievolę natūra nevykdymo dieną moka kreditoriui teismo nustatyto dydžio baudą. Nacionalinėje teisėje tokio įgyvendinimo mechanizmo iš esmės nėra. CK bendrosios prievolių teisės nuostatos²⁴³ numato galimybę, kad jeigu skolininkas neįvykdo prievolės atlikti tam tikrą darbą ar veiksmus, kuriuos atlikti gali tik jis pats, tai kreditoriaus reikalavimu teismas iš skolininko išieško kreditoriaus naudai baudą. Nežiūrint to, kasacine tvarka nagrinėtoje byloje²⁴⁴, kuri reikalauja detalesnio aptarimo, kilo ginčas būtent dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra – ištaisyti sutarties vykdymo trūkumus, realaus įgyvendinimo, kylančio iš pirkimo–pardavimo sutarties ir joje numatytų pardavėjų įsipareigojimų netinkamo vykdymo. Ieškovai be kitų reikalavimų byloje prašė: „atsakovams nevykdant teismo sprendimo, įpareigojančio įvykdyti sutartinę prievolę natūra – nutiesti kelius bei dujotiekį per teismo nustatytą terminą, ieškovų naudai skirti atsakovams ne mažesnę kaip 1000 Lt baudą už kiekvieną įsipareigojimo nevykdymo dieną“. Kasaciniame skunde dėl CK 6.61 str. 2 d. taikymo, reikalavimo įvykdyti prievolę santykio kontekste ieškovai nurodė, kad „<sutartyje nurodytus darbus gali atlikti tik atsakovai, kaip turintys tokių darbų atlikimui reikalingas lėšas“. Nežiūrint to, ši kasacinio skundo dalis buvo atmesta. Teismas, pasisakydamas dėl ieškovo reikalavimo, nurodė, kad „Remiantis CK 6.61 straipsnio 3 dalimi,

²⁴¹ Šiuo atveju didesnių keblumų nekyla, nes įsiteisėjus teismo procesiniam dokumentui jis perduodamas vykdyti CPK nustatyta tvarka antstoliui ir tokiu būdu antstolis, atlikdamas teisės aktuose numatytus veiksmus gali areštuoti skolininkui priklausančias lėšas, esančias banko sąskaitose arba jam priklausančią turtą ir pardavus jį iš varžytinių pervesti pinigų sumą išieškotojui.

²⁴² KLIMAS T. *Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*, Carolina academic press, 2006, p 275

²⁴³ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.61 str. 2 d. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

²⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 metų balandžio 16 d. nutartis byloje N. P., N. I., A. Š., J. P., E. R v. G. A. ir R. A., bylos Nr. 3K-3-213/2014.

to paties straipsnio 2 dalis, numatanti baudas už prievolės atlikti darbus pažeidimą, netaikoma, kai pažeistas kreditoriaus teises galima ginti kitais būdais, pavyzdžiui, kreditorius turi teisę atlikti tą darbą pats skolininko sąskaita arba reikalauti atlyginti nuostolius. <...> Teisėjų kolegija išaiškina, jog CK 6.61 straipsnio 2 dalyje nurodomos prievolės <...> yra prievolės, kurias kreditorius iš principo gali atlikti už skolininką, tačiau kurių įvykdymas skolininko sąskaita reikštų kreditoriaus padėties esminį pasunkinimą arba nėra tikėtina, kad kreditorius dėl savo asmeninių savybių būtų pajėgus skolininko sąskaita darbą atlikti pats. <...>. Anot teismo „vien kreditoriaus lėšų neturėjimas nėra pagrindas konstatuoti, kad prievolę atlikti darbus gali tik pats skolininkas. <...> kreditorius turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti, kad skolininkas avansu sumokėtų darbui atlikti reikalingas sumas“. Galiausiai teismas pažymėjo, kad „<...>, tais atvejais, kai skolininkas nevykdo tokią pareigą nustatančio teismo sprendimo, baudos gali būti skiriamos ir remiantis vykdymo procesą reglamentuojančiomis CPK normomis. <...>“. Taigi, teismų praktikoje, pozicijos dėl *astrainte* taikymo, kaip yra Prancūzijos teisėje buvo atsisakyta, laikantis pozicijos, kad už prievolės natūra - trūkumų šalinimo nevykdymą kreditorius gali: pirma, skolininkui nevykdant prievolės įvykdyti prievolę pats ir reikalauti atlyginti nuostolius; antra, kreiptis į teismą su pareiškimu ir reikalauti priteisti reikiamą sumą trūkumų šalinimui avansu; trečia, inicijuoti bylą vykdymo procese, ir remiantis CPK 771 str²⁴⁵., antstoliui kreipiantis į teismą, reikalaujant skirti baudą už kiekvieną nevykdymo dieną vykdymo procese. Kitaip tariant, kreditorius, siekdamas gauti realų trūkumų šalinimo įgyvendinimą, kuris jau savaime turėtų apginti jo pažeistas teises, turi ganėtinai nemažai papildomų reikalavimų, finansinių ir laiko resursų, taip pat ir rizikos, inicijuojant atskiras bylas. Manytina, kad toks požiūris ir teisės aiškinimas neprisideda prie veiksmingo teisių gynimo būdo įgyvendinimo bei iš esmės atgraso nukentėjusiąją sutarties šalį naudotis šiuo teisių gynimo būdu.

Taigi atsižvelgiant į šią darbo dalį, darytinos tokios pagrindinės išvados:

1. Sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas yra suprantamas kaip specifinė, reikalavimo įvykdyti prievolę natūra sudedamoji dalis, kuria esant netinkamam sutarties vykdymui, pasireiškiančiam įvairiais sutarties pažeidimais, nukentėjusiai sutarties šaliai yra suteikiama teisė reikalauti pašalinti šiuos iš sutarties kylančius vykdymo trūkumus ir tokiu būdu gauti tinkamą sutarties rezultatą, tuo pačiu išsaugant

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 771 str., // Valstybės žinios. 2002-04-06 Nr. 36-1340, aktuali redakcija nuo 2019-03-01 - 2019-06-30.

- tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius. Trūkumų šalinimas taikomas piniginio ir nepiniginio pobūdžio prievolėms. Trūkumų šalinimas eksplicitiškai siejamas ir apima pirmiausia du savarankiškus reikalavimus, t. y. pirma, vykdymo trūkumų ištaisymą, kuris siejamas su trūkumų turinčiomis prekėmis, arba netinkamu ar nepakankamu aptarnavimu. ir antra, patį vykdymo pakeitimą.
2. Sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas galimas taikyti šalis siejant tiek vienašalėms, tiek ir dvišalėms sutartims.
 3. Siekiant pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu nereikalaujama esminio sutarties pažeidimo, svarbu tik, kad jis nebūtų mažareikšmis.
 4. Šaliai, norinčiai pasinaudoti trūkumų šalinimo institutu kaip teisių gynimo būdu, keliamos imperatyvaus pobūdžio sąlygos, nuo kurių buvimo ar nebuvimo priklausys ir šio teisių gynimo būdo taikymo galimybė:
 - a. Informatyvaus pobūdžio reikalavimas pranešti per protingą teminą kaip *conditio sine qua non*, kurios nesant, kreditoriaus galimybė reikalauti pašalinti vykdymo trūkumus eliminuojama;
 - b. Proporcingumo principo reikalavimas, kuriuo siekiama užtikrinti šalių teisių pusiausvyrą, pernelyg nepagrįstai neapsunkinant skolininko teisinės padėties, materialine ir nematerialine prasme ar kreditoriui turint galimybę trūkumus pašalinti ekonomiškiau nesikreipiant į skolininką;
 - c. Neįmanomumas ir asmeninio pobūdžio prievolės kaip negatyvaus pobūdžio sąlygos, kurių egzistavimas suponuoja teisių gynimo būdo taikymo negalimumą.
 5. Trūkumų šalinimo metu nukentėjusioji šalis, išskyrus sutarties vykdymo sustabdymą, neturi teisės naudotis kitais teisių gynimo būdais, jie nėra prieinami tol, kol tęsiasi šis procesas. Nežiūrint to nukentėjusiai sutarties šaliai nepriklausomai nuo trūkumų šalinimo pasekmių, visais atvejais paliekama teisė reikalauti atlyginti dėl sutarties pažeidimo atsiradusius nuostolius. Visos trūkumų šalinimo išlaidos visais atvejais tenka sutartį pažeidusiai šaliai, dėl kurios atsirado trūkumų šalinimo poreikis.
 6. Efektyvus trūkumų šalinimo įgyvendinimo mechanizmas ne piniginio pobūdžio prievolių atveju nėra numatytas. Kreditorius, siekdamas gauti realų trūkumų šalinimo įvykdymą turi šias pasirinkimo galimybes: pirma, skolininkui nevykdant prievolės gali įvykdyti prievolę pats ir reikalauti atlyginti nuostolius; antra, kreiptis į teismą su

pareiškimu ir reikalauti priteisti reikiamą sumą avansu; trečia, remiantis civilinio proceso teisės normomis, reglamentuojančiomis teismų sprendimų vykdymą, gali inicijuoti bylą vykdymo procese, antstoliui kreipiantis į teismą su reikalavimu skirti skolininkui baudą už kiekvieną nevykdymo dieną.

4. SUTARTIES VYKDYMO SUSTABDYMO IR SUTARTIES VYKDYMO TRŪKUMŲ ŠALINIMO TARPUSAVIO SANTYKIS

Ištyrus ir atskirai išanalizavus sutarties vykdymo sustabdymą ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimą kaip atskirus teisių gynimo būdus, tikslinga aptarti jų tarpusavio santykį, nustatant tarpusavio konkurenciją ir derinimą bei tai, kas lemia vieno ar kito teisių gynimo būdo taikymo pasirinkimą.

4.1. Konkurencija ar tarpusavio suderinamumas

Antrojoje ir trečiojoje darbo dalyse ištirti teisių gynimo būdai yra nejurisdikciniai²⁴⁶, kuriuos šalys gali taikyti savo iniciatyva, nesikreipdamos į teismą. Kaip matyti iš teisinio reguliavimo²⁴⁷, *a priori* galima daryti prielaidą, kad sutarties vykdymo sustabdymas kaip *exceptio* ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas yra vienas kitą papildantis ir tarpusavyje suderinami teisių gynimo būdai, siekiant bendro tikslo – išsaugoti šalis siejančią sutartį ir gauti joje sutartą, šalis tenkinantį rezultatą. Tokia išvada išplaukia iš sisteminio CK 6.208 str. 4 d., CK 6.214 str. teisinio reguliavimo. Štai CK 6.208 str. 4 d. *expressis verbis* įtvirtina, kad šalis gali sustabdyti savo prievolių įvykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus. Tokios pozicijos laikomasi ir teisės doktrinoje²⁴⁸, teikiant nuorodą į sutarties vykdymo sustabdymą reglamentuojantį CK 6.207 str. Kaip minėta, sutarties vykdymo sustabdymas, yra taikomas išimtinai sinalagmatinių sutarčių atvejais, nes tai lemia iš dalies Vokietijos teisėje žinoma vieningų mainų teorija, kurios esmė ta, kad šalys sutartį sudaro siekdamos gauti iš jos tam tikrą naudą, šalims apsieičiant sutartyje sulygtų veiksmų rezultatu, o kol viena šalis negauna to, kas numatyta sutartimi, ji negali būti įpareigota vykdyti sutarties, jeigu ji neturi pareigos sutarties vykdyti pirmiau. Tuo tarpu sutarties vykdymo trūkumų

²⁴⁶ Sutarties vykdymo trūkumų šalinimo atveju, kreipimasis į teismą būtinas tik kuo atveju, kai skolininkas atsisako šalinti trūkumus gera valia ir tada iškyla realaus įgyvendinimo problema.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 6.207, 6.208, 6.214 str. // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262

²⁴⁸ MIKELĖNAS. V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 278

šalinimas yra galimas taikyti šalis saistant ne tik dvišalėms, bet ir vienašalėms sutartims, todėl šalis gali būti įpareigota pašalinti vykdymo trūkumus nepriklausomai nuo to, gaus ji už tai kažką mainais ar ne. Dėl šių priežasčių, trūkumų šalinimo atveju nukentėjusioji sutarties šalis sustabdyti priešpriešinių įsipareigojimų vykdymą pagal sutartį galėtų tais atvejais, kai šalis sieja dvišalės sutartys. Toks suderinamumas pripažįstamas ir teismų praktikoje, nurodant, kad „CK 6.208 straipsnio dalyje nustatyta galimybė taikyti savigyną, kai sutartis įvykdoma netinkamai: šalis gali sustabdyti savo prievolių vykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus, bei reikalauti atlyginti nuostolius“.²⁴⁹ Štai vienoje byloje²⁵⁰ kilus ginčui iš krovinių ekspedijavimo sutarties buvo sprendžiama, ar ekspeditorius užsakovui vėluojant atsiskaityti už suteiktas paslaugas, taigi esant sutarties vykdymo trūkumui, turėjo pagrindą sustabdyti savo įsipareigojimų pagal ekspedijavimo sutartį vykdymą – sustabdyti gabenamo krovinio pristatymą į paskirties vietą. Atmesdamas atsakovo kasacinį skundą teismas pažymėjo, kad „Apeliacinės instancijos teismas konstatavęs, kad ieškovo veiksmai vykdant Ekspedijavimo sutartį ir keičiant apmokėjimo tvarką buvo teisėti, sprendė, kad ieškovas turėjo teisinį pagrindą sustabdyti sutartinių įsipareigojimų vykdymą kasatoriui pažeidžiant prievolę atsiskaityti su ieškovu pagal nustatytą mokėjimo tvarką, apie kurią kasatorius buvo tinkamai ir laiku informuotas. <...> Teisėjų kolegija laiko pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad nurodyta krovinių gabenimo organizavimo paslaugų struktūra patvirtina, jog, atgabenęs krovinius į Klaipėdos uostą, tačiau jų nepristatęs į paskirties vietą Kaune, ieškovas <...> sustabdė prievolių pagal Ekspedijavimo sutartį vykdymą, informuodamas atsakovą apie tai, kad jei negaus apmokėjimo, neatgabens krovinio „iki durų“, t. y. į krovinio pristatymo vietą Kaune“. Taigi šalis siejant dvišalėms sutartims, sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas iš tiesų yra efektyvūs, suderinami ir vienas kitą papildantys teisių gynimo būdai. Tuo tarpu šalis siejant dovanojimo sutarčiai ir dovanotojui perdavus netinkamos kokybės daiktą, arba jo iš vis neperdavus, natūralu, kad apdovanotasis gali reikalauti pašalinti sutarties vykdymo trūkumus, tačiau sutarties vykdymo sustabdymas šiuo atveju nebus galimas, nes tai lemia pati sutarties prigimtis. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad konkurencijos tarp aptartų teisių gynimo būdų nėra, priešingai, šalis

²⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 m. kovo 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Lietuvos gretutinių teisių asociacija v. UAB „Liuks“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-152/2014; taip pat galima žiūrėti Šiaulių apygardos teismo 2011-09-08 nutarties civilinėje byloje UAB „Fresh projects“ v. UAB „Maisto magija“, bylos Nr. 2A-442-71/2011.

²⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2015 m. birželio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Arijus“ v. UAB „Auster“ ir Ko, bylos Nr. 3K-3-373-687/2015.

siejant dvišalėms sutartims, sutarties vykdymo sustabdymas ir trūkumų vykdymo šalinimas yra tarpusavyje derantys ir vienas kitą papildantys, sutarties išsaugojimą ir tinkamą įvykdymą skatinantys teisių gynimo būdai.

4.2. Veiksniai, turintys įtakos teisių gynimo būdų pasirinkimui

Sutarties laisvės principas bei privatinėje teisėje vyraujantis dispozityvumo elementas, leidžia šalims ne tik pasirinkti ginti ar ne pažeistas teises, bet taip pat ir tai, kokiu būdu jas ginti. Kaip matome, sutarties vykdymo sustabdymas ir vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdai nei kartu, nei atskirai nėra itin paklausūs. Atsižvelgiant į šiame darbe atliktą išsamią aptartų teisių gynimo būdų analizę, įskaitant ir lyginamąjį apsektą, kuris dėl nacionalinės teisės doktrinos ir teismų praktikos stygiaus iš esmės buvo vyraujantis, pagrindiniai aspektai nulemiantys šalių pasirinkimą yra du: pirma, teisinio reguliavimo aiškumas ir antra, teisių gynimo būdų efektyvumas, ginant pažeistas teises.

Teisinio reguliavimo aiškumas. Kalbant apie sutarties vykdymo sustabdymą kaip *exceptio*, nustatyta, kad šis teisių gynimo būdas doktrinoje suprantamas kaip įtvirtintas net keliose atskirose teisės normose, t. y. CK 6.46 str., 6.58 str, ir CK 6.207 str. Teismų praktikoje aiškios takoskyros tarp šių teisės normų nėra, CK 6.207 straipsnį laikant tik papildoma, bendrąsias CK 6.46 ir 6.58 str. nuostatas atspindinčia norma, ko pasėkoje laikoma, kad sutarties vykdymo sustabdymas nėra galimas, jeigu skolininkas pateikia adekvatų prievolės įvykdymo užtikrinimą. Toks aiškinimas, kaip minėta antrajame skyriuje yra netikslus, nes būtent CK 6.207 str. kaip speciali sutarčių teisės nuostata ir atskleidžia sutarties vykdymo sustabdymo, perimto iš *exceptio non adimpelti contractus* principo, esmę, kurios vienas iš unikalių požymių, remiantis doktrina ir *soft law* instrumentais yra tas, kad jo negalima įveikti pateikus prievolės vykdymo užtikrinimą. Tai iš esmės daro šį institutą unikaliu ir teisiškai veiksmingu, nes sutarties nevykdanti ar netinkamai vykdanči šalis, norinti gauti sutartą rezultatą, turi pareigą pirmiau įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, ir tik tokiu atveju ji pati galės gauti tai, dėl ko susitarta. Taigi neteikiant pakankamo dėmesio teisiniam reguliavimui šis esminis *exceptio* požymis netenka prasmės, ko pasėkoje civilinių teisinių santykių dalyviams nesant aiškaus teisinio reguliavimo ir pozicijos dėl šio teisių gynimo būdo taikymo jis tampa neprioritetiniu, nes akivaizdu, kad skolininkui pateikus prievolės įvykdymo užtikrinimą, bus sugaištas laikas, išnaudoti kiti resursai, o tikslas taikant šį teisių gynimo būdą pasiektas nebus. Kalbant apie sutarties vykdymo trūkumų šalinimą, autoriaus manymu,

teisinis reguliavimas pateiktas CK 6.214 str. ir CK 6.208 str. taip pat nėra aiškus, tai parodo ir šio darbo III dalyje atlikta analizė bei gautos išvados.

Teisių gynimo būdų efektyvumas. Teisių gynimo būdai, be kita ko, turi būti efektyvūs ir realiai įgyvendinami, apginti pažeistas teises kuo ekonomiškiau ir be didesnių nepatogumų, tuo tarpu teisinis reguliavimas dar savaime nereiškia efektyvaus teisių gynimo. Sutarties vykdymo sustabdymas neretai laikomas tik preliudija į kitus teisių gynimo būdus, todėl pats savaime realios ir apčiuopiamos naudos kreditoriui nesuteikia. Juo siekiama priversti sutarties kontrahentą vykdyti sutartinius įsipareigojimus, kad jis gautų sutartimi sulygtą rezultatą, tačiau, jeigu skolininkas nebus suinteresuotas gauti tai, dėl ko susitarta, šis teisių gynimo būdas tampa neefektyvus, kadangi kreditorius negaus to, kas sulygta sutartimi. Kalbant apie sutarties vykdymo trūkumų šalinimą, tais atvejais, kai trūkumai, susiję su nepiniginio pobūdžio prievolės vykdymu, šalys iš esmės be didesnių nepatogumų, operatyviai ir efektyviai neturi galimybės gauti realios šio teisių įgyvendinimo teikiamos naudos, t. y. dažniausiai turi papildomų procedūrų kreipiantis į teismą, vėliau į antstolius ir pan., o tai neprideda nei prie efektyvaus teisių įgyvendinimo, nei prie šio teisių gynimo būdo pasirinkimo, nes net ir atlikti veiksmai negarantuoja, kad prievolė visgi bus įvykdyta tinkamai. Kita vertus tai lemia ne teisinis reguliavimas, o veikiau pati šio teisių gynimo būdo prigimtis, kur jis kildinamas iš reikalavimo įvykdyti prievolę natūra. Doktrinoje nurodoma, kad reikalavimas įvykdyti prievolę natūra kontinentinėje teisėje sutinkamas ganėtinai retai dėl sudėtingo jo įgyvendinimo²⁵¹. Vokietijos teisėje reikalavimas įvykdyti prievolę natūra nėra itin aktualus, kadangi paprastai kreditoriui daug patogiau nustatyti konkretų vykdymo terminą, kuriam pasibaigus jis paprasčiausiai reikalaus nuostolių atlyginimo²⁵², pažymint, kad nuostoliai yra tiek pat efektyvus teisių gynimo būdas, kaip ir reikalavimas įvykdyti sutartį natūra, o pastarosios įgyvendinimo sunkumai netgi sumažina šio teisių gynimo būdo pasirinkimą. Kaip matyti Vokietijos teisės doktrinoje atvirai nurodoma, kad praktikoje reikalavimas įvykdyti prievolę natūra neturi jokios apčiuopiamos reikšmės, nes kai sutarties nevykdymas gali būti kompensuotas pinigais, verslas labiau linkęs rinktis nuostolių atlyginimą, o ne rizikuoti eikvojant laiką ir pinigus pretenzijoms dėl prievolės vykdymo

²⁵¹ KLIMAS T. *Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*, Carolina academic press, 2006, p. 276

²⁵² TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998, p. 53

natūra, kurios nebūtinai garantuoja, kad sutartis realiai bus įvykdyta²⁵³. Kaip matyti iš 2000 metais atliktos statistinės apibendrinamosios studijos²⁵⁴, dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra, kylančios iš CISG taikymo, nustatyta, kad iš 200 bylų atvejų, įskaitant ir arbitražo sprendimus, dėl reikalavimo įvykdyti prievolę natūra ir nuostolių atlyginimo tik viena byla²⁵⁵ buvo susijusi su reikalavimu įvykdyti prievolę natūra. Šiuos pasirinkimus lemia keletas priežasčių²⁵⁶: pirma, reikalavimas atlyginti nuostolius yra lengviau įgyvendinamas ir neveda prie to paties neigiamo sutarties neįvykdymo rezultato; antra, teismui sudėtinga įvertinti ir sekti sutarties vykdymo kokybę, o kreditorius gali būti praradęs pasitikėjimą skolininku; trečia, ilgai trunkantis teisminis įgyvendinimo procesas; ketvirta, išlieka tikimybė, kad reikalavimas įvykdyti prievolę natūra tęsiantis ginčui pasidarys nebeįmanomas, pvz. žuvus perduotinam daiktui, todėl galiausiai vis tiek bus reikalaujama atlyginti nuostolius ir pan. Taigi, galima daryti išvadą, kad trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas nėra tarp prioritetinių, nes tai lemia ne tiek teisinis reguliavimas, kiek jo prigimtis, todėl jis realiai sunkiai įgyvendinamas, o tokiu būdu jis nėra tiek efektyvus, kiek būtina apginti pažeistas teises. Taigi, tiek sutarties vykdymo sustabdymas, tiek ir vykdymo trūkumų šalinimas, skolininkui neturint suinteresuotumo tinkamam sutarties vykdymui dėl savo prigimties nėra pakankamai efektyvūs, kas lemia tai, kad nukentėjusioji sutarties šalis dažniau priversta rinktis kitus, labiau efektyvius rezultato prasme teisių gynimo būdus.

Taigi apibendrinus šioje dalyje darytinios tokios pagrindinės išvados:

1. Tarp sutarties vykdymo sustabdymo ir sutarties trūkumų šalinimo kaip teisių gynimo būdų teisės taikymo prasme konkurencijos nėra, jie dvišalių sutarčių atveju yra vienas kitą papildantys ir tarpusavyje derantys nejurisdikciniai teisių gynimo būdai, kurie gali būti taikomi tiek kartu, tiek atskirai.
2. Sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdai, viena vertus stokoja aiškaus teisinio reguliavimo, todėl šie teisių gynimo būdai kelia atitinkamus jų taikymo pasirinkimo ribojimus, kita vertus dėl savo prigimties,

²⁵³ ZWEIGERT, K. & KOETZ, H. „*Introduction to Comparative Law*“, Claradon Press Oxford 3.ed., 1998, p. 484

²⁵⁴ LANDO H., ROSE C. *On Specific Performance in Civil Law and Performance Cost*, 2000, Copenhagen Business School, p. 7

²⁵⁵ Šveicarijos Ciuricho komercinio arbitražo 1996-05-31 sprendimas, Zürich Chamber of Commerce Arbitration Award, Nr. ZHK 273/95 of 31 May 1996, [interaktyvus, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d.], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960531s1.html>>.

²⁵⁶ LANDO H., ROSE C. *On Specific Performance in Civil Law and Performance Cost*, Copenhagen Business School, 2000, p. 18

nesant sutartį pažeidusios šalies suinteresuotumo dėl tinkamo sutartimi priimtų įsipareigojimų vykdymo, šie teisių gynimo būdai stokoja efektyvumo, ko pasėkoje nukentėjusioji sutarties šalis, nors ir pasirinkdama tokiais būdais ginti pažeistas teises, ne visuomet gali gauti ją tenkinantį rezultatą, t. y. tinkamą sutarties įvykdymą. Dėl šių priežasčių t. y. teisinio reguliavimo aiškumo stokos ir nepakankamo teisių gynimo būdų efektyvumo, praktikoje prioritetas suteikiamas alternatyviems, rezultato prasme labiau efektyviems teisių gynimo būdams, įskaitant nuostolių atlyginimą.

IŠVADOS

1. Teisių gynimas suprantamas kaip galimybė įgyvendinti subjektines teises ir iš jų kylančius teisinio pobūdžio reikalavimus, susijusius su pažeistų teisių atkūrimu ar jų pripažinimu. Esant prievolės pažeidimui, teisėje skiriami teisių gynimo būdai, kurie suprantami kaip konkretaus asmens, kurio teisės pažeistos, teises pažeidusiam asmeniui keliami konkretaus pobūdžio aiškiai apibrėžti reikalavimai, kurių kiekvienas detalizuojamas Civiliniame kodekse. Teisių gynimas sutartiniuose teisiniuose santykiuose galimas kontrahentui neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius sutartimi prisiimtų įsipareigojimų ir nesant aplinkybių, atleidžiančių sutartį pažeidusią šalį nuo atsakomybės, leidžiant pasirinkti konkretų teisių gynimo būdą savarankiškai, atsižvelgiant į pažeidimo pobūdį, teisinį reguliavimą ir šalių sudarytos sutarties sąlygas.
2. Sutarties vykdymo sustabdymas yra nejurisdikcinis teisių gynimo būdas, kylantis iš *exceptio non adimpleti contractus*, kuriuo nukentėjusiai sutarties šaliai leidžiama sustabdyti savo įsipareigojimų vykdymą kontrahento atžvilgiu, siekiant: pirma, skatinti kitą sutarties šalį vykdant prisiimtus įsipareigojimus gauti savo sutarties įvykdymą ir antra, išlaikyti sutartinius teisnius santykius. Šis teisių gynimo būdas yra taikomas tol, kol kontrahentas pradeda vykdyti jam tenkančius įsipareigojimus ar juos visiškai įvykdo, dėl to jis negali būti įveiktas pateikiant adekvatų prievolės vykdymo užtikrinimą. Sutarties vykdymo sustabdymas taikomas išskirtinai dvišalių sutarčių atvejais, iš kurių kylantys įsipareigojimai yra sudarantys esmines sutarties sąlygas pagal tokią sutarties vykdymo tvarką: pirma, kai sutartį šalys turi vykdyti tuo pačiu metu ir bet kuri šalis jos neįvykdo, antra, kai sutarties neįvykdo sutartį pirmiau turinti vykdyti šalis. Esminio sutarties pažeidimo nereikalaujama, jis galimas taikyti užtikrinant protingumo ir sąžiningumo principų bei geros valios reikalavimų laikymąsi. Informavimas apie sutarties vykdymo sustabdymą yra ne imperatyvus, o rekomendacinio pobūdžio, motyvuojant sutartį pažeidusią šalį vykdyti savo įsipareigojimus. Griežtas proporcingumo principo laikymasis taip pat nereikalaujamas, leidžiama tam tikra disproporcija.
3. Sutarties vykdymo sustabdymas gali būti taikomas ir dėl numanomo sutarties pažeidimo. Tokiu atveju, užtikrinant teisinių santykių stabilumą ir šalių teisėtumą

interesų pusiausvyrą, numanomas sutarties pažeidimas turi būti esminis, o pranešimas dėl sutarties vykdymo sustabdymo yra privalomas, suteikiant galimybę kontrahentui pateikti sutarties vykdymo užtikrinimą dėl būsimo sutarties įvykdymo, tokiu būdu paneigiant kreditoriaus abejones ir išlaikant savalaikį sutarties vykdymą. Sutarties vykdymo sustabdymas dėl numanomo sutarties pažeidimo gali būti įveikiamas sutarties kontrahentui pateikus adekvatų prievolės užtikrinimą. Šis teisių gynimo būdas taip pat gali būti taikomas ir tada, kai šalis sieja atskiros, tačiau glaudžiu tarpusavio ryšiu susijusios sutartys, siekiant bendro ilgalaikiu bendradarbiavimu grindžiamo tikslo.

4. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimas yra nejurisdikcinis teisių gynimo būdas, laikomas specifine reikalavimo įvykdyti prievolę natūra sudedamąja dalimi, kuriuo esant netinkamam sutarties vykdymui, pasireiškiančiam įvairaus pobūdžio sutarties pažeidimais, nukentėjusiai sutarties šaliai yra suteikiama teisė reikalauti pašalinti iš sutarties kylančius bet kokius vykdymo trūkumus ir tokiu būdu gauti tinkamą sutarties įvykdymą, tuo pačiu išsaugant tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius. Pagrindiniai būdai trūkumų šalinimui: reikalavimas ištaisyti trūkumus ir reikalavimas pakeisti patį vykdymą. Sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas galimas taikyti šalis siejant tiek vienašalėms, tiek ir dvišalėms sutartims. Siekiant pasinaudoti šiuo teisių gynimo būdu nereikalaujama esminio sutarties pažeidimo. Sutarties vykdymo trūkumų šalinimas atitinka Vokietijos teisėje žinomą išimčių tradiciją, todėl jo taikymui esminę reikšmę įgyja atitinkamų sąlygų egzistavimas arba jų nebuvimas:
 - a. Informatyvaus pobūdžio reikalavimas pranešti per protingą teminą kaip *conditio sine qua non*, kurios nesant, galimybė reikalauti pašalinti vykdymo trūkumus eliminuojama;
 - b. Proporcingumo principo reikalavimas, kuriuo siekiama užtikrinti šalių teisių pusiausvyrą, pernelyg nepagrįstai neapsunkinant skolininko teisinės padėties, materialine ir nematerialine prasme ar nukentėjusiai sutarties šaliai turint galimybę trūkumus pašalinti ekonomiškiau, nesikreipiant į skolininką;
 - c. Neįmanomumas ir asmeninio pobūdžio prievolės kaip negatyvaus pobūdžio sąlygos, kurių egzistavimas suponuoja teisių gynimo būdo taikymo negalimumą.

5. Trūkumų šalinimo metu nukentėjusioji šalis, išskyrus sutarties vykdymo sustabdymą, neturi teisės naudotis kitais teisių gynimo būdais, jie nėra prieinami tol, kol tęsiasi šis procesas. Nepriklausomai nuo trūkumų šalinimo pasekmių, kreditoriui visais atvejais paliekama teisė reikalauti atlyginti dėl sutarties pažeidimo atsiradusius nuostolius. Visos trūkumų šalinimo išlaidos tenka tik sutartį pažeidusiai šaliai. Efektyvus trūkumų šalinimo įgyvendinimo mechanizmas ne piniginio pobūdžio prievolių atveju nėra numatytas – siekiant realaus trūkumų šalinimo įvykdymo kreditorius turi šias galimybes: pirma, skolininkui nevykdant prievolės gali įvykdyti prievolę pats ir reikalauti atlyginti nuostolius; antra, kreiptis į teismą su pareiškimu ir reikalauti priteisti reikiamą sumą trūkumų šalinimui avansu; trečia, remdamasis civilinio proceso teisės normomis, gali inicijuoti bylą vykdymo procese, tokiu būdu antstoliui kreipiantis į teismą su reikalavimu skirti skolininkui baudą už kiekvieną nevykdymo dieną.
6. Tarp sutarties vykdymo sustabdymo ir sutarties trūkumų šalinimo konkurencijos teisės taikymo prasme nėra. Dvišalių sutarčių atveju sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas yra vienas kitą papildantys ir tarpusavyje derantys nejurisdikciniai teisių gynimo būdai, galimi taikyti tiek kartu, tiek atskirai. Analizuoti teisių gynimo būdai nėra prioritetiniai dėl dviejų priežasčių: pirma, trūksta aiškaus teisinio reguliavimo, antra, nesant sutartį pažeidusios šalies suinteresuotumo prisiimtų įsipareigojimų vykdymui, jie stokoja efektyvumo, todėl nukentėjusioji sutarties šalis, ne visuomet gali gauti tinkamą sutarties įvykdymą. Dėl šių priežasčių prioritetas suteikiamas alternatyviems teisių gynimo būdams, įskaitant sutarties nutraukimą ir nuostolių atlyginimą.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į išvadas dėl sutarties vykdymo sustabdymo, siekiant teisinio tikrumo ir aiškumo renkantis teisių gynimo būdus, būtų tikslinga atlikti CK 6.207 str. reglamentuojančio *exceptio non adimpleti contractus* pagrindu perimtą teisių gynimo būdą, pakeitimus. Siūlytini tokie CK 6.207 straipsnio pakeitimai:

Esamas reglamentavimas:

6.207 straipsnis. Sutarties vykdymo sustabdymas

1. Jeigu šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu, tai bet kuri iš jų turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita šalis nepradės jos vykdyti.
2. Kai šalys savo prievolės turi įvykdyti viena paskui kitą, tai turinti sutartį įvykdyti vėliau šalis gali sustabdyti vykdymą tol, kol kita šalis neįvykdo savo prievolių.
3. Šalys šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta teise privalo naudotis protingai ir sąžiningai.

Siūlomas reglamentavimas:

6.207 straipsnis. Sutarties vykdymo sustabdymas

1. *Jeigu dvišalės sutarties šalys turi įvykdyti sutartį tuo pačiu metu, tai bet kuri iš jų turi teisę sustabdyti sutarties vykdymą tol, kol kita šalis nepradės jos vykdyti.*
2. *Kai dvišalės sutarties šalys savo prievolės turi įvykdyti viena paskui kitą, tai turinti sutartį įvykdyti vėliau šalis gali sustabdyti vykdymą tol, kol kita šalis neįvykdo savo prievolių.*
3. *Šalys šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta teise privalo naudotis protingai ir sąžiningai*
4. *Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytu atveju, kodekso 6.58 straipsnio 2 dalies 1 punktas ir 6.58 straipsnio 5 dalis netaikomos.*

2. Siekiant panaikinti perteklinį reglamentavimą susijusį su prievolių vykdymo sustabdymu ir sutarties vykdymo sustabdymu bei tokiu būdu užtikrinant aiškesnį teisinį reglamentavimą tikslinga atlikti CK 6.58 str. pakeitimus, tokiu būdu:

Esamas reglamentavimas:

6.58 straipsnis. Teisė sustabdyti prievolės įvykdymą

1. Jeigu sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis, o prievolės šalis, kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti, prievolės nevykdo arba yra aišku, jog nustatytu terminu jos neįvykdys, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba apskritai atsisakyti ją vykdyti, apie tai pranešti kitai šaliai ir pareikalauti atlyginti nuostolius.

<...>.

Siūlomas reglamentavimas:

6.58 straipsnis. Teisė sustabdyti prievolės įvykdymą

1. *Jeigu sutartinės prievolės įvykdymas yra priešpriešinis, o prievolės šalis, kuri pirma turi atlikti veiksmus prievolei vykdyti, prievolės nevykdo arba yra aišku, jog nustatytu terminu jos neįvykdys, kita prievolės šalis turi teisę sustabdyti priešpriešinį savo prievolės vykdymą arba apskritai atsisakyti ją vykdyti, apie tai pranešti kitai šaliai ir pareikalauti atlyginti nuostolius.*

<...>.

3. Siekiant teisinio aiškumo, sutarties vykdymo sustabdymo ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimo atveju būtų tikslinga pakeisti CK 6.208 straipsnio 4 dalį, tokiu būdu:

Esamas reglamentavimas:

6.208 straipsnis. Įvykdymo trūkumų pašalinimas

<...>.

4. Šalis gali sustabdyti savo prievolių įvykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus, bei reikalauti atlyginti nuostolius.

Siūlomas reglamentavimas:

6.208 straipsnis. Įvykdymo trūkumų pašalinimas

<...>.

4. *Dvišalės sutarties šalis gali sustabdyti savo prievolių pagal tą sutartį vykdymą tol, kol kita šalis pašalina įvykdymo trūkumus, kylančius iš šios sutarties, bei reikalauti atlyginti nuostolius.*

4. Atsižvelgiant į išvadas sutarties vykdymo trūkumų šalinimo, siekiant teisinio aiškumo dėl šio teisių gynimo būdo taikymo tikslinga papildyti CK 6.214 str. papildant jį analogiška UNIDROIT principų 7.2.3 straipsnio antrojo sakinio nuostata:

Esamas reglamentavimas:

6.214 straipsnis. Netinkamo įvykdymo ištaisyimas arba pakeitimas

Teisė gauti įvykdymą aprėpia teisę reikalauti ištaisyti ar pakeisti įvykdymą arba kitokiu būdu pašalinti įvykdymo trūkumus atsižvelgiant į šio kodekso 6.208 straipsnio taisyklės.

Siūlomas reglamentavimas:

6.214 straipsnis. Netinkamo įvykdymo ištaisyimas arba pakeitimas

Teisė gauti įvykdymą aprėpia teisę reikalauti ištaisyti ar pakeisti įvykdymą arba kitokiu būdu pašalinti įvykdymo trūkumus atsižvelgiant į šio kodekso 6.208 straipsnio taisyklės. Šio straipsnio taikymui atitinkamai taikomos šio kodekso 6.213 straipsnio 2 dalies taisyklės.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai

1. 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių // Valstybės žinios 1995, Nr. 102-2283.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000 Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios 2002, Nr. 36-1340
4. Vokietijos civilinis kodeksas, [interaktyvus], prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_320.html>.
5. Prancūzijos civilinis kodeksas, [interaktyvus], prieiga per internetą: <https://www.trans-lex.org/601101/_/french-civil-code-2016/>.
6. Nyderlandų civilinis kodeksas [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook066.htm>>.
7. Rusijos civilinis kodeksas, [interaktyvus] prieiga per internetą <https://www.trans-lex.org/600800/_/russian-civil-code/>.

Soft law instrumentai.

8. Europos sutarčių teisės principai. Interaktyvus, prieiga per internetą [https://www.trans-lex.org/400200/_/pecl/#head_131].
9. Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Aquis Group), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, interim outline Editon, Munich, Sellier: European Law Publishers, 2008.
10. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010, interaktyvus, prieiga per internetą: [<https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>].

Specialioji literatūra

1. AMBRASIENĖ D., CIRTAUTIENĖ S., DAMBRAUSKAITĖ A. ir kt., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva europiniame kontekste*, Justitia, 2013.
2. BALČIKONIS R. *Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą* Jurisprudencija t.51 (43); 2004.
3. BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, 2003.
4. BEALE, H. *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law*. Second edition. Oxford: Hart Publishing, 2010.
5. DIDŽIULIS L. *Numatomo sutarties pažeidimo doktrina: samprata, kvalifikavimo pagrindai ir teisinis poveikis*, ISSN 1392-1595 Teisės problemos, Nr. 1 (55), 2007.
6. DRAZDAUSKAS S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.

7. DRIUKAS A. *Materialiosios privatinės teisės terminai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai. Vilnius 2018.
8. YOVEL J. *Comparison between provisions of the CISG (Seller's Right to Remedy Failure to Perform: Article 48) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 8:104 and 9:303)* 2005.
9. JANSEN N., ZIMMERMANN R. *Commentaries on European contract law*, Oxford University press, 2018.
10. KLIMAS T. *Comparative contract law a transsystemic approach with an emphasis on the continental law, cases text and materials*. Carolina academic press, 2006.
11. KOSKINEN J. *CISG, Specific performance and Finnish law*, 1999.
12. LANDO H., ROSE C. *On Specific Performance in Civil Law and Performance Cost*, Copenhagen Business School, 2000.
13. LANDO, O., BEALE, H., *Principles of European Contract Law. Full text of Parts I and II combined*. Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000.
14. MIKELĖNAS V. *Civilinis procesas*. D. 1. Vilnius: Justitia, 1997.
15. MIKELĖNAS V., RASIMAVIČIUS P., STASKONIS V. ir kt. *Civilinė teisė, Antrasis pataisytas leidimas, Vijusta, Kaunas* 1998.
16. MIKELĖNAS V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2003.
17. MIKELĖNAS V. *Civilinė teisė: Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009
18. MIZARAS V. *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Vilnius: Justitia, 2003.
19. MOISEJEVAS R. *Prievolių vykdymas ir teisinės jų neįvykdymo pasekmės. Iš Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
20. NEKROŠIUS I., NEKROŠIUS V., VĖLYVIS S. *Romėnų teisė, Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas*. – Vilnius: Justitia, 2007.
21. NICHOLAS, B. *The French Law of Contract. Second Editon*. Oxford: Clarendon, 1992.
22. O'NEILL, P., SALAM, N. *Is the Exceptio Non Adimpleti Contractus Part of the New Lex Mercatoria*. In Gaillard, E. et al. *Transnational Rules in International Commercial Arbitration*. Paris: ICC. Pub. S. A., 1993.
23. NYER, D. *Withholding Performance for Breach in International Transactions: An Exercise in Equations, Proportions or Coercion?* Pace International Law Review, 2006.
24. SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, 2nd (english) edition, Oxford University press., 2005.
25. SCHLECHTRIEM P, SCHWENZER I. *Commentary on the UN convention on the International sale of goods (CISG)*, fourth edition, Oxford Universty press, 2016.
26. TREITEL, G. H. *Remedies for breach of Contract: A Comparative Account*. Oxford: Clarendon, 1998.
27. VANTO J. *Remarks on the manner in which the Principles of European Contract Law may be used to interpret or supplement Article 46 of the CISG*.
28. VOGENAUER S. *Commentary on the UNIDROIT principles of international commercial contracts (PICC)*, 2nd ed. Oxford: Oxford university press, 2015.
29. ZWEIGERT, K. & KOETZ, H. *Introduction to Comparative Law*, Claradon Press Oxford 3.ed., 1998.

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio mėn. 1 d. nutartis civilinėje byloje R.A. v. Vytauto Didžiojo universitetas,, bylos Nr. 3K-3-349/2007
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. birželio mėn. 19 d. nutartis civilinėje byloje O. D. v. 962-oji gyvenamųjų namų bendrija, bylos Nr. 3K-3-247/2007
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje J. M. Š. v. VĮ Registrų centras, antstolė L. U. D., bylos Nr. 3K-7-59/2008
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje A. J. IĮ v. UAB „Laivyno inžinerijos centras“, bylos Nr. 3K-3-455/2008
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. spalio mėn. 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Danės sala“ v. D. N. ir A. Š., bylos Nr. 3K-3-413/2009.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo mėn. 15 d. nutartis civilinėje byloje D. Š, ir I. Š. v. UAB „Ranga IV investicijos“, bylos Nr. 3K-3-109/2010
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje J.G. v. AB SEB bankas, bylos Nr. 3K-7-306/2012
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 metų balandžio 16 d. civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis byloje N. P., N. I., A. Š., J. P., E. R v. G. A. ir R. A., bylos Nr. 3K-3-213/2014
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Lietuvos gretutinių teisių asociacija v. UAB „Liuks“ ir kt., bylos Nr. 3K-3-152/2014
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio mėn. 14 d. nutartis civilinėje byloje RUAB „Vėtrūna“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija, bylos Nr. 3K-3-517-219/2015

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Arijus“ v. UAB „Auster“ ir Ko, bylos Nr. 3K-3-373-687/2015
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje E.B. v. A.T. ir kt., bylos Nr. e3K-3-577-219/2015
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. Nr. 3K-3-326-695/2016 2016 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje BUAB Miesto tvarka“ v. UAB „Klaipėdos miesto tvarka“ ir A. B., bylos Nr. 3K-3-326-695/2016
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje F. C. v. A. S., bylos Nr. 3K-3-301-469/2016
15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2004 m. birželio mėn. 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Statika“ v. UAB „Lietuvos draudimas“, bylos Nr. 2A-252/2004m
16. Šiaulių apygardos teismo 2011-05-17 nutartis civilinėje byloje UAB „Transimeksa“ v. UADBB „Biznio draudimo brokeris“, bylos Nr. 2A-321-154/2011
17. Šiaulių apygardos teismo 2011-09-08 nutartis civilinėje byloje UAB „Fresh projects“ v. UAB „Maisto magija“, bylos Nr. 2A-442-71/2011
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2013-06-10 nutartis civilinėje byloje UAB „Stipas“ v. J.L. įmonė, bylos Nr. 2A-416/2013
19. Vilniaus apygardos teismo 2019-01-10 nutartis civilinėje byloje J.K.“ v. UAB „Inspectum“ bylos Nr. 2A-317-430/2019

Užsienio valstybių teismų praktika

1. Vokietijos Hamo apeliacinio teismo 1995-06-09 sprendimas, Oberlandesgericht Hamm 9 June 1995, Nr. 11 U 191/94, [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/950609g1.html>>.
2. Šveicarijos Ciuricho komercinio arbitražo 1996-05-31 sprendimas, Zürich Chamber of Commerce Arbitration Award, of 31 May 1996, Nr. ZHK 273/95., [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/960531s1.html>>.

3. Vokietijos Maino apygardos teismo 1998-11-26 sprendimas, Landgericht Mainz 26 November 1998, Nr. 12HKO 70/97, [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/981126g1.html>>.
4. Prancūzijos Puatjė apeliacinio teismo, 2004-10-26 sprendimas, Cour d'appel de Poitiers 26 October 2004, Nr. 02/00109, [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/041026f1.html>>.
5. Vokietijos Koburgo apygardos teismo 2006-12-12 sprendimas, Landgericht Coburg 12 December 2006, Nr. 22 O 38/06, [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/061212g1.html>>.
6. 2012 UNCITRAL Digest of case law on the United Nations Convention on the International Sale of Goods [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-39.html>>.

Kiti šaltiniai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo terminų žodynas, [interaktyvus], prieiga per internetą <<http://lrkt.lt/lt/vertimai/konstitucinio-teismo-aktuose-vartojami-terminai/terminu-vertimai/1255>>.

SANTRAUKA

„Sutarties vykdymo sustabdymas ir sutarties vykdymo trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdai“

Šiandieninės rinkos ekonomikos sąlygomis, sutartiniai teisiniai santykiai yra itin aktualūs, įvairialypiai, persipynę, savo turiniu dažnai turintys keletą atskirų sutarčių rūšių elementų, kurių pagrindu sutarties šalys kiekvienu konkrečiu atveju siekia gauti atitinkamą naudą. Vis dėlto, dėl tam tikrų susiklostančių įvykių ar veiksmų, ne kiekviena sutartis yra įvykdoma ir tokiu būdu šalys ne visada pasiekia sutartimi suldyto rezultato, dėl ko kyla natūralus klausimas, kokiais teisių gynimo būdais naudotis, sutarties kontrahentui nevykdant sutarties ar ją vykdant netinkamai. Vieni tokių ir yra sutarties vykdymo sustabdymas bei sutarties vykdymo trūkumų šalinimas, ko pasėkoje tampa itin aktualu tiek jų teisinis reglamentavimas, tiek aiškinimas teismų praktikoje ir taikymas tarp šalių susiklostančiuose sutartiniuose teisiniuose santykiuose. Nepaisant to, tiek sutarties vykdymo sustabdymas, tiek ir sutarties trūkumų šalinimas Lietuvos civiliniame kodekse reglamentuoti ganėtinai deklaratyviai, Lietuvos teisės doktrinoje šie teisių gynimo būdai taip pat nėra sulaukę didesnio mokslininkų dėmesio. Teismų praktikoje šių teisių gynimo būdų taikymas bei aiškinimas taip pat kelia tam tikrų abejonių t. y. sutarties vykdymo sustabdymas iš esmės aiškinimas bendrajame prievolių vykdymo sustabdymo kontekste, o tai ne visai atitinka sutarties vykdymo sustabdymo teisinę prigimtį. Tuo tarpu sutarties trūkumų šalinimas kaip teisių gynimo būdas taikomas ir aiškinamas itin retai.

Atsižvelgiant į tai šiame darbe bus siekiama atskleisti šių dviejų savarankiškų teisių gynimo būdų esmę, lyginamuoju ir nacionaliniu lygiu išgryninti doktriną siekiant apibrėžiant sampratą, nustatyti šių teisių gynimo būdų taikymo atvejus ir jų taikymui keliamas sąlygas, įvertinti ir išanalizuoti šių teisių gynimo būdų taikymą praktikoje bei nustatyti tarpusavio santykį, atskleidžiant, kokios priežastys lemia vieno ar kito teisių gynimo būdo pasirinkimą, atsižvelgiant į teisinį reguliavimą, bei praktinį pritaikomumą ir realią bei efektyvią šiais gynimo būdais suteikiamą sutarties šalių teisių apsaugą.

SUMMARY

Suspension of contract performance and elimination of defects in contract performance as remedies to protect rights

In today's market economy, contractual legal relationships are particularly relevant, multi-faceted, intertwined, often having, in their content, several elements of individual contracts, on the basis of which the parties to a contract seek to derive appropriate benefits in each particular case. However, due to certain incidents or actions, not every contract is executed and thus the parties do not always achieve the contracted result, which raises the natural question what kind of remedies are available to the contractor in the event of failure or improper performance of the contract. One of these are suspension of contract performance and elimination of defects in contract performance, therefore, their legal regulation and interpretation in case law and application in contractual relations between the parties become particularly relevant. Nevertheless, both the suspension of performance of the contract and the elimination of the defects of the contract in the Lithuanian Civil Code are regulated quite declaratively, in the Lithuanian legal doctrine these remedies have not received much attention from scientists either. In the case-law, the application and interpretation of these remedies also raise some doubts, e.g. the suspension of the performance of a contract is in principle interpreted in the general context of the suspension of obligations, which is not entirely consistent with the legal nature of the suspension of the performance of a contract. Meanwhile, the elimination of contract defects as a remedy is rarely applied and interpreted.

In this context, this work will seek to reveal the essence of these two independent remedies, purify doctrine at comparative and national level to define the concept of them, to determine the scope of these remedies and the conditions for their application, to evaluate and analyze the application of these remedies in practice and to determine the mutual relationship, explaining the reasons leading to the choice of one or another remedy, taking into account legal regulation, and practical applicability and real and effective protection of the rights of the parties to the contract by these remedies.